Inhoudsopgave

Inleiding **3**

Problemen bij het CDA **4**

2017, na de kabinetsformatie: de zijlijn **9**

De politieke omgeving onder Rutte-2 en Rutte-3: besluiten nemen waar ze niet genomen moeten worden *10*

Bestuurlijke onduidelijkheid in het CDA *11*

Corruptie in de Raad van Europa, een onderzoek op Malta nav een moord & **11**

& Het kinderopvangtoeslagschandaal **13**

Sensibiliseren in de MR notulen *13*

Niet opschorten invorderingen *14*

Achterhouden stukken *14*

Wijziging interpretatie grondwet *14*

Het Verkiezingsprogramma **15**

Hugo en amendementen *16*

De bestuursamendementen in januari 2021 ..... *17*

Het uitgestelde congres en de stemming *18*

De doorrekening van het programma *19*

"Een nieuw sociaal contract"(boek) **20**

Het boek als bron voor lezingen en een effectieve sociale media campagne met groot bereik **22**

Wopke's New Deal **22**

Sponsoring **23**

De lijsttrekkersverkiezingen **23**

Wat is nu de procedure? *24*

De campagne zelf *24*

Wie houdt toezicht, wie heeft het proces gevalideerd? Vier keer vraagt team-Omtzigt om een notaris *25*

Incident 1: de ethische hacker *25*

Heropening, uitslag eerste ronde *26*

De Tweede Ronde en stemverwisseling *26*

De Tweede ronde en meer onregelmatigheden *27*

De uitslag en afspraken over running-mate kandidatenlijst, opvolging en meer *28*

Na de lijsttrekkersverkiezingen: brieven aan Ploum *29*

Eind augustus: extra onderzoek *30*

Het snelle onderzoek en de uitslag *30*

Kritiek op het onderzoek, congres **31**

Selectie van kandidaten voor de lijst: kandidaten is gevraagd of zij op Hugo of op Pieter gestemd hebben **32**

Donderdag 10 december: Hugo treedt af, spoedoverleg **32**

Vrijdag 11 december: onverwachte en voor mij ongewenste camera's bij het huis van Wopke **33**

Donderdag 17 december: rapport-Van Dam en CDA in ontkenningsfase **34**

Dinsdag 22 december: de Catshuisregeling van 30.000 euro **34**

December 2020/Januari 2021 ..... *35*

Voorbereiding campagne *36*

Overspannen de campagne in **37**

Bijlage 1 : mail van 28 november: er is weinig geld. Sponsoren geven bedekt aan dat het aan de lijsttrekker ligt **38**

Bijlage 2: mail Pieter aan Alwyn van 5 januari over amendementen **39**

Bijlage 3 : mail van Eppy Boschma aan de kandidaten naar aanleiding van ethical hacker met een bijlage van Fox IT **40**

Bijlage 4 : Documenten lijsttrekkersverkiezingen **42**

Klacht team-Omtzigt van 8 juli over 'ethical hack' en lijst van verzoeken om notarieel toezicht *43*

Antwoord van Hillen en Heemels op klacht van 8 juli (ontvangen om 9.50 uur) *44*

Woensdag 9 juli: afhandeling klacht de Jonge over wel of niet campagne voeren *46*

Woensdag 10 juli: afhandeling klacht Keijzer dat er geen debatten georganiseerd worden *46*

Woensdag 10 juli: afhandeling klacht Omtzigt over brieven Hugo *46*

Vraag team-Omtzigt: 47

Bijlage procesbegeleiders, mail aan afdelingen: 48

13 juli, afhandeling klacht Omtzigt over filmpje in laatste nieuwsbrief *48*

Reactie procesbegeleiders: 48

13 en 14 juli: afhandeling van de klacht, bedankt voor "uw stem op Hugo de Jonge" *48*

12 of 13 juli: klachten over stemverwisseling van team-Omtzigt 49

Mail van 13 juli, 10.20 uur van de procesbegeleiders: 49

Mail van 14 juli, 17.32 uur van team-Omtzigt aan de procesbegeleiders 49

Mail van 14 juli, 20.26 uur van team-Omtzigt aan de kiescommissie 50

Geen antwoord 51

Verzoek team-Omtzigt om proces-verbaal van de verkiezingen voor bekendmaking van de uitslag *51*

Bijlage 5 : Verklaringen van de notaris **51**

Verklaring van de notaris voorgelezen door Ploum bij de tweede ronde: *51*

Verklaring van de notaris, die maandenlang bij het CDA online gestaan heeft: *52*

Bijlage 6: Briefwisseling met Ploum na de verkiezingen **52**

Na de verkiezingen, 1e brief aan Rutger Ploum, ... *52*

Na de verkiezingen, 2e brief aan Rutger Ploum en het LB, 17 augustus *56*

Bijlage 7: 28 augustus, brief van 2 registeraccountants aan het hele bestuur van het CDA **59**

Tweede mail van accountants van 10 september *61*

Bijlage 8: Memo van een fractiemedewerker van 2 juni 2021 over de lijsttrekkersverkiezingen en de onderlinge verhoudingen. **63**

Bijlage 9: Kandidaten die mij verteld hebben dat hen gevraagd is of ze op Pieter of Hugo gestemd hebben tijdens de selectie **66**

Mail 1 van Ronnie Buiks (via Gerard van den Anker), 10 mei 2021 ..... *66*

Mail van Gerard van den Anker, 10 mei 2021 ..... *67*

Mail van Karin Zwinkels van 10 mei 2021 ..... *67*

Bijlage 10: memo Catshuisregeling december 2020 ..... **68**

De standaardvergoeding van 30.000 euro is heel hoog. *68*

Het echte probleem, dat de belastingdienst zelf verantwoordelijk is voor de oplossing, wordt niet opgelost *68*

Juridisch en politiek precedent *69*

Bijlage 11: Memo Nieuw Sociaal contract en verkiezingsprogramma **69**

Nieuw Sociaal Contract en Verkiezingsprogramma *69*

Deel 2: aandachtspunten voor afspraken *74*

Verder zijn er nog gescande bijlagen in een apart document
Bijlage 12: Lijst amendementen ontvangen van Alwyn de Jong op 4 januari
Bijlage 13: Getekend en tot nu toe vertrouwelijk proces-verbaal van de lijsttrekkersverkiezingen
Bijlage 14: Notariële verklaring na de eerste stemronde van de lijsttrekkersverkiezing
Bijlage 15: Notariële verklaring na de tweede stemronde van de lijsttrekkersverkiezing
Bijlage 16: Statement van het onderzoek naar stemverwisseling
Bijlage 17: Memo over de gang van zaken tijdens de lijsttrekkersverkiezingen van een aantal vooraanstaande partijleden

Tot slot heeft de voorzitter een aantal zaken vertrouwelijk ontvangen.

Inleiding

Deze memo is mijn schriftelijke bijdrage voor de commissie-Spies, die als belangrijke opdracht heeft het proces van de lijsttrekkersverkiezing in juni 2020 tot en met de verkiezingsuitslag te evalueren.
Ik heb ervoor gekozen om zo gedetailleerd mogelijk een aantal zaken op papier te zetten en als bijlagen een aantal relevante mails en documenten toe te voegen, zodat er een compleet beeld kan ontstaan van wat er gebeurd is. Alle originele mails,

ondertekende documenten zijn indien gewenst beschikbaar, net als de relevante documenten over de doorrekening.

De incidenten die hebben plaatsgevonden zijn geen incidenten maar symptomen van veel grotere structurele problemen bij het CDA. Daarom besteed ik in dit stuk ook een fors onderdeel aan de beschrijving van die problemen, die overigens al eerder en meerdere keren in rapporten gesignaleerd zijn.

De deelonderwerpen behandel ik (lijsttrekkersverkiezing, opvolging afgetreden lijsttrekker, programcommissie en een deel van de campagne). Maar ik beschrijf ook heel bewust een aantal processen die hier dwars doorheen lopen. Het meest explosieve proces is het toeslagenschandaal, dat uiteindelijk leidt tot het aftreden van het kabinet, als belangrijke rode draad.

Dat explosieve proces en andere processen leiden ook tot processen die een voor een verwijdering zorgen en een omgeving waar ik me niet altijd gewaardeerd voel en op een aantal momenten zelfs ronduit onveilig. Ook dat probeer ik hier te beschrijven.
Een aantal zaken kan ik een kort gesprek beter mondeling toelichten. Maar op het gebied van die onveiligheid, waarover ik het moeilijk vind om over te praten, verwijs ik jullie naar een memo van een fractiemedewerker die is toegevoegd aan dit memo. (bijlage 8) Dat geeft een zeer expliciet beeld. Bij situatie waarin ik me onveilig voel, herken ik de onderliggende waarden en normen van het CDA onvoldoende in het eigen interne handelen. De recente fluistercampagnes zijn een voorbeeld.

Ik hoop van harte dat de bijlagen integraal gelezen worden. Deze zijn essentieel om te begrijpen hoe processen gelopen zijn.

Problemen bij het CDA

Het CDA pretendeert een partij te zijn die de belangen van álle burgers, juist ook van de minder bedeelden en zwakkeren in onze samenleving uit het oogpunt van rechtvaardigheid en christelijke barmhartigheid behartigt. Het CDA verliest echter al een aantal jaren (niet altijd overigens) bij verkiezingen (gemeentelijk, provinciaal, landelijk en Europees). Anderzijds blijkt dat de wijze van politiek bedrijven zoals ik die, overigens geheel binnen de lijn van het CDA-verkiezingsprogramma en de beginselen, waarden en normen waarvoor het CDA staat of zegt te staan, naar eer en geweten gestalte tracht te geven, burgers kennelijk wél aanspreekt, niet alleen bij de CDA-achterban, maar ook bij hen die normaal gesproken niet op het CDA stemmen. Dat zijn paradoxale verschijnselen waarvoor een verklaring zou moeten worden gevonden.

De normale vloeiende lijn tussen ideeënontwikkeling, ideeënuitwerking (concrete plannen), het verkiezingsprogramma, de doorrekening, de campagne, de inzet bij een regeerakkoord en het politiek handelen is in de laatste tijd naar mijn mening op meerdere punten ruw onderbroken en doorbroken. Dat belemmert het functioneren en het verwezenlijken van idealen. En het betekent dat wij als CDA gewoon onvoldoende onze politieke lijn kunnen waarmaken.

Het rapport van de Commissie-Spies wordt een belangrijk rapport. Maar een rapport 'werkt' natuurlijk alleen als de aanbevelingen ook in de praktijk worden gebracht en daadwerkelijk worden opgevolgd.

Het laatste rapport is het rapport van de commissie-Krijger uit 2019, na verliezen bij de PS- en waterschapsverkiezingen en een wat beperkter verlies bij de EP-verkiezingen.
Dat rapport bevat een aantal heldere punten en aanbevelingen die nog onvoldoende omgezet zijn in concrete uitwerkingen, zoals:

- Het ontbrak aan diepgang; aan een duidelijk, onderscheidend en toekomstgericht CDA-verhaal met concreet uitgewerkte plannen en ideeën.
- Bij inhoudelijke keuzes heeft het CDA zich teveel laten leiden door externe onderzoeken en ging het te weinig uit van de eigen visie en uitgangspunten.

Mijn conclusie is dat het gebrek aan opvolging hierop echt onvoldoende geweest is. Een stuk verderop staan plannen die wij nu niet hebben.

Het gebrek aan (een concretisering van de) inhoudelijke visie heeft weer tot gevolg dat onze partij er steeds moeilijker in slaagt om inhoudelijke zwaargewichten en mensen uit het maatschappelijke middenveld op de verkiezingslijst te krijgen. In de paragraaf over de kandidaatstelling wordt dat gepreciseerd

Door het gebrek aan een inhoudelijk debat en een 'denktank' van prominenten binnen de partij loopt het CDA ernstig gevaar dat zijn beleid in toenemende mate bepaald gaat worden door buitenstaanders, lobbyisten die uiteindelijk zelfs 'meeschrijven' aan het verkiezingsprogramma, zonder dat daarin nog een duidelijke CDA-lijn kan worden ontdekt.

Daardoor verliest de partij in toenemende mate haar kompas waardoor men te maken krijgt met een zwalkend beleid. Het onderscheidend vermogen van het CDA dat vanuit de beginselen van verdelende rechtvaardigheid, het recht op bestaanszekerheid voor ieder mens (inclusiviteit), dienstbaarheid jegens de ander (solidariteit/naastenliefde) en zorg voor de aarde en het nageslacht (rentmeesterschap) in concrete punten zowel opkomt voor de belangen van het bedrijfsleven als van de middenstand als van de boeren als van arbeiders,

gepensioneerden en mensen die aangewezen zijn op sociale zekerheid, dreigt daarmee zijn aantrekkingskracht te verliezen en verloren te gaan.

Het gebrek aan inhoudelijk debat en aan concretisering van de beginselen in praktisch uitgewerkt beleid binnen de partij is een grote zwakte die al langer doorwoekert De partij loopt daarmee het risico haar bestaansrecht te verliezen. Veel tijd is er niet, want of het nog te vormen kabinet 4 jaar blijft zitten is zeer de vraag. Drie parlementaire enquêtes zullen het niet stabieler maken. Het is dus van het grootste belang dat het CDA-beleid zo snel mogelijk concreet wordt gemaakt.

Na de rampzalige periode Rutte-1 kwam er pas vrij laat weer een initiatief op gang voor een koers, namelijk 'Zij-aan-zij'. Dit discussiestuk is een aanzet en wordt gedragen door de partij en haar leden. Het behoeft echter wel geen betoog dat de noties in 'Zij-aan-zij' concrete uitwerking behoeven. En die uitwerking heeft tot dusver nog niet of onvoldoende plaatsgevonden.

De uitwerking van ideeën vindt nauwelijks of in ieder geval te weinig plaats. Het blijven grootse plannen, maar de concretisering ervan ontbreekt overal. Dat is problematisch. Bij de laatste formatie (2017) was er bijvoorbeeld geen uitgewerkt plan voor een maatschappelijke dienstplicht, terwijl dat wel een speerpunt was (daar heb ik wel meerdere malen om gevraagd in de fractie, zonder veel resultaat helaas).

Anno 2021 zijn de plannen opnieuw niet uitgewerkt. Net als bij andere partijen worden bij ons keuzes aangeklikt uit de 'kansrijk beleid'-publicaties van het CPB. Maar originele rapporten met uitvoerbare en doordachte plannen op essentiele beleidsterreinen vanuit WI, fractie of onafhankelijke denktanks ontbreken.

Hier wreekt zich dat wij bij de overheid wel 800 voorlichters hebben en minder dan 100 mensen bij de WRR en de adviesraden. En honderden mensen bij planbureaus. Planbureaus zouden andermans plannen moeten toetsen en niet dominant moeten zijn in de beschrijving van de keuzes die gemaakt worden. Dat is nu wel het geval.
Waar dat pijn doet? Bij zo ongeveer elke (onvoldoende) uitgedachte stelselwijziging: van nationale politie tot omgevingswet. Er lag geen rapport met knelpunten, opletpunten, wat te doen, etc. toen deze voorstellen door de Kamers gingen. Dat wreekt zich.

Het gevolg is dat de politiek belangrijke hervormingen en richtingen worden uitbesteed aan belangenclubs middels akkoorden. Het publieke belang en het private belang botsen daardoor nog al eens. De overheid behoort niet zomaar publieke belangen door private belangenbehartigers te laten uitonderhandelen. Daaraan hoort een visie vooraf te gaan van wat tot de essentie van de taken van de staat behoort en wat door de samenleving zelf kan worden geregeld. Die visie is er niet of in ieder geval te weinig ontwikkeld.

Specifiek voor het CDA: de aanzet met 'Zij-aan-zij' is positief. Daarna was er echter helaas te lang geen echte politieke leider: Hugo was het slechts een paar maanden – en was ook zeer druk met de Coronabestrijding - en Wopke is het pas een paar maanden. Kostbare tijd is daarmee verloren gegaan. Er is de afgelopen tijd geen 'motor' geweest in het hart van de christendemocratie, een groep aan de top die bouwde aan een consistente CDA agenda met onderbouwde voorstellen, waarvoor draagvlak gezocht en gevonden is binnen de partij en de samenleving.

Het is mijn stellige overtuiging dat de christendemocratie pas weer uit het dal zal komen wanneer zij zelfstandig een aantal originele ideeën en concreet uitgewerkte plannen ontwikkelt. 'zij aan zij' vormt daartoe een goed begin, maar moet verder worden omgezet in concrete voorstellen voor beleid.
Zoals over zaken als:

- De toekomst van de landbouw/veeteelt: er is geen varkensboer die denkt dat er de komende tien jaar niets zal veranderen, daar willen ze ook aan meewerken, maar ze willen wel bestaanszekerheid en concreet weten wat de weg is daar naartoe.
- De volkshuisvesting: de crisis is ongekend en toch ligt er geen operationeel plan hoe we de noodzakelijke hoeveelheid huizen gaan bouwen, noch waar we ze gaan bouwen. Het enige wat we doen is de schaarste herverdelen door ad-hoc fiscale maatregelen (overdrachtsbelasting wijzigen bijvoorbeeld). Maar we beschreven die crisis ook in ons verkiezingsprogramma 2017-2021 op pagina 99-102. Sindsdien is het probleem alleen maar groter geworden. En een operationeel, doorwrocht en offensief plan ontbreekt (overigens geldt dit tot mijn spijt voor meerdere partijen)
- Er is geen zicht of het minimumloon, de AOW, de uitkeringen anno 2021 toereikend zijn om je bestaanszekerheid te garanderen. Er is geen definitie meer van een bestaansminimum en of je daaraan met de uitgekeerde bedragen kunt voldoen. Mijn voorstel was het minimumloon met 10% te verhogen. Het aantal mensen bij voedselbanken is in korte tijd gestegen van 40.000 naar 160.000. We praten nu over menstruatie-armoede voor grote groepen vrouwen. De dakloosheid is verdubbeld. Dit betekent dat er voor aanzienlijke groepen in de samenleving een probleem is om structureel rond te komen. Dat is een accuut punt van zorg.
- Een publiek plan voor CO2-transitie. We laten het nu over aan klimaattafels (lobbyisten) of aan de rechter (Urgenda, Shell). Dat komt omdat we geen langjarig, houdbaar en gebalanceerd publiek plan hebben. We pakken iedere keer de optie die het goed doet in de modellen (vroeger groencertificaten, nu biomassa en CO2 opslag), maar die het probleem niet bij de wortel aanpakt. Er is geen structureel plan voor de bebouwde omgeving (wel overhaast van het gas af) en zo weten we dat we de doelen nooit halen en ongelooflijk veel geld kwijt zijn aan plannen waarvoor veel gelobbyd is (zoals bijvoorbeeld Tesla's)

- Onze rol in de Europese Unie. Het feit dat het monetair beleid onhoudbaar is, moeten we onder ogen zien. We doen nu blind mee en kunnen weldra meegetrokken worden in een groot schuldenmoeras.
- Migratie: het lijkt nu een soort natuurfenomeen.
- Operationele plannen voor belastingen en sociale zekerheid die gebaseerd zijn op kernwaarden (draagkracht) en niet op CPB-prikkels.
- Technologie en big-data
- Zorg (kan over 15 jaar in handen zijn van grote multinationals)
- Onderwijs. Al jaren neemt het analfabetisme toe. Kinderen lezen en schrijven steeds minder goed, maar we kijken de andere kant op. Het rapport van Dijsselbloem legde dit al jaren geleden bloot.
- De rechtsstaat (zie later)

Als de politiek (partijen) geen uitgewerkte plannen heeft, worden deze plannen door lobbygroepen ingevuld. Dan gaat de informateur wat schrijven op basis van wat belangenorganisaties leveren of de SER. Of dan wachten we op de volgende uitspraak van een rechter (stikstof, belastingontwijking grote bedrijven, CO2 en ga zo maar door).

Dan verliezen we als partij de essentiële functie van **het vormgeven van een maatschappijordening**. De kabinetsformatie verwordt dan ook tot een spelletje wie met wie in een kabinet wil zitten, maar niet een discussie over de problemen van het land, die aangepakt moeten worden. En dat is precies wat voorkomen moet worden, zeker met de grote uitdagingen die we het hoofd moeten bieden.

Het moet gaan over de inhoud, en wel zo concreet mogelijk: als je als partij deze punten op orde hebt sta je tegelijk sterk in de onderhandelingen, is het duidelijk wie je mede- en wie je tegenstanders zijn op bepaalde gebieden, kunnen coalities gesloten worden die werkelijk problemen oplossen.

Een aantal standaardwaarden en ideeën die in het verkiezingsprogramma stonden, zijn er op het laatste moment door het bestuur uit geamendeerd. Of er zijn dingen ingezet, die de kern van de christendemocratie raken: zoals de artikel 23 discussie. Die discussie moet echt gevoerd worden in de partij, maar niet via een bestuursamendement

De Samenwerking binnen het CDA als geheel is de laatste jaren gebrekkig. Er is geen richting in veel dossiers. Toen ik, na de lijsttrekkerverkiezing, eindelijk wel bij het BPO aanwezig mocht zijn, werd mij daar pijnlijk duidelijk dat ook daar geen lijnen uitgezet werden. En er werd evenmin besloten om in de MR samen met een andere partij iets van onze agenda te verwezenlijken (coalities binnen de coalitie).

Bij de campagne 2021 was het probleem:

- we konden geen lijst samenstellen van behaalde doelen tijdens Rutte-III. We gingen de verkiezingen in met doelen zoals een lager eigen risico, herstel studiebeurs, meer woningbouw en een algemene invoering van de maatschappelijke dienstplicht. Daar is eigenlijk niets van terecht gekomen (D66 heeft wel een klimaatakkoord, VVD miljarden voor het bedrijfsleven en CU een aantal medisch-ethische punten).

De oplossing in de campagne van 2021 is geweest om vooral weinig dingen voor te stellen, zodat je er ook niet aan gehouden kunt worden.

Ik begin met een moment vlak na de vorige formatie 2017, waar eigenlijk een kiem gelegd wordt voor een aantal problemen.

Want behalve de problemen binnen het CDA is er nog een probleem over niet serieus genomen worden en me niet veilig voelen. Over onvoldoende ruimte hebben om deel te nemen aan relevante discussies en besluitvorming nadat ik al 14 jaar Kamerlid geweest was in 2017.

2017, na de kabinetsformatie: de zijlijn

Bij de verkiezingen van 2017 haalde ik ongeveer 974.000 stemmen. Tijdens de formatie zat ik in het formatieteam met Sybrand, Pieter Heerma, Raymond en Mona. Een pittige tijd. Aan het eind van de formatie werd Sybrand fractievoorzitter en blijft daardoor natuurlijk de politieke leider, Pieter Heerma werd fractiesecretaris en Raymond en Mona worden staatssecretaris. Ik word lid van het fractiebestuur, volgens Sybrand een promotie. Maar ondanks herhaaldelijke verzoeken mogen de 2 'gewone' bestuursleden, (Anne en ik), het BPO niet bijwonen. Dat mogen alleen de fractievoorzitter, vicefractievoorzitter en de secretaris. Waarom, is volstrekt onduidelijk. Het is naar mijn oordeel ook niet efficiënt, een dergelijk overleg is leerzaam en kweekt een vijver waaruit ruimer kan worden gevist. Het geeft bovendien – onnodig – het gevoel 'er niet echt bij te horen'. Bij een partij als D66 is het hele fractiebestuur gewoon aanwezig.

Bij de portefeuilleverdeling was het duidelijk dat ik door een grotere fractie (we hadden gewonnen) een deel van mijn grote portefeuille (Financiën, Belastingen, Pensioenen, Europa), zou moeten afstaan. Ik gaf aan graag belastingen af te staan en financiën te blijven doen. Tot mijn verbazing werd Evert Jan woordvoerder financiën en mocht ik, als gepromoveerd econometrist en na meer dan 10 jaar Kamerlidmaatschap eindelijk woordvoerder financiën, het woordvoerderschap na een korte periode weer afstaan. Ik kan me niet herinneren dat iemand ooit zijn woordvoerderschap financiën is ontnomen. Feitelijk hing ik er dus maar bij de partijtop. Voor BPO's, voor een aantal andere overleggen zoals het Linschoten beraad werd ik (met een enkele uitzondering) niet uitgenodigd. Dat doet best zeer. Want het betekent dat ik weet dat ik wederom op afstand kom te staan van belangrijke besluitvorming.

Het stelt mij behoorlijk teleur. Soms heb ik het gevoel dat ik kennelijk niet goed genoeg ben en me nog meer bewijzen moet, waardoor ik nog harder ga werken. Die gevoelens zijn waarschijnlijk algemeen menselijk, maar ze zijn zeker niet de bron van motivatie. Die ligt in het dienen van het algemeen belang. Dat hoop ik te illustreren met ook dit document.

Het feit dat ik niet bij het BPO en een aantal andere relevante overleggen kon zijn leidde – in combinatie met wat in het vervolg geschreven wordt – ook tot een fors aantal situaties waarin ik voor het blok gezet werd. Ik beschrijf er eentje. Sybrand komt in augustus 2018 met het feit dat hij ingestemd heeft met het aanpakken van misbruik van leningen in box 2 en dat dat miljarden gaat opleveren. Ik verslik me zo ongeveer: een fiscale miljardenmaatregel wordt met een half A'tje (dat David van Dis wel gezien heeft en ik niet) besloten. Ik vertel hem dat ik totaal gepasseerd word. Want ik moet namens de fractie wel weken onderhandelen over een paar miljoen voor een brede weersverzekering, maar hier word ik niet eens over geconsulteerd. Ik vertel hem ook dat er wel heel veel fiscale haken en ogen aan zijn. Lang verhaal kort: dit wetsvoorstel ligt nog steeds vast in de Kamer.

De politieke omgeving onder Rutte-2 en Rutte-3: besluiten nemen waar ze niet genomen moeten worden.

Het is van alle tijden dat er informeel overleg is, torentjesoverleg en een belcircuit. Voor een partij als het CDA is dat geen probleem. Maar tijdens Rutte-3 doet een aantal overleggen zijn intrede die ingaan tegen de grondwettelijke ordening van Nederland.

Een nieuw overleg gremium, **het maandagmorgen coalitie overleg** doet zijn intrede met de premier, de vicepremiers, de vier fractieleiders en af en toe de minister van financiën doet zijn intrede. Centrale besluiten worden daar genomen, dus niet meer binnen de gehele ministerraad.

Ook het **Catshuisoverleg** wordt in de Coronacrisis steeds belangrijker en in het kinderopvangtoeslagenschandaal worden daar cruciale besluiten genomen.

Ten derde is er bijna een **fabriek van akkoorden**, het preventie-akkoord, het klimaatakkoord en het pensioenakkoord. Vooral bij de eerste twee worden ultiem politieke besluiten uitbesteed aan lobbygroepen. Het pensioenakkoord is in die zin een uitzondering, omdat de sociale partners daar ook echt mandaat hebben. Vervolgens is vaak niet eens te achterhalen wie wanneer welke positie innam bij de akkoorden.

Ten vierde gebeurt er veel in de Europese Raden waar de Kamer te weinig invloed

op heeft. Het grootste besluit, het Eigen Middelen Besluit, wordt eigenlijk maar beperkt besproken.

In tegenstelling tot de ministerraad en de Staten-Generaal, staan het coalitie-overleg, het Catshuisoverleg en de akkoordenfabriek niet in de grondwet.
De Kamers (en dan vooral de coalitiepartijen) worden voor het blok gezet. Want in de vooroverleggen – zoals op maandag - worden afspraken gemaakt over 'landingsrechten' van wetsvoorstellen. De Kamer reageert met het houden van veel spoeddebatten over krantenberichten.

Bestuurlijke onduidelijkheid in het CDA

Op dit moment heerst er bestuurlijke onduidelijkheid in het CDA

- Het CDA functioneert alsof de statuten gewijzigd zijn, maar ze zijn nog niet voorgelegd aan het congres. Ondertussen doet iedereen echter alsof de nieuwe structuur al is ingegaan. Formeel betekent dit dat veel bestuursbesluiten onrechtmatig en dus nietig zijn. Dat lijkt niemand zich te realiseren.
- Opdrachten tot onderzoek (CGI, commissie-Spies) die het partijbestuur/dagelijks bestuur betreffen, dienen opgesteld te worden door het landelijk bestuur (de verenigingsraad)
- De fractie heeft de structuur afgeschaft in 2012 (13 zetels, oppositie) en niet meer opnieuw ingevoerd toen we 19 zetels kregen. Er waren natuurlijk geen fractiecommissies, maar er waren ook geen clusters (buitenland, sociaal/economisch) meer waar groepen kamerlden afstemmen. Er zit geen stroomlijning in het geheel. Voorstellen om die in te voeren werden als bureaucratisch terzijde gelegd.
- De belangrijkste en meest delicate processen van de partij zijn niet op orde: de keuze voor een nieuwe politiek leider, de vaststelling van de lijst en de wijze waarop het verkiezingsprogramma uiteindelijk tot stand gekomen is.
- Bij een aantal processen lijken persoonlijke vriendschappen en loyaliteit veel te veel de overhand te hebben boven professionele samenwerking.

Corruptie in de Raad van Europa, een onderzoek op Malta nav een moord &

Een aantal dossiers dat ik oppakte wil ik hier nader toelichten omdat ze mijns inziens helpen om een aantal processen te begrijpen.

Zelf beoordeel ik mijn werk op de praktische impact voor mensen. Ik ben geen voorstander van formele hoogdravende verklaringen zonder praktische gevolgen. Dat betekent ook dat ik als woordvoerder Europa (en daarvoor buitenland) geen voorstander was van moties over conflicten waar je geen impact op hebt. Je kunt echt muren volplakken met moties over het conflict tussen Israel en de Palestijnen

in de Tweede Kamer en er zijn veel leden die ze tot op de komma spellen. Maar die moties hebben helaas weinig effect op het conflict aldaar.

Drie (vier als je Polen meetelt) projecten bleken relevant, maar brachten ook veel spanning en conflict met zich mee. Deze heb ik overigens niet opgezocht, maar zijn op mijn pad gekomen. En als iets op mijn pad komt, kijk ik niet gemakkelijk de andere kant op.

1. **Corruptieschandaal in de Raad van Europa**: het was mij al een tijd duidelijk dat er veel verdachte situaties waren met Azerbeidjan en stemmingen. In 2017 verzocht ik samen met Frank Schwabe (SPD Duitsland) een onderzoek. Dat onafhankelijke en externe onderzoek – waarvoor wij in zeer korte tijd van ongeveer 150 collega's steun krijgen - legde een beerput bloot: omkoping met miljoenen oliegeld uit een fonds waarin miljarden gestort waren. Dure giften en zelfs een poging tot chantage met seks.

   Ongeveer 14 leden werden langjarig geschorst. Recent zijn drie leden veroordeeld tot 4 jaar gevangenisstraf in Italië. De Duitse en Belgische justitie doen nog onderzoek. Voor het beeld: in een separate zaak is de voorzitter van de assemblee moeten aftreden (hij was op bezoek geweest bij Assad). Ook hiervoor neem ik het voortouw met een kleine groep parlementsleden. Het spijt me te moeten constateren dat een aantal van degenen die steekpenningen hebben aangenomen in onze eigen partij, de EVP zat. Onder de geschorsten bevinden zich twee voormalige EVP fractievoorzitters en de voorzitter van de commissie waarin ik het meest actief was. Het was een vrij heftige tijd, terwijl iedereen dacht ik het zo gezellig had in Straatsburg.
2. **Malta**: de drie zoons van Daphne Caruana Galizia wendden zich tot mij na de aanslag op hun moeder in oktober 2017. Ik heb het onderzoek naar de rechtsstaat en de omstandigheden die leidden tot de aanlsag daar op me genomen. Dat leverde stevige openbare en besloten clashes op met ministers en de MP aldaar. Op verzoek van de NCTV betekende dat in Malta ook permanente bewaking. Verder natuurlijk bakken modder in de kranten en bijvoorbeeld modder op mijn wikipedia-pagina vanuit een computer van een Maltees ministerie. Vooral het onafhankelijke onderzoek als rechtstreeks gevolg van mijn rapport en het door mij gevraagde rapport van de Venetië-commissie zorgden ervoor dat er veel boven tafel kwam. De protesten in Malta leidden tot het aftreden van de regering-Muscat. De korte weergave van het verhaal is dat het onderzoek dat ik deed een wezenlijke bijdrage daaraan leverde.
3. **Polen**: Sinds twee jaar ben ik samen met Azadeh Rojhan Gustafsson (Zweden, Sociaal-Democraat) rapporteur voor de rechtsstaat in Polen. Nav ons eerste rapport is Polen onder monitoring geplaatst, het zwaarste toezichtsregime en de eerste keer dat dat gebruikt werd tegen een EU land. We zijn nu bezig met het uitgebreide rapport (al ligt het door mij nu even 4

maanden stil). Waar de EU niet kan en durft door te pakken, gebeurt dat in de Raad van Europa wel.

4. **Het kinderopvangtoeslagenschandaal**: Dit is een apart hoofdstuk

& Het kinderopvangtoeslagschandaal

Het belangrijkste conflict was het toeslagenschandaal. Ik stelde de eerste Kamervragen in het voorjaar van 2017, nog aan staatssecretaris Wiebes. De antwoorden op die eerste vragen waren verbijsterend. Op de vraag: "Zijn er ouders, kinderopvanginstellingen/gastouders en bemiddelingsbureaus die een onnodig grote schade geleden hebben van het abrupt stopzetten en terugvorderen van kinderopvangtoeslag in 2014? Zo ja, om hoeveel mensen en instellingen gaat het dan?" was het antwoord: "Daar is niets van gebleken." Wat volgde was een voor mij absurde periode van vier jaar. Aan de ene kant wanhopige ouders (er waren uithuiszettingen, geen eten, inbeslagnames, uithuisplaatsing van kinderen, vluchten naar het buitenland, verlies van baan, huwelijk en suïcides bij ouders en zelfs bij kinderen). En aan de andere kant een regering, die – ook volgens de commissie-Van Dam – de Kamer en de rechterlijke macht ontijdig, onjuist en onvolledig informeerde met een politiek of een juridisch doel.

- Het beleid van de belastingdienst bij de uitvoering van de wetten was in strijd met een groot aantal wetten zelf.
- De regering weigerde meerdere malen en jarenlang de gevraagde inlichtingen aan de Kamer te verschaffen
- Stukken werden achtergehouden. (slechts enkele tientallen ouders hebben hun dossiers gekregen tot nu toe, ondanks de ophef om de zwartgelakte dossiers), stukken werden ten onrechte vernietigd (waaronder 6.000 hoger beroepsdossiers), veel relevante stukken raakten bewust zoek.

In juni 2019 stelde financiën en de belastingdienst een crisisorganisatie in. Daar kwam veel boven tafel, zoals het feit dat de belastingdienst laakbaar gehandeld had, de nu roemruchte memo-Palmen. De regering wist dat het niet om één zaak ging (CAF11), maar dat zeker tienduizend ouders getroffen waren. De regering wist heel veel in juli 2019 want ze vergaderde er wekelijks over. Vóórdien was er ook voor de regering veel niet duidelijk, omdat ook zij onvolledig werd voorgelicht. Maar het bestaan van deze crisisorganisatie werd 1,5 jaar lang zowel voor als achter de schermen geheim gehouden voor Renske en voor mij.

Sensibiliseren in de MR notulen.

Wel vertelden Wopke in de MR dat hij en Hugo gepoogd hadden mij te 'sensibiliseren'. De ministers spreken constant badinerend over Kamerleden in de MR. Ze zijn geobsedeerd de beeldvorming en spreken met veel minder betrokkenheid over de ouders, die in enorme problemen zitten door overheidshandelen. Alle ministers deden daaraan mee. Dit betekent dat mijn input

(gesprekken, vele memo's) richting onze eigen bewindspersonen niet benut is om tot een oplossing voor de problemen te komen. Het was pijnlijk voor mij om te lezen dat er in die tijd niet één (CDA) bewindspersoon is geweest die een keer gezegd heeft: "hé jongens, die Omtzigt is lastig, werkt samen met de SP, maar hij heeft een púnt, dus laten we zijn inhoudelijke punt eens serieus nemen". En, veel belangrijker nog – want het gaat in deze zaak per slot van rekening helemaal niet om mij --: "laten we met grote urgentie naar de ouders en hun kinderen kijken". Helemaal niets daarvan. Bij mij is daar iets geknapt. De notulen van de ministerraad tussen juni 2019 en november 2019 laten, kortom, een ontluisterend beeld zien, waar het de zorg om in de knel gekomen burgers betreft.
Op een gegeven moment was ik overigens gewoon bang voor weer telefoontjes als ik Kamervragen gesteld had over de zaak, maar het moest gewoon.

Niet opschorten invorderingen

In de Kamer is er in juli 2019 – toen de regering dus al heel veel wist - gevraagd om opschorting van invordering en namen we op mijn voorstel moties aan over onrechtmatig handelen. Er gebeurde weinig; eerst moeten er vooral externe onderzoeken zoals Donner en ADR plaatsvinden, die 'toevallig' de meest explosieve informatie niet kreeg. Terwijl de ouders crepeerden.

Achterhouden stukken

De regering hield stukken achter voor de Kamer. Daardoor hebben Renske en ik onnodig jarenlang nachten door moeten buffelen om via klokkenluiders (er werd er een ontslagen), via snippertjes informatie, samen met journalisten de omvang van het schandaal te kunnen achterhalen. En toen wij een tijdlijn vroegen, werd elke truc uit de kast gehaald om die niet te geven. Uit de notulen blijkt dat dit gebeurde met actieve medewerking van een CDA bewindspersoon (Grapperhaus).
Daardoor weten we niet dat er een crisisorganisatie was.

Wijziging interpretatie grondwet

We kregen geen stukken, maar alleen 'informatie'. En veel werd geweigerd. Daarop deed ik een beroep op artikel 68 van de grondwet. De staande interpretatie (uit 1987, 2002 en 2016) is dat een individueel lid recht heeft op de gevraagde documenten. Dat werd opgeschort. En de regering weigerde alles op basis van 'intern beraad'. Dat bleek uit een brief die interim minister Knops naar de Kamer stuurde.
Zonder informatie is het niet mogelijk voor een Kamerlid om de noodzakelijke controle op het regeringsbeleid uit te oefenen: het is er de noodzakelijk voorwaarde van. Het vragen- en inlichtingenrecht is niet voor niets in de grondwet opgenomen voor ieder individueel Kamerlid! Dat kan en mag de regering niet eenzijdig beperken. Het kabinet heeft zichzelf daarmee in de vingers gesneden: als het gewoon aan zijn antwoordplicht had voldaan zou het wanbeleid in deze eerder aan het licht zijn gekomen en de schade dus beperkter zijn geweest. Zo worden de evaluatiedocumenten van de CAF-zaken heel lang met allerlei smoezen niet verstrekt.

Dit soort documenten moet een individueel Kamerlid echt kunnen vragen en krijgen om te kunnen controleren.

Tijdens het Kamerdebat dien ik twee moties in om beide zaken terug te draaien. Beiden worden ontraden door de betrokken minister en toch unaniem(!) aangenomen in februari 2020. De regering weigerde desalniettemin om de moties uit te voeren. En dit betrof ook CDA bewindspersonen. Zij zetten zich hier ook niet voor in.
Het maakte mij buitengewoon eenzaam binnen het CDA en zorgde ervoor dat het normale werk als parlementariër om het beleid in deze te controleren tot een ware uitputtingsslag. En het betekente dat ik vele andere dossiers moet laten liggen.

En ook nu alles op tafel ligt, is er binnen het CDA (kabinet, fractie, WI) nog weinig reflectie over wat dit schandaal nu betekent voor de rechtsstaat en het bestuur. Men brandt er kennelijk zijn vingers liever niet aan. Maar het gaat hier over het fundament waarvoor de politiek en de rechtsstaat dienen: een fatsoenlijke, rechtvaardige behandeling van alle burgers. Dat is de essentie waardoor een rechtsstaat beter is dan een dictatuur: de positie van de burger tov de almachtige overheid. Het is van wezenlijk belang dat – zeker door het CDA – tegen de wijze waarop van regeringswege in dit dossier is gehandeld krachtig stelling wordt genomen, dat er gereflecteerd wordt op middelen ter voorkoming van mogelijke opvolgende schandalen.

Want ik ken een aantal andere dossiers (zie mijn boek of mijn memo die bij Marnix en de fractie ligt) met een vergelijkbare problematiek. Ook daar kom ik er niet doorheen, ondanks jaren aan Kamervragen en worden burgers vermalen. De essentie van de rechtsstaat is in het geding. In plaats van weg te kijken zouden we inderdaad 'nu' moeten 'doorpakken'. We doen het op geen enkele manier

Het Verkiezingsprogramma

Het heeft me verheugd dat er op mijn verzoek om ook inhoudelijke bijdragen te mogen leveren gevraagd ben om plaats te nemen in de programcommissie. De samenwerking in de commissie was collegiaal. Ik som even staccato een paar zaken op die van belang zijn.

- Ik doe een aantal concrete voorstellen om concrete punten uit 'zij-aan-zij' in het programma op te nemen, zoals: "Nederland heeft behoefte aan een paar echte hogesnelheidslijnen: van de Randstad naar het noorden, het oosten en het zuiden."
- Mijn voorstel om met 10 concrete punten vooraf te komen, onze kernpunten werd afgezwakt tot 10 thema's. Alles dus en dus niets

(voorbeeld voor mij was ons programma in 2002, 2003 waar op de eerste pagina's 10 heldere hervormingen staan)

- Toen ik lijsttrekkerskandidaat was vond de voorzitter van de programcommissie dat ik daaruit verwijderd moest worden: volgens hem was dat belangenverstrengeling. Ik was het daar niet mee eens. Hugo en Mona konden ook gewoon bewindspersoon blijven, ook al hadden zij zich kandidaat gesteld. Hierdoor miste ik wel 2 lange fysieke bijeenkomsten. (een avond op 7 juli en een hele dag op 11 juli bij Sywert). Dat zette mij op achterstand, want daar werd het hele programma twee keer doorgenomen door iedereen. Wel kreeg ik in de laatste fysieke vergadering wat extra tijd van Ben om een aantal zaken die mij na aan het hart lagen uit te discussiëren. De commissie nam mijn voorstellen voor een verhoging van het minimumloon (met 10%) en voor grondwettelijke toetsing over. (Een aantal andere voorstellen, zoals het terugdraaien van de Pikmeer arresten niet).
- Op de toeslagen kom ik met een beperkt maar uitvoerbaar plan (niet alles afschaffen): terug naar t-2, zodat toeslagen geen voorschotten meer zijn. Een lagere nominale zorgpremie en een inkomensafhankelijke bijdrage in de kinderopvang. Later zal dat ook een van de pakketten van de regering blijken te zijn. En eigenlijk het enige uitvoerbare pakket.
- Op 'bestuur' kom ik met een pakket om macht en tegenmacht verder vorm te geven, de latere basis van mijn boek: een grondwettelijk hof, een regionaal kiesstelsel, bescherming klokkenluiders en meer. Ik zit in de subcommissie en het werk daar wordt later de basis onder mijn boek.
- De discussie rondom Europa verliep uiterst stroef. Ik had een strak voorstel geschreven over geen verdere Europese gemutualiseerde schulden, de risico's van de ECB en het niet meedoen aan kopgroepen. De commissie ging akkoord. Maar toen NRC een tweetal artikelen publiceerde (Tom Jan Meeus:https://www.nrc.nl/nieuws/2020/10/20/een-stille-revolutie-in-het-hart-van-den-haag-a4016618,en: https://www.nrc.nl/nieuws/2020/10/27/een-wreed-spel-in-een-partij-die-zichzelf-zoekt-a4017516) werd de discussie weer opengetrokken door Ben bij de volgende vergadering naar aanleiding van dit artikel. Daarna werd de tekst (tegen mijn zin) nog weer aangepast.

Hugo en amendementen

- Hugo bracht een aantal wijzigingen aan in het verkiezingsprogramma, voornamelijk op het gebied van de zorg. Die stuurde hij ook aan mij. Ik maakte hiertegen geen inhoudelijke bezwaren. (wel weet ik dat hij hiermee wat afstand neemt van het huidige zorgstelsel maar ik ken zijn inhoudelijke lijn en hij is de lijsttrekker).

De bestuursamendementen in januari 2021

- Nadat het verkiezingsprogramma is samengesteld krijg ik begin januari te horen dat er bestuursamendementen worden voorbereid. Ik bel maandagavond 4 januari Alwyn de Jong en vraag welke wijzigingen het bestuur voorstelt. Ik krijg alleen de wijzigingen op mijn onderdelen te horen. Of hij de andere noemt (artikel 23 bijvoorbeeld) kan ik me niet herinneren. Ik vraag hem de amendementen op te sturen en 's avonds laat krijg ik een lijst op mijn terrein. Hij vertelt mij recent dat hij alle amendementen gestuurd heeft – zoals ik expliciet vroeg – maar ik kan echt maar een document vinden en dat gaat over amendementen op mijn terrein. (zie bijlage 12)
- Ik maak bezwaar tegen een aantal amendementen: deze wijzigen het programma substantieel. Andere zijn gewoon inhoudelijk niet consistent. Op dinsdag 5 januari in de ochtend stuur ik puntsgewijs wat ik van de amendementen vind. (zie bijlage 2 voor die bezwaren)
- Daarna trachtte Jitske mij te overtuigen dat het Minimumloon niet omhoog moet met 10% en dat dat uit het verkiezingsprogram gehaald wordt. Ik maak opnieuw bezwaar, zonder succes. In de tekst staat dat mensen op minimum niveau erop vooruit zullen gaan, hetzij door minder lasten hetzij door een hoger minimumloon. Later zal bij de doorrekening blijken dat juist deze groep erop achteruit gaat.
- Daarna komt Wopke op de lijn – met Jitske ernaast – en gaat nog een keer over het geheel heen. Ik ervaar het als een dictaat.
- De amendementen komen heel snel online, al voordat het landelijk bestuur (de verenigingsraad als de statutenwijzigingen zijn goedgekeurd) zich erover kan uitlaten.
- De discussie over bijvoorbeeld artikel 23 moet gevoerd worden. Maar een ter elfde ure ingediend bestuursamendement is geen manier om een discussie daarover te voeren en meteen te beslechten. Artikel 23 onderwijsvrijheid is de raison d'être van de christendemocratie.
- Deze gang van zaken lijkt in strijd met artikel 6 en artikel 7 van het reglement voor de vaststelling van programma's.
  Artikel 6: de overeenkomstig de artikelen 4 en 5 van dit reglement ingediende amendementen worden door het CDA-bureau gerubriceerd op onderwerp en volgorde van de ontwerptekst en met vermelding van de respectievelijke indieners. Dit overzicht van amendementen wordt, met de ontwerptekst, bekend gemaakt aan de afdelingen en aan de leden, binnen een door het partijbestuur vast te stellen termijn.
  Artikel 7: het partijbestuur is bevoegd, op grond van de ingediende amendementen, wijzigingen in zijn ontwerptekst aan het partijcongres voor te stellen. Dit dient eveneens te geschieden binnen de in artikel 6 van dit reglement bedoelde termijn. Deze wijzigingen worden binnen de in artikel 6 van dit reglement bedoelde termijn bekend gemaakt aan de

leden.

De reden: de amendementen zijn ver na de genoemde termijn online geplaatst. Ik weet dat de uitzonderlijke omstandigheden (corona, het op het laatste ogenblik terugtrekken van Hugo als lijsttrekker, waardoor het Congres moest worden uitgesteld, etc.) tot de termijnverkorting hebben geleid, maar deze kunnen niet wegpoetsen dat er onvoldoende tijd is geweest voor de leden om het definitieve verkiezingsprogramma naar behoren vast te stellen. De eerstvolgende keer zal dat weer regulier moeten gebeuren.

- Het maakt des te meer duidelijk dat de statutenwijziging niet kan worden uitgesteld. Maar het maakt evengoed duidelijk dat de statutenwijziging nog eens goed tegen het licht gehouden moet worden.

Het uitgestelde congres en de stemming

- Op 8 en 9 januari vindt het online partijcongres plaats in een coronasetting met de inhuur van een extern bedrijf.
- Al in augustus/september 2020 heb ik een memo gestuurd aan Rutger Ploum en Marischa Kip: let op! Het CDA kan niet nog een keer afgaan bij een online stemming. Ga dus voor een stemming waarin je online keuzes invult tijdens een week (voor of tegen een amendement). Ga dus niet online stemmen. Desalniettemin kiest het bestuur voor een online congres met real time inbellen etc. In een call waarvoor ik uitgenodigd ben een tijd later, probeer ik dat nogmaals uit te leggen en waarom dit de verkeerde keuze is en extreem risicovol. Maar aan de keuze van het bestuur kan niet meer worden getornd blijkbaar.
- Vervolgens waarschuw ik het bestuur dat in een elektronische deelsessie slechts een beperkt aantal amendementen en resoluties kunnen worden behandeld. Waarschijnlijk maximaal een stuk of 20. Met het enorme aantal ingediende amendementen is het dus niet mogelijk om al die amendementen daarin te behandelen. Dat punt wordt door de partij wel actief opgepakt en de partijtop zet zich in om het aantal amendementen terug te brengen tot een behapbaar aantal voor het congres, o.m. door mensen te overtuigen ze in te trekken dan wel een compromis te sluiten. Dat gebeurt dus goed. (behalve bij de bestuursamendementen want die zijn in dat stadium nog niet bekend).
  Die compromissen zijn klaar voor het congres van 12 december, dat echter niet doorgaat vanwege het aftreden op het laatste moment van Hugo.
- Het gaat bij het congres helaas opnieuw helemaal mis met de techniek. En het CDA staat wederom voor aap, zoals voorspeld. Ik ben behoorlijk ontdaan.

De doorrekening van het programma

- In het najaar is er een bijeenkomst (in het BPO of elders, dat kan ik me niet meer herinneren) over de keuze: wel of geen doorrekening. Hugo is enigszins neutraal. Ik wil liever geen doorrekeningen om niet meer in de CPB mallen te stappen. Wopke wil wel een doorrekening vanwege de geloofwaardigheid en degelijkheid van het CDA en zijn rol als minister. Hugo hakt de knoop door: er komt een doorrekening na weging van de argumenten.
- Er wordt een commissie ingesteld. Ik geef aan dat ik niet alles zelf kan doen maar zit er wel in als linking pin tussen fractie en programcommissie.
- Op 24 november ligt er een voorstel waarin Minimumloon met 10% stijgt (dit is een relatief goedkope maatregel door nieuwe inzichten van het CPB. De verhoging van het minimumloon in de VS en het VK heeft veel positievere effecten dan economen vooraf voorspeld hadden). Geen ingrepen in gemeentelijk lastengebied. Toeslagen conform programma: zoveel mogelijk naar t-2 (zodat het geen voorschot meer is, maar een subsidie die je kunt houden), lagere nominale zorgpremie. Een aantal opties is uitgewerkt om de heffingskortingen fors te verlagen en met de opbrengsten de tarieven te verlagen in de inkomstenbelastingen. Extreme prikkels worden teruggebracht. Dit wordt besproken en is in het algemeen conform het programma
- Rond 11 januari wordt mij duidelijk dat er een nieuwe semi-definitieve versie van de doorrekening naar het CPB gestuurd is, waarover ik niet geïnformeerd ben. Ik ben woest en dat gaat niet voorbij als ik de plaat zie. Daarin staat veel dat ofwel tegenstrijdig is met het verkiezingsprogramma ofwel zeer onverstandig. Dit leidt tot een paar weken onderhandelingen over de nieuwe opzet. Ik probeer tot 11 februari een aantal wijzigingen door te voeren. Niet uitputtend lukt het me nog om de volgende wijzigingen door te voeren, die niet in de plaat van november zaten en ook gewoon niet passen binnen ons verkiezingsprogramma. Een aantal wijzigingen (hogere VPB en zo) was nodig omdat de oorspronkelijke plaat echt een te hoog tekort liet zien. Maar de maatregelen die genomen worden, gaan recht tegen het verkiezingsprogramma, centrale campagneboodschap of kernachterban in.

  a. **De WML verhoging is eruit gehaald. Tegelijkertijd is de zorgtoeslag omgezet in een verzilverbare heffingskorting en ook nog fors verlaagd.** Deze combinatie betekent koopkrachtverlies voor mensen met minimumloon en strookt dus niet met ons programma. Ook een verzilverbare heffingskorting (idee in WI-rapport) staat niet in ons programma. In mijn ogen doemt hier weer een enorm uitvoeringsdrama op. Dit wordt uiteindelijk opgelost met een WML verhoging en zorgtoeslag terug naar het oorspronkelijke plan van het

verkiezingsprogramma. Daarna wordt het WML toch nog weer een stuk verhoogd.
b. **De arbeidskorting wordt opgepompt met 2,6 miljard.** Dit staat haaks op het VKP. Dat wordt teruggedraaid. Arbeidskorting oppompen leidt tot perverse prikkels. Beter is het om dat geld in een algemene tariefsverlaging te stoppen. Ook dat gebeurt uiteindelijk.
c. **De vrijstellingen in de OZB** worden in de concept-doorrekening geschrapt. Na aandringen krijg ik te horen wat dat zijn: op dit moment betalen boeren geen OZB op landbouwgrond, kerken zijn vrijgesteld, net als de dijken en deltawerken. Als deze maatregel zou doorgaan, betekent dat 1,2 miljard extra belasting in deze sectoren. Deze lastenverhoging wordt dan teruggedraaid. Het zou een drama zijn geweest voor het CDA>

- d. **Ik vraag maandenlang naar de uitwerking van scheiden wonen/zorg op microniveau.** Dat zou structureel een miljard opleveren. Scheiden wonen/zorg in de WLZ is theoretisch geweldig, maar ik heb grote aarzelingen. Immers iemand die intramuraal verblijft betaalt nu een hoge zorgbijdrage. Die is zo hoog dat de persoon nog slechts zak- en kleedgeld van iets meer dan 200 euro per maand overhoudt. Als die persoon daar huur van moet betalen, moet de zorgbijdrage omlaag maar levert het niets op.
  Verder is het scheiden van wonen en zorg in theorie leuk. Maar als je bedlegerig bent, moet zelfs een bedlampje door iemand anders vervangen worden. Dat is dan 'wonen' of is dat 'zorg'? In een ziekenhuis scheiden we wonen en zorg ook niet.
  Ik krijg de uitleg nooit, het staat in onze doorrekening en het is een bloedlink plan. Dit kan nog gevaar opleveren voor de formatie, zeker als er geen compensatie is. (die nu wel in onze doorrekening zit)
- e. **de WW**: ik ben een tegenstander van de halvering van de WW-duur naar een jaar. Dat past niet bij zekerheid. Mij wordt verzekerd dat het pas zal ingaan na de volgende kabinetsperiode, dus na 2025 en dus niet in de crisis. Het blijkt een struikelblok te zijn in de verkiezingscampagne waar hier steeds op terug wordt gekomen.
- f. **de BTW: er zit op het laatst plotsklaps 1,6 miljard BTW verhoging** in de plaat. Met moeite overtuig ik iedereen om die eruit te halen. Een BTW-verhoging zou ons extreem kwetsbaar maken.
  Het moge duidelijk zijn dat het bij elk van deze ingrepen om miljarden gaat.

De stukken van de doorrekening voeg ik niet bij, maar heb ik wel beschikbaar.

"Een nieuw sociaal contract"(boek)

- Ik probeer al lang om mijn ideeën meer in de publiciteit te brengen en vraag een lezing te mogen geven bij het CDA. Dat gebeurt eigenlijk nooit, al 18 jaar

niet. Omdat ik vind dat er te weinig visie en coherent onderbouwde plannen zijn binnen de christendemocratie, besloot ik het een en ander op papier te zetten. Ik begon met het leggen van contacten om spreekbeurten te houden en zo zaken in te plannen. Op zich viel dat plan van de zomer van 2020 een beetje in het water door Corona, waardoor veel spreekbeurten online-evenementen werden. Maar zo schreef ik de ene lezing na de andere. En de deelname aan de programcommissie dwong mij op een positieve manier om ook tijd vrij te maken om fundamenteler na te denken. Ook het toeslagenschandaal leidde ertoe om na te denken over welke fundamentele veranderingen er volgens mij nodig zijn. Mijn gedachten daarover bracht ik in, zowel bij de programcommissie als in debatten in de Tweede Kamer. En bij beide werden -- verrassend -- veel van deze voorstellen overgenomen.

- Na de zomer kreeg ik meerdere vragen en voorstellen of ik wat wilde schrijven. Na aarzeling (ik weet wel dat het druk is) stemde ik daarin toe.
- Dit heb ik ook aan Hugo meegedeeld – nog voor het tekenen van het contract. En later ook aan Wopke. Beiden hadden daar geen bezwaar tegen.
- Een aantal CDA'ers heeft meegelezen: Jitske Haagsma en Raymond Knops hebben het hele manuscript gelezen en ik heb hen expliciet gevraagd mee te lezen juist ook op politiek gevoelige punten.
- Het boek bevat bewerkte versies van twee lezingen die ik al gehouden had: over Cleveringa en over modellen. Verder een interview van Welmoed Vlieger met mij.
- De twee centrale hoofdstukken zijn een beschrijving van de toeslagenaffaire en een voorstel tot een nieuw sociaal contract in 10 concrete punten.
- Bij de beschrijving van de toeslagenaffaire heb ik bewust de rol van een aantal CDA ministers niet expliciet aan de orde gesteld, slechts in sommige gevallen als kabinetsstandpunt (de artikel 68 brief van Knops is een kabinetsbrief geworden).
- De tien punten komen uit het verkiezingsprogramma en uit verschillende CDA moties en amendementen. Daar voeg ik het punt 'minder voorlichters, meer denktanks aan toe'. Ik had zelf graag nog wat andere punten toegevoegd (zoals het terugdraaien van het Pikmeer arrest), maar omdat dit standpunt in de discussie binnen de programcommissie niet is overgenomen, is dat punt niet in het nieuwe sociaal contract opgenomen. Laat helder zijn: het boek is geheel in lijn met het CDA verhaal. Dit staat ook punt voor punt in een memo (Bijlage 11)
- In de Balie hield ik op 25 februari 2021 nog een lezing over de tien punten.
- Het boek is ook voor mij een onverwacht succes: er zijn nu 8 drukken verschenen en het boek staat al 14 weken in de top-20 van meest verkochte boeken. Ofwel er zijn nu bijna 40.000 boeken gedrukt en hopelijk verkocht. (andere boeken van politici de afgelopen tien jaar hadden een verkoop tussen de 500 en 10.000. Alleen Pim Fortuyn ging hier ver overheen).

- De opbrengst gaat naar een goed doel en dat is ook aangegeven in het register van nevenfuncties in de Kamer.

Het boek als bron voor lezingen en een effectieve sociale media campagne met groot bereik

De strategie van lange lezingen (soms wel 45 minuten) was ook voor mij een onverwacht groot succes. De problemen zijn te diep en de oplossingen te complex om een korte lezing te houden. Dus hoewel iedere voorlichter me dit afraad – want veel te lang – ben ik ervan overtuigd dat juist boeken en lezingen (op youtube en op papier) mensen wel kunnen overtuigen.

De lezingen en optredens in de Kamer worden op sociale media goed bekeken. Om een beeld te geven:

- Youtube kanaal: 14.000 volgers.
- Vier meest bekeken filmpjes (lezingen en lange gesprekken): 100.000 – 200.000 views.
- Wanneer de optredens in de Kamer of spreekbeurten op het kanaal van de balie, van geenstijl of TPO kanaal belanden, dan zijn er tussen de 300.000 en 1 miljoen views.
- Twitter: bijna 170.000 volgers met een fors aantal keren de tweet met de meeste impact.

Let wel: ik zeg dit niet om mezelf op de borst te kloppen, maar om ervoor te pleiten dat er nagedacht wordt over hoe een grote groep mensen, ook buiten het CDA, kan worden bereikt om het gedachtengoed van onze partij onder de aandacht te krijgen. Dat lukt gezien de reacties in mijn mailbox goed.
Al deze cijfers zijn veel hoger dan de sociale mediakanalen van het CDA zelf, waar filmpjes die tijdens de campagne geplaatst worden helaas veel minder vaak bekeken worden).
Het sociale mediakanaal is hiermee ook een interessant platform gebleken om lange, ingewikkelde politieke problemen uiteen te zetten. En om daarmee draagkracht te verwerven voor CDA-standpunten. De optredens op sociale media worden veel vaker bekeken en besproken dan die op de traditionele televisie. Er is hierdoor een enorme impact.

Wopke's New Deal

Voor mij kwam de New Deal van Wopke volledig uit de lucht vallen. Ik was niet betrokken bij de voorbereiding en kan me geen enkele voorwaarschuwing herinneren dat deze er zou komen. Ik heb begrepen dat ik er wat buiten gehouden ben, omdat ik toen al aangegeven had overbelast te zijn. Maar bij dit soort zaken lijkt het mij toch van belang dat ik daarin mede gekend word, zodat ik tenminste enige input of reflectie kan geven.

Veel van de New Deal is in lijn met het verkiezingsprogramma en de doorrekening. Mij viel één punt wel op: indien iemand mij om commentaar gevraagd had, dan had ik voorgesteld om niet met de enige concrete maatregelen gericht op de MKB-bedrijven te beginnen. We waren bezig met een verkiezing voor Nederland, dat diep in een crisis zit. Die crisis zit niet alleen bij het MKB. In het stuk staat slechts één lijst met concrete maatregelen, namelijk in hoofdstuk 1: een lijstje met maatregelen die door MKB-sponsoren gewenst worden, zoals over de erfbelasting. (maar ook WBSO en afschrijving). Maar dat heeft gewoon weinig met de crisis en eruit komen te maken.

Sponsoring

Op de sponsoring kom ik apart en vertrouwelijk terug. Voor hier is het misschien voldoende om op te merken dat bijna 1 miljoen van het campagnebudget van 3 sponsoren lijkt te komen. En die sponsoren en iemand in het campagneteam hebben belang bij pogingen om wijzigingen aan te brengen in de CDA plannen zoals die in Wopke's New Deal en het verkiezingsprogramma zijn uitgewerkt. Daar heb ik moeite mee. En het maakt het CDA kwetsbaar. Grote donoren moeten aangemeld worden bij BZK maar ik heb deze drie sponsoren niet in het overzicht gezien dat ingeleverd is voor de verkiezingen. Als ze vlak voor de verkiezingen gedoneerd hebben, kunnen ze in het overzicht gezet worden dat volgend jaar openbaar wordt.

De lijsttrekkersverkiezingen

Dit proces beschrijf ik uitgebreid met heel veel bijlagen om een zo volledig mogelijk overzicht te hebben. De brieven aan Ploum en de correspondentie met de procesbegeleiders waren niet beschikbaar voor het CGI-onderzoek. Ook de verklaring van een medewerker (bijlage 8) is nieuw. De bijlagen, vormen samen met deze beschrijving een zo compleet mogelijk beeld met originele bronnen. Natuurlijk behoort daar ook het CGI rapport bij, dat gewoon op de website staat.

Voor mij zijn de aankondiging van de lijsttrekkersverkiezingen een verrassing geweest. Ik had verwacht dat Wopke door het bestuur aangewezen zou worden als lijsttrekker. Na bekomen te zijn van de eerste verbazing komt de vraag van meerdere kanten of ik mezelf niet ook kandidaat zou moeten stellen. Vlak voor de deadline meld ik me aan met een korte brief.
Dat lekt weer op een ongemakkelijke manier uit. Dus terwijl ik bij de commissie zit (met Jaap de Hoop Scheffer, Corien Wortman-Kool, Kilian Wawoe) lekt het nieuws op 25 juni uit. De bedoeling was om het geheim te houden, want op 26 juni besluit het CDA bestuur wie er voorgedragen worden (na het advies van Jaap de Hoop Scheffer c.s). Op dat moment is de kandidatuur van Hugo (aangekondigd op 15 juni door Ploum in zijn filmpje en op 16 juni door Hugo zelf) al 10 dagen bekend. Er

resten dan nog minder dan twee weken voor mijn eigen campagne, terwijl Hugo en Mona bijna dubbel zoveel tijd hebben en wellicht ook wat voorkennis. Daarmee worden de 'tegen'kandidaten wel op achterstand gezet.
Er is heel duidelijk niet over nagedacht, terwijl er ook de vorige keer in 2012 een onverwachte kandidaat was, die hoge ogen gooide, namelijk Mona Keijzer.

Wat is nu de procedure?

In een eerder stadium heeft de Verenigingsraad (die gewoon landelijk bestuur is want de statutenwijzigingen zijn niet aangenomen), een referendum afgewezen. Maar de partijvoorzitter zet toch door en komt met een filmpje, waarin hij een één neerzet in Volendam, Rotterdam en bij het Ministerie van Financiën om aan te geven dat Mona Keijzer, Hugo de Jonge en Wopke Hoekstra meedoen. Dat laatste blijkt achteraf toch niet het geval.

De andere kandidaten hebben duidelijk een voorsprong in dit proces. Zij hebben al een campagneteam klaar, zij verzamelen adressen van leden, nemen filmpjes op. Van een gelijk speelveld is niet bepaald sprake. Gelukkig heb ik een enthousiast team, geleid door Iris Kwakkel en Leonard Grijpsma. We gaan ervoor met een verschrikkelijk enthousiast team-Omtzigt. Al heb ik twijfels hoezeer mijn kandidatuur gewenst is.
Een tweede probleem dient zich aan: de procedure is volstrekt onduidelijk. Artikel 16 van het kandidaatstellingsreglement wordt niet gevolgd. Dat gaat over de verkiezing van de lijsttrekker. Niet alleen klopt de kandidaatstellingsprocedure niet (iedereen kan zich kandidaat stellen, een commissie kan tegenhouden, terwijl het reglement volgens mij echt anders bepaalt), maar er wordt ook geen kiescommissie ex artikel 16.5 ingesteld door het congres. In plaats daarvan stelt het dagelijks bestuur een stemcommissie in, twee procesbegeleiders, een voorzitter met een onduidelijke rol en een partij met een onduidelijke rol. Er ligt geen goed draaiboek klaar om de verkiezingen in goede banen te leiden.
Er is een ander zelf gebouwd en niet getest stemsysteem (niet meer Orca zoals in 2012), maar daar komen wij pas veel later achter. En we krijgen een campagnereglement, waarin onder andere staat dat de wijze van stemmen geregeld is in de statuten en reglementen van het CDA.
Het is onduidelijk hoe het stemsysteem werkt en wie het gemaakt heeft (Le Capuchon). Dat laatste blijkt wel een zwakke plek achteraf.

De campagne zelf

Voor de presentatie van de kandidaten op het partijbureau op 26 juni vraagt Rutger alle kandidaten expliciet en met nadruk om niet zelf over samenwerking met FvD/Baudet te beginnen. Brabant ligt gevoelig. We zijn nog niet weg bij de presentatie of het volgende verschijnt: https://www.nu.nl/politiek/6060685/de-jonge-alle-cda-kandidaten-moeten-zich-uitspreken-over-samenwerking-fvd.html
Hugo daagt ons allemaal uit, recht tegen de afspraak van Rutger Ploum in. Er volgt geen actie richting Hugo.

Het campagnereglement wordt niet altijd door iedere lijsttrekkerskandidaat gevolgd gedurende de campagne.
- Zo wordt er massaal een uitnodiging gestuurd voor een facebookevenement met Hugo de Jonge (mijn campagneteam wil een klacht indienen maar ik besluit dat niet te doen). Terwijl kandidaten één nieuwsbrief mogen sturen, worden hier massaal mensen voor uitgenodigd.
- in de whatssapp groepen van Hugo verschijnen oproepen om brieven aan leden te versturen. Daarbij komen ook foto's van brieven om adressen via lokale afdelingen. Het bewijs is overduidelijk en het is ook overduidelijk niet toegestaan volgens de statuten, geven de procesbegeleiders toe per mail.
- Op het allerlaatst (tweede ronde) wordt ons gevraagd nog een stuk aan te leveren voor nog een nieuwsbrief over beide kandidaten. Expliciet wordt gevraagd om een filmpje van een bekend lid. Het is bij het partijbureau gevoeglijk bekend dat Hugo die filmpjes heeft klaarliggen en ik niet. Dit is niet volgens het reglement, maar de procesbegeleiders doen er verder niets tegen. Niet bepaald een gelijk speelveld.

Wie houdt toezicht, wie heeft het proces gevalideerd? Vier keer vraagt team-Omtzigt om een notaris

Vanaf het allereerste moment heeft team-Omtzigt vragen over de integriteit van het proces en welke regels nu van toepassing zijn. We krijgen op geen enkele manier inzicht in het systeem, de waarborgen, de integriteit ervan. Met mijn ervaring bij verkiezingen verbaast mij dat ten zeerste. En met de IT-expertise van het CDA nog meer. Wij besluiten als team-Omtzigt om onafhankelijk toezicht te vragen, in dit geval een notaris. Dit doen we samen met team-Keijzer. Dat wordt keer op keer op keer afgewezen, tot het eerste incident (de ethische hacker). Wanneer dat incident heeft plaatsgevonden en de notaris wordt aangezocht is helaas van voorafgaande controle op de integriteit van het stemproces geen sprake meer. En zijn de sturingsmogelijkheden natuurlijk ook zeer beperkt.
In latere gesprekken met Rutger heb ik hem ook wel gevraagd: maar hoe heb je dit proces zo kunnen doen? Zijn antwoord; mij was verzekerd door Marischa Kip en Eppy Boschma dat alles goed was voorbereid. Dat bleek achteraf niet te kloppen en is door Rutger Ploum ook erkend (oa in een gesprek bij Corona dat wij na de zomer hadden).

Incident 1: de ethische hacker

Op 6 juli gaat de internet-stemming open. Op 8 juli kondigt Rutger Ploum aan dat de stemming overgedaan moet worden ivm een ethische hacker. Let wel: deze ethische hacker is in het systeem geweest en heeft drie stemmen (op de drie kandidaten, De Jonge, Keijzer, Omtzigt) uitgebracht en dat is het dan. Er lijkt geen sprake van vals spel. Toch besluit Ploum tot een herstemming. De kandidaten wordt de facto instemming gevraagd om akkoord te gaan met het

opnieuw stemmen en dat bevreemdt mij enigszins. Uit het proces-verbaal blijkt dat het partijbestuur -- en niet de stemcommissie – besloten heeft om deze ronde opnieuw te doen. Ik dring er in het overleg op aan om zekerheid te krijgen dat de stemming na de heropening nu wel correct en zonder incidenten geschiedt.

Er is een rapport opgesteld door Fox-IT. daar staan waarschuwingen in over het proces. Ik heb nooit een kopie van het rapport mogen ontvangen, maar het wel een keertje mogen inzien.

Fox-IT schrijft in een email (in bijlage 3) aan Eppy dat zij alleen gekeken heeft om het probleem van brute force aanvallen te verminderen, maar dat er door tijdgebrek niet naar andere problemen gekeken kan worden. Ofwel, deze pauze wordt niet gebruikt om naar het stemsysteem als zodanig te kijken. Dat is wel wat ik vraag: zijn er nu ook geen andere problemen?

Heropening, uitslag eerste ronde

Tijdens de eerste ronde zijn er ergernissen van campagneteams die onder de aandacht van de procesbegeleiders gebracht worden. Vooral Mona maakt regelmatig een punt van het feit dat er behalve het debat in Utrecht geen nadere discussie georganiseerd wordt door het partijbureau terwijl dat eigenlijk wel de bedoeling lijkt in het reglement. De uitslag van de eerste ronde geeft aan dat er twee kandidaten overblijven (Hugo en ik).

De Tweede Ronde en stemverwisseling

De campagne gaat verder. Er komt een debat bij op1. Als aandachtspunt wil ik wel meegeven dat dit weinig inhoudelijk was en dat het CDA meer regie had mogen pakken over het format. Op1 draait ook het laatste moment onze twee stellingen om (ik moet beginnen op de stelling van Hugo) en verandert mijn stelling. Maar goed, dit is een verbeterpunt voor een volgende keer als de partij voorstander mocht blijven van een lijsttrekkersverkiezing.

Op 12 juli 's avonds of 13 juli in de ochtend dien ik een klacht in omdat mijn echtgenote Ayfer vertelt dat zij op mij gestemd heeft en dat zij een bericht terug krijgt 'bedankt voor uw stem op Hugo de Jonge'. Ik sta perplex en merk onmiddellijk op dat dit een fors grotere onregelmatigheid is dan de ethisch hacker.

Het onderzoek dat daarop verricht wordt is verre van professioneel om een aantal redenen. De meeste daarvan worden mij pas veel later duidelijk omdat de terugkoppeling – opgenomen in de bijlage - nogal summier is. Pas na de uitslag op 15 juli krijg ik meerdere documenten te zien en het onderzoek van CGI (waarover later meer) en een recente memo van een fractiemedewerkster die vanuit de fractie aan het belteam toegevoegd werd.

1. Het onderzoek is alleen ondertekend door de directeur van het partijbureau, niet

door de notaris (via de procesbegeleiders kregen we terug dat er notariële verificatie was). Dit document van het onderzoek heb ik pas later ontvangen.
2. De systeembeheerder doet het onderzoek naar zichzelf (hoe dan?) en verklaart zelf dat er niets fout is gegaan. Later blijkt bij het CGI-onderzoek dat deze persoon eigenlijk de enige was die het systeem bouwde, kende, de code kon veranderen, de uitslag las en meer.
3. Het stemmen blijkt niet anoniem te zijn. Als iets geanonimiseerd is, kun je het niet de-anonimiseren. Want in dat geval is de stem gewoon niet geanonimiseerd. En hier worden stemmen gede-anonimiseerd.
4. Dit mankement (stemmen en bedankt worden dat je op de ander hebt gestemd) doet zich kennelijk alleen in de tweede stemronde voor (minstens 6 keer, mogelijk veel vaker) en niet in de eerste stemronde. Dan moet er welhaast iets mis zijn met de code in de tweede stemronde.
6. Het partijbureau heeft op 12 juli in het draaiboek opgenomen dat mensen stemverwisselingen kunnen opgeven! (staat in het CGI-rapport). Ik heb nog nooit een verkiezing gezien waarin dit geregistreerd kan worden en er dan geen nader onderzoek volgt. (12 juli betekent ook dat het in de eerste ronde niet zou zijn voorgekomen).
7. Ik heb ernstige twijfels of dit maar 6 keer gemeld is. Lees de bijgevoegde verklaring van een lid van het belteam, die zelf als lid van het belteam al vier gevallen noteerde op een log dat later is weggegooid. Dit lid heeft maar even bij het belteam gewerkt en dat bestond uit 4 tot 6 personen.
8. Ernstige twijfels zijn er ook om twee andere redenen: op 13 juli zijn er al 6 gevallen (wanneer het partijbureau onderzoek doet). Alleen zouden er daarna geen gevallen meer gemeld zijn? Dat lijkt zeer onwaarschijnlijk.
En wanneer ik om een log vraag na de verkiezingen, bestaat er geen log van onregelmatigheden. Bij CGI wordt wel een log ingeleverd en wordt ook geclaimed dat dat volledig is, terwijl niemand van het belteam geinterviewd lijkt.

De Tweede ronde en meer onregelmatigheden

Er komen ons meer onregelmatigheden ter ore: mensen die in het buitenland verblijven kunnen niet meer stemmen omdat er geoblocking wordt toegepast om brute force aanvallen te voorkomen. Dat staat ook in de mail van Eppy van 9 juli nav het ethical hackers incident. Dit wordt echter niet meegedeeld aan de stemgerechtigden. Ook uit de brede grensregio komen klachten hierover. Mensen kunnen niet stemmen via internet. Wij zijn dus bezig om te communiceren dat ze per telefoon nog kunnen stemmen. Dit raakt mijn campagne om twee redenen: de kern van mijn steun zit in grensprovincies, waar deze problemen zich dus voordoen en Noord Nederland (Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel) heeft al schoolvakantie tijdens de vakantie de rest niet; deze mensen zijn dus al naar het buitenland vertrokken.
Ook bereiken ons signalen dat mensen stemcodes van anderen invullen. Dit mag niet omdat er een expliciet verbod op volmachtstemmen is in de reglementen. We vragen dus een lijst van onregelmatigheden, nog voordat de stembussen sluiten.

We vragen bewust naar de klachten. De procesbegeleiders herhalen: er zijn geen onregelmatigheden. Zij overleggen niet met het partijbureau of met de kiescommissie. We schrijven dus ook de kiescommissie aan maar die geeft geen antwoord. We krijgen dus geen overzicht. Dit speelt op 13 juli en is allemaal gedocumenteerd in emails, die zijn bijgevoegd. (bijlage 4)
Het feit dat vlak na de verkiezingen op 14 juli de stemomgeving vernietigd wordt, moet gezien worden tegen de achtergrond dat deze vragen dus wel meerder keren gesteld zijn, maar niet beantwoord.

De uitslag en afspraken over running-mate kandidatenlijst, opvolging en meer

De stembussen sluiten op 14 juli. Later zal blijken dat op die dag de uitslag uitgelezen wordt en dat direct op dat moment dus ook de stemomgeving digitaal wordt vernietigd.
"Wij hebben geen waarneming kunnen doen van de gebruikte filter en export functionaliteit, omdat de omgeving waaruit het logbestand is gegenereerd niet meer bestaat. Deze is vanwege de gevoeligheid van informatie na de sluiting van de finale stemronde direct verwijderd." (bevinding nummer 25 in het CGI rapport). Alleen dat weet ik op dat moment nog niet. Het is wel opvallend dat dat gebeurt, gezien de onbeantwoorde vragen die er liggen.

Op 14 juli heb ik een debat over het pensioenakkoord en op 15 juli in de ochtend hoor ik de uitslag. Al in de ochtend heb ik Hans Hillen gebeld met de vraag of er onregelmatigheden zijn en of ik gewoon de gegevens mag inzien vóór de bekendmaking van de uitslag. De reden is heel simpel: ik wil geen twijfel hebben over de juistheid van de uitslag wanneer ik de uitslag accepteer. Dat dient voor de verkiezingen te gebeuren. Team-Omtzigt vraagt om 10.15 uur ook formeel om het proces-verbaal van de verkiezingen voor de uitslag te mogen inzien. Dat wordt geweigerd. We leven dan nog in de veronderstelling dat in het proces-verbaal beschreven staat wat er mis gegaan is.

Ik ga na de remise naar Den Haag. Daar vraag ik nogmaals heel indringend om het proces-verbaal bij Rutger en ik vraag ook Cecile Heemels om opheldering. Na lang aandringen laat Rutger me een niet getekend proces-verbaal zien waar helemaal niets in staat.

We spreken dan met Rutger en Hugo (Ayfer is erbij en Leonard gedeeltelijk ook) over de uitslag, die ons bekend gemaakt is. Hugo zegt: jij bent running mate. Ik vraag wat dat inhoudt en we maken de volgende afspraken
- Ik ben mede onderhandelaar bij de vorming van een regering.
- Ik krijg mede invloed op de kandidatenlijst.
- En mijn inhoud wordt serieus genomen. Ik accepteer het running mateschap voordat we het podium opgaan. Dat betekent dat Hugo het ter plekke kan aanbieden en ik het zal accepteren. Hij zet me daarmee niet voor het blok op het podium.

Separaat spreek ik met Rutger Ploum en we spreken af dat als Hugo onverhoopt wegvalt, ik dan lijsttrekker word.
Ik maak ook duidelijk dat ik achteraf gewoon nog wel opheldering wil, hetgeen gewoon mijn recht is als kandidaat-lijsttrekker. Want ik hoor alleen mondeling van Rutger dat er meer stemverwisselingen zijn, maar meer weet ik op dat moment nog niet. Hij laat doorschemeren dat het beide kanten op ging, maar tot op de dag van vandaag ken ik de verhoudingen niet van die klachten. En ik heb alleen maar klachten gehoord die één kant opgaan.

Bewust hadden we het incident en de andere zaken stil gehouden om over de boodschap te communiceren. Mijn campagneleider adviseert mij de uitslag niet te accepteren en eerst opheldering te vragen. Ik overrule hem en zeg dat ik de camera's en het publiek niet uren kan laten wachten: dat zou enorme schade voor het CDA kunnen opleveren. Daar ben ik bang voor en ik ga er gewoon van uit en reken erop dat ik de beloofde opheldering alsnog zal krijgen. In goed vertrouwen.

Na de uitslag krijg ik een uitnodiging van Ferd Grapperhaus voor een weekend in zijn huis in de Ardennen in de zomer met ongeveer 15 CDA'ers, zeg maar de partijtop. Daar zitten Wopke, Ank en Mona echter niet bij. Ik word geacht dat niet mee te delen, maar heb dat toch gedaan. Het was in mijn ogen tekenend voor het in kampen denken binnen onze partij. Uiteindelijk gaat het weekend niet door, o.a. vanwege Corona.

Na de lijsttrekkersverkiezingen: brieven aan Ploum

Op 17 juli stuurt Eppy het proces-verbaal en twee notariële verklaringen naar mij toe. Op beide staat: vertrouwelijk en dat bevreemdt mij. Ik houd mij er wel aan. De notariële verklaringen melden expliciet dat de notaris de stemsystemen niet gevalideerd heeft. Juist deze zin is niet opgenomen in de notariële verklaring die is voorgelezen bij de verkiezingen en die op de website stond (die is hier terug te lezen: https://web.archive.org/web/20200730091451/https://www.cda.nl/tk2021-1/lijsttrekker-tweede-kamer).
In het proces-verbaal is geen lijst van onregelmatigheden opgenomen noch of en hoe deze zijn opgelost. Duidelijk is dat de stemcommissie zelf niets aan tellen of waarheidsvinding of controle bij het partijbureau gedaan heeft. De stemcommissie heeft ook een rare taakopvatting (het belang van de kandidaten staat niet in de taakopvatting) en lijkt vooral niet gekeken te hebben of er problemen zijn.

Ik vraag de weken daarna per app en per telefoon de beloofde opheldering bij Rutger. Die geeft niet thuis. Ik stuur hem daarop een brief op 8 augustus die hij volstrekt ontwijkend beantwoord. Daarop stuur ik hem op 17 augustus een tweede brief met het uitdrukkelijke verzoek die met het hele bestuur te delen. Het is mijn stellige indruk dat dat nooit gebeurd is. Er komt geen opheldering. Deze brieven staan in bijlage 6.

Eind augustus: extra onderzoek

Trouw blijkt lucht gekregen te hebben van de stemverwisseling en publiceert hierover op 18 augustus. Dat verrast mij en irriteert mij. Ook Ayfer wilde onder geen beding ooit publiciteit hierover): https://www.trouw.nl/politiek/dank-voor-uw-stem-op-hugo-de-jonge-terwijl-je-op-pieter-omtzigt-stemde~b93202b4/
Mona vraagt om nader onderzoek en ik zelf zeg ook dat het uit de wereld moet. Op 21 augustus woon ik voor de eerste keer het BPO bij. Ik ben dan namelijk running mate. (erg gelukkig was het niet want op weg naar het BPO worden Hans Janssens en ik belaagd. Dat raakt me toch meer dan ik publiekelijk toegeef)

Zaterdag 23 augustus komen Rutger en Ank naar Enschede en bespreken we de terms of reference van een onderzoek. Het gaat slechts over fouten die de stemuitslag hadden kunnen beïnvloeden. Het gaat expliciet niet om andere zaken.

Het snelle onderzoek en de uitslag

Maandag en dinsdag (25 en 26 augustus) zijn er fractiedagen. Dinsdagmiddag word ik gebeld door de onderzoekers die Rutger heeft aangezocht. (CGI), Ik vraag om een gespreksverslag. Dat willen ze niet maken. Ik stuur hun de punten schriftelijk op en ze geven aan dat ik die naar Rutger moet sturen wat me bevreemdt. Slechts de helft van mijn punten wordt meegenomen in het onderzoek, dat -- verrassend -- woensdag al klaar is. Dan ben ik thuis en willen ze een gesprek. Ik voel me echt niet goed en vraag en wil wat uitstel. Verder wil ik het rapport rustig lezen en er dan over spreken. Dat gaat niet en Marielle Veerman en notaris Boelaard zijn al onderweg naar Enschede. Ik mag het rapport niet uitprinten noch op mijn computer zetten en alleen lezen op de computer van Lars Boelaard. Boelaard heeft nu zelf een aanvullende openbare notariële verklaring opgesteld als notaris: daarin is de cruciale zin: "Mijn naar haar aard juridische en administratieve werkzaamheden hebben niet gezien op het valideren van de eerder verkozen systemen" weggelaten.
Daarna nemen we het rapport door met de onderzoekers en met Hugo via de video. Ik wil het doornemen met een of twee experts, maar dat is onmogelijk. Ze willen onmiddellijk een statement en ik stem daar met enige tegenzin mee in. Bij het CDA gebeurt het helaas vaker dat dit soort druk wordt uitgeoefend. Ik stem in na uren en voel me, zoals vaker, niet prettig. Op het laatst proberen vooral Eppy en het partijbureau een eenzijdige verklaring op te stellen.

Het rapport heeft veel zaken die zwakte blootleggen. Maar ik had me gecommitteerd aan de uitslag van het onderzoek: grove onregelmatigheid of niet. De onderzoekers vinden van niet. Maar ze vinden wel dat
- de omgeving vlak na de uitslag vernietigd is (de onderzoekers hebben de documenten van de procesbegeleiders niet en weten niet dat wij dus veel vragen gesteld hadden vlak voor de vernietiging).
- er totaal geen functiescheiding was: één persoon was verantwoordelijk voor de bouw, het ontwerp en het lezen van de uitslag in de systemen. De anderen

(stemcommissie, notaris, procesbegeleiders) volgden gewoon wat hij zei en konden de techniek niet controleren.
- de onderzoekers bleken niemand van het belteam geïnterviewd te hebben: met de onvolledige logboeken leek dat toch het minimum om problemen te kunnen achterhalen. Zie ook in de bijlage het verslag van een lid van het belteam dat een totaal ander beeld geeft dan geschetst is. Dit is pikant omdat eerder tegen mij gezegd is dat logs ontbraken en ik ze niet kon krijgen. Maar blijkbaar zijn er toch logboeken geweest en ook nog compleet volgens CGI.
- er zijn meer dan 1200 IP adressen vanwaar minstens 2 keer gestemd is. (ze vinden dat niet onmatig maar onduidelijk is waarop dat gebaseerd is, gelet op het verbod om te stemmen per volmacht).
- klachten over het geoblock (er staat niet bij hoeveel).

Dit gecombineerd met het feit dat de partij blijft weigeren om het originele proces-verbaal te publiceren (waar dus helemaal niets in staat van de onregelmatigheden en de onderzoeken en waarin staat dat het gekozen systeem niet gevalideerd is. Het proces-verbaal is opgenomen als bijlage 13) en de twee verklaringen van de notaris (waarin staat dat hij het systeem niet heeft onderzocht) laat bij mij een zeer onbevredigend gevoel achter. Deze verklaringen zijn bijlagen 14 en 15.
Dat wordt nog versterkt door het feit dat Rutger al vooraf had gezegd dat het onderzoek niets zal veranderen aan de uitslag, dat hij opdrachtgever is van het onderzoek en dat het bestuur betaalt. Daarmee zet hij het onderzoek klem. Hij had gewoon kunnen volstaan met te zeggen dat hij het volste vertrouwen heeft in de onderzoekers.

Kritiek op het onderzoek, congres

Twee keer wordt er forse kritiek op het onderzoek bij de partij neergelegd. Twee accountants hebben zowel publiekelijk als privé zware kritiek (ze benaderen mij eerst en willen me helpen: ik zeg dat ik me neergelegd heb bij de uitslag en dat zij zich tot het bestuur moeten wenden).
Een CDA lid schrijft samen met een aantal vooraanstaande CDA'ers een scherp memo.

Beide stukken zijn het lezen waard en zijn bijgevoegd. Want het geeft een goed beeld van wat er gebeurd is. De stukken zitten in de bijlagen 7 en bijlage 17.

Een aantal leden heeft voor het congres gevraagd om het proces-verbaal van de verkiezingen en de notariële verklaringen openbaar te maken. Dat heeft het bestuur geweigerd. Ik moet zeggen dat dat bizar is: ik ken geen enkele verkiezing waar je dit soort documenten geheim houdt. Hoe kun je een congres een verkiezing – die technisch gesproken slechts een aanbeveling aan het bestuur, een niet bindend referendum is – laten bekrachtigen, als je de onderliggende stukken niet publiceert? Uiteindelijk bleken de lijsttrekkersverkiezingen van nul en generlei waarde, want zij zijn nooit bekrachtigd op een CDA congres. En dat is ergens maar goed ook.

Selectie van kandidaten voor de lijst: kandidaten is gevraagd of zij op Hugo of op Pieter gestemd hebben

Ik word half betrokken. Ik vraag, conform de afspraak of ik betrokken mag worden door aanwezig te zijn bij de beslissende vergadering en eventueel vooraf. Dat mag niet – de statuten worden als excuus gebruikt.
Wel geeft vooral Rutger mij wat informatie over de kandidaten en wil hij alleen mondeling per telefoon van mij een oordeel horen. Ik geef hem wat zaken mee, zoals het feit dat ik graag de inhoudelijk zware kandidaten op relevante portefeuilles in de fractie wil. Ik noem expliciet de drie heren uit Zuid Holland die in een inhoudelijke groep geplaatst zijn (V, Frank Meerkerk en Chris van Dam met expertise in buitenlandse zaken/financiën, fiscaliteit en justitie). Voor inhoudelijk tegenwicht tegen de regering zijn zij essentieel. Helaas zal geen van drieën op een verkiesbare plaats terecht komen.

Verder valt op dat het CDA eigenlijk geen gezaghebbende kandidaten (meer) trekt uit de vakbonden, de werkgeversorganisaties, de ouderenbonden, kerkelijke organisaties, de wetenschap, voedselbanken of ander relevant maatschappelijk middenveld. Dat maatschappelijke middenveld is kennelijk niet meer zo verstrengeld dat mensen van daaruit hun expertise, netwerk en naam willen verbinden aan het CDA. Voor een partij die juist trots is op dit soort maatschappelijke verbanden is dat wel een aderlating. Vijftien jaar geleden kwamen mensen wel uit dat soort organisaties (Gerda Verburg, Jan Jacob van Dijk uit de vakbeweging, Jan ten Hoopen uit de ondernemers, professor Henk de Haan uit de wetenschap, Ans Willemse-van der Ploeg uit de ouderenbonden).

Later benaderen twee kandidaten mij spontaan dat het hen erg is opgevallen dat hen tijdens de selectie nadrukkelijk gevraagd is op wie zij gestemd hebben: Hugo of Pieter. Een kandidaat vertelt dat het een andere kandidaat ook overkomen is. Zij hebben naar waarheid geantwoord, maar vonden het een impertinente vraag. Ik deel die mening. Deze kandidaten kwamen veel lager op de lijst dan zij verwacht hadden. Ik heb zelf niet verder nagegaan of alle kandidaten hierover bevraagd zijn: dat is, dunkt mij, een taak voor de commissie-Spies. Hun verklaringen zijn bijgevoegd in bijlage 9

Donderdag 10 december: Hugo treedt af, spoedoverleg

Hugo en ik hebben steeds regelmatiger overleg op zijn departement.
In november begint er geroezemoes te ontstaan over Hugo. De peilingen van het CDA zijn slecht, hij is vol aan het werk met de Coronabestrijding en er komen geen fondsen binnen. Zelf lijkt het me duidelijk: Hugo dient op het congres gekozen te worden als lijsttrekker (de verkiezing was formeel een niet-bindend referendum). Hij wordt voorgedragen door het bestuur. Maar het congres zal dat uiteraard

bekrachtigen.
Vanaf 28 november lijkt het spel echt op de wagen: de fondsenwervers sturen een mail aan de Verenigingsraad dat er slechts 0,5 miljoen beschikbaar is voor de campagne en daar zit alles al in (CDA kandidaten worden bijvoorbeeld geacht 5.000 euro af te dragen). Dat is ver beneden het minimumbudget van 1,25 miljoen euro voor de campagne. Ik begrijp in die dagen van hen ook dat de sponsoren liever Wopke of mij hebben als lijsttrekker. Mijn reactie is heel simpel: daar gaan de sponsoren niet over. (zie ook bijlage 1)
De Verenigingsraad wordt geïnformeerd en ik begrijp dat de voorzitter twee keer bij Hugo langs is gegaan om op aftreden aan te dringen samen met een ander DB lid. Ook provinciale voorzitters dringen aan. En dan kondigt Hugo op 10 december inderdaad aan dat hij aftreedt. Ik krijg het nieuws van hem te horen per telefoon in de middag. Dan nodigt het partijbestuur me direct uit om naar de rijksacademie voor Financiën te komen aan de Zeestraat. Dat is een onderdeel van het ministerie van Financiën.
Eerst heb ik een gesprek met voorzitter Rutger Ploum en penningmeester Pieter Jan van Zanten over de ontstane situatie. We bespreken de twee logische opties Pieter/Wopke en Wopke/Pieter als ticket. Ik herinner hen onder meer aan de afspraak met Rutger, namelijk dat ik lijsttrekker zou worden als Hugo onverhoopt uit zou vallen.
Daarna spreken ze met Wopke en daarna zitten we bij elkaar. Daar wordt duidelijk dat het bestuur Wopke gevraagd heeft om lijsttrekker te worden. Ik vraag enige bedenktijd en ga naar boven om Ayfer te bellen. Wanneer dat te lang duurt stoort dat vooral Jitske en ook Wopke. In de gesprekken wordt gezegd: Hugo kan niet naar buiten als wij nu niet bepalen wie de opvolger wordt. Ik zeg dat dat prima 24 uur kan wachten en dat ik thuis wil overleggen. Maar men weigert naar buiten te komen met het nieuws. Wanneer ik toegeef kan het bestuur naar buiten treden met het nieuws. Maar nu geeft Wopke aan dat hij niet naar buiten kan treden, omdat hij eerder gezegd heeft dat hij geen lijsttrekker wilde worden. Hij wil ruimte om gevraagd te worden. Ik ben ziedend, omdat ik de tijd niet kreeg die Wopke nu wel wordt gegund. Ondanks de belofte van Rutger ben ik op onheuse wijze gepasseerd als lijsttrekker. Hoewel er die avond nog overleg is met Richard van Zwol erbij die mij dan bijstaat, ga ik aan het eind van de avond diep teleurgesteld weg. Er is duidelijk een vooropgezet plan en ik pas er niet in.

Vrijdag 11 december: onverwachte en voor mij ongewenste camera's bij het huis van Wopke

Bij ons thuis in Enschede staat Leonard. Hij wil mij naar Wopke rijden, zodat wij met elkaar kunnen overleggen en zodat er een foto kan worden genomen voor de Telegraaf. Na veel twijfel (Ayfer adviseert niet te gaan), stap ik in de auto. Overleg moet er toch zijn. Vlak voordat wij aankomen word ik door Marc Dullaert gebeld om te vertellen dat Nieuwsuur bij Wopke voor de deur staat. En later op de avond staat ook Beau/RTL met een cameraploeg voor zijn deur. Opnieuw word ik -- tegen

de afspraak in -- voor het blok gezet: voordat ik een woord met Wopke heb gesproken moet ik voor de camera's een statement over zijn voordracht als lijsttrekker afgeven.
De bespreking bij Wopke gaat door en ik druk hem op het hart dat hij heel snel duidelijk moet maken op welke agenda hij de campagne in wil. We bespreken een aantal ideeën met elkaar. Mijn grote angst is een lege agenda van het CDA.
In dit en in latere gesprekken probeer ik duidelijk te maken dat ik als nummer 2 (de term running mate hoeft niet zo nodig) op de lijst -- ook in coronatijd -- letterlijk stand-in ben voor alles.

Donderdag 17 december: rapport-Van Dam en CDA in ontkenningsfase

Op de laatste dag voor het kerstreces presenteert de commmissie-Van Dam haar rapport over de kinderopvangtoeslag. Zoals eerder betoogd in dit stuk, is het mij al enige tijd duidelijk dat de rechtsstaat niet functioneert, dat de belastingdienst zich al jaren niet aan de wetten houdt, dossiers vernietigt, dat de regering stukken achterhoudt en ik als Kamerlid daarbij helaas weinig gehoor hebben gevonden in de eigen CDA-gelederen. Nu staat het allemaal zwart-op-wit. De conclusies van de commissie zijn snoeihard en iedereen die de verhoren gezien en gehoord heeft, heeft dit kunnen zien aankomen. Het feit dat wij expliciet bedankt worden ("Diegenen die de moed hebben gehad om, tegen de stroom in, de vinger op de zere plek te leggen, verdienen groot respect.") doet me meer dan ik verwachtte. De achtergrond is helder: ik ben de enige van die groep die op dat moment nog niet helemaal door zijn hoeven gezakt is. De tegenwerking is echt massief geweest. (en heeft mij ook afgehouden van ander relevant werk)
Ik reageer fel op het rapport, maar conform de afspraak vraag ik niet om rollende koppen.
's Avonds is er een ontluisterend BPO. Vanwege Corona zien de ministers elkaar fysiek en eten ze samen. De rest logt via het beeldscherm in. Die avond gaat de verbinding mis en wacht de rest zeker een half uur voordat contact is.

Meerdere ministers wilden mij vertellen wat ik van het rapport moet vinden. Ik val van mijn stoel. Er ligt een keihard rapport over het functioneren van de rechtsstaat en de zeer bedenkelijke rol van de regering daarin. Jarenlang is er informatie onthouden en nog wil men ontkennen dat hier iets fundamenteel mis is gegaan. Ik vertel dat netjes en krijg geen bijval. Pieter Heerma was niet aanwezig. Die zou dat wel gedaan hebben. Wat een desillusie, en dat van mijn eigen partijgenoten!

Dinsdag 22 december: de Catshuisregeling van 30.000 euro

Rond 16.00 uur belt Alexandra van Huffelen vanuit het Catshuis. De regering wil elke gedupeerde uit de groep 30.000 euro gaan overmaken. Dat is een pure paniekmaatregel in mijn ogen, om het kabinet te redden? Zij vraagt mijn instemming. Ik zeg dat ik die niet kan geven en bevestig dat op de app. De achtergrond daarvan is helder: in maart 2020 is de Donner-regeling mij door de strot geduwd: zij dreigde

niets te doen als ik niet akkoord was. Toen deze in de Kamer kwam, bleek zij informatie over de zwaarst getroffen groep – de mensen die onterecht als fraudeur aangemerkt waren en jarenlang ver onder het sociale minimum zaten – te hebben achtergehouden voor ons, terwijl wij er echt meerdere keren om gevraagd hadden. Voor die groep was de regeling ook totaal inadequaat. En wij hadden nog wel zo gewaarschuwd. Nu deed ze precies hetzelfde. Even later belde Wopke op: ik zei dat ik niet akkoord was, maar dat ik opnieuw voor het blok gezet was. Want RTL appte mij al de inhoud van de regeling. Dit was geen instemming vragen. Dit was weer een dictaat. Er was geen mogelijkheid tot overleg of reflectie.

Na vier jaar strijd gingen de geldsluizen plotsklaps helemaal open. Daarvoor was er nooit een miljoen euro beschikbaar gesteld om de nood te lenigen en nu kreeg iedereen plotsklaps 30.000 euro. Ook mensen die slechts 100 euro schade hadden. Die ken ik ook en ik vind dat niet te verantwoorden richting de belastingbetalers. De belastingdienst zou de toets geautomatiseerd uitvoeren (wat kan er dan toch nog misgaan, hè?) Op de vraag hoe het zou gaan met mensen met problematische schulden (onmiddellijk beslag?) of in schuldsaneringstrajecten kwam geen antwoord. Deze regeling was overduidelijk bedacht door ministers die niet wisten hoe het zat maar een statement wilden maken. En de regeling zou later nog duurder worden omdat de overheid dus bijna alle private schulden ging overnemen. De maatregel kost nu meer dan een miljard en het loopt richting de 2 miljard als het zo doorgaat.
Voor mij was het duidelijk: op het terrein waarvan ik alles wist, was mijn expertise niet van belang. En als nummer 2 had ik geen rugdekking van de nummer 1 op het belangrijkste dossier waar ik aan gewerkt had. Er was niet eens de mogelijkheid om overleg te voeren. Alexandra ging gewoon haar persconferentie houden.

Wat daar op het Catshuis gebeurde was overigens illegaal: alleen de Ministerraad kan immers besluiten nemen en niet het Catshuisberaad. (er lag geen machtiging werd mij al snel duidelijk toen ik een minister benaderde die niet aanwezig was). En de Kamer moet materieel kunnen instemmen. Dat werd ons eveneens ontnomen. De rekenkamer heeft hier onlangs snoeihard over geoordeeld. Het budgetrecht is wel heel grof geschonden.
Verder waren er geen beschikkingen voor mensen die het niet zouden krijgen. Het was dus geen recht, maar een gunst.
Ik waarschuw Pieter, Jitske en Wopke in bijlage 10. Het leidt niet tot reacties of bijstellingen.

December 2020/Januari 2021

- Begin januari: de bestuursamendementen en het congres (zie boven) veranderen het verkiezingsprogramma behoorlijk
- 11 januari: CPB doorrekening totaal veranderd
- Begin januari: Er vindt overleg plaats tussen 6 CDA bewindspersonen, Pieter Heerma en mij. Het onderwerp: het debat over de kinderopvangtoeslag. Wopke doet de aftrap en vraag iedereen zijn mening even op te schorten

(ministers willen kabinet voortzetten, ik vind de situatie onhoudbaar) en stelt dan voor dat we een gezamenlijk standpunt innemen. Ik zeg dat ik dat niet op voorhand kan toezeggen omdat ik als parlementariër een andere verantwoordelijkheid heb dan de ministers. Ik houd mijn poot stijf en maak duidelijk dat ik nooit op voorhand zal zeggen dat ik een motie van wantrouwen niet zal steunen. Er zijn 149 Kamerleden, 75 coalitie, 74 oppositie en iedereen kijkt naar mij. Later zullen alle partijen verklaren dat zij vonden dat het kabinet niet langer aan kon blijven, maar dat was tot vlak voor de val niet bepaald het geval. Het overleg verloopt overigens wel inhoudelijk zuiver en goed daarna.

- Het debat over de val van het kabinet is heftig. Wat duidelijk wordt is dat het kabinet onvoldoende reflecteert op de diepere oorzaken. En de Kamer ook overigens. Ophef is belangrijk, maar reflectie over de crisis in de rechtsstaat blijft uit.
- Op 22 januari komt naar buiten hoe de (CDA-)bewindspersonen over mij spraken in de ministerraad: https://www.nrc.nl/nieuws/2021/01/23/het-verborgen-venijn-in-de-laatstevergaderingen-van-de-ministerraad-a4028854
  Dat is dus het sensibiliseren dat na de campagne naar buiten komt.

Voorbereiding campagne

De voorbereiding van mijn eigen campagne gaat verder: ik ben veel, teveel in de media en bereid vooral wat grotere spreekbeurten voor (Leiden, De Balie, Saxion). Voor mij is een voorwaarde dat zaken online uitgezonden worden en beschikbaar blijven. Verder rond ik mijn boek af. Wat er verder in de campagnevoorbereiding gebeurt is mij volstrekt onduidelijk. Jitske belt mij op een gegeven moment op en geeft een paar namen door van het nieuwe campagneteam. Ik vraag haar een overzicht van wie wat doet, maar dat krijg ik nooit. Het is mij volstrekt onhelder wat de nieuwe organisatie is, wie waarvoor verantwoordelijk is en ook in gesprekken wordt mij niet duidelijk wat onze inhoudelijke boodschap zal zijn in de campagne. Ik geef ook aan dat dit zo niet zal kunnen werken.

Hans van de Wind ontvangt mijn artikelen – alle spreekbeurten worden uitgeschreven - en ik ben bereid inhoudelijke input te leveren voor debatten en voor alles. Later begrijp ik dat er mensen van buiten het CDA allerlei beleidsteksten hebben geschreven.

Verder probeer ik nog verschillende keren aan te geven dat de Catshuisregeling niet deugt en bijgesteld moet worden. Dat wordt ook toegezegd. En ik schrijf een scherp memo (bijgevoegd in bijlage 10) waarom de regeling niet deugt.
De politiek assistent van Alexandra van Huffelen meldt mij dat de afgesproken aanpassingen niet doorgaan vanwege blokkade bij SZW. Pieter Heerma en anderen zeggen: we doen het wel bij de formatie. En ik voel me totaal onbegrepen. Hoezo zouden we dit nu niet eindelijk eens een keer goed kunnen regelen?

Overspannen de campagne in

Vlak voor het verkiezingsreces ga ik door mijn hoeven. Meerdere TV optredens (eentje door Voorlichting gepland, zonder afstemming) maar vooral de behandeling van de Catshuisregeling doen mij door mijn hoeven gaan.
Ik kan het niet opbrengen nog in een debat akkoord te gaan met een oplossing waar we niet fatsoenlijk over kunnen nadenken en debatteren. Want alles is al ingegaan en we worden totaal voor het blok gezet. Het leidt tot een heftige dag op woensdag 10 februari met conflicten.

In de dagen die volgen is Edward enig aanspreekpunt en spreek ik af: ik concentreer me zoveel mogelijk op de inhoud, doe wat signeersessies van mijn boek dat op het punt staat uit te komen, en zo focus ik naar het eind van de campagne. Eigenlijk had ik toen direct al compleet rust moeten nemen, maar ik houd nog enige speekbeurten (de balie, geenstijl, nieuwspoort, Saxion) die online honderdduizenden keren bekeken worden. Ook zijn er nog gerichte interviews in regionale bladen en bij signeersessies van mijn boek. En ik gebruik waar mogelijk de sociale media, met een klein, zeer effectief en actief sociaal mediateam. Het spijt me vooral voor de regionale en lokale optredens, dat ik daar verstek heb moeten laten gaan.
Wanneer het mogelijk is doe ik nog een enkel tv-optreden zoals bij WNL en bij Harry Mens. Uiteindelijk levert dat het CDA toch nog 342.472 voorkeurstemmen op mij op, ofwel bijna 5 zetels.

Er is een paradox tussen de wijze waarop het CDA intern met mij is omgegaan in de afgelopen periode en de weerklank die mijn optreden voor het CDA in de Kamer en in media bij de kiezer vindt.

Hopelijk geven de voorliggende bladzijden de Commissie iets meer inzicht in wat er zich in de afgelopen periode heeft afgespeeld.

Het ontbreken van inhoudelijk debat, het niet voorhanden zijn van voldoende concrete uitwerkingen van 'zij aan zij' en het verkiezingsprogram, de ondoorzichtige structuur van de partij doordat de statutenwijziging nog niet is doorgevoerd, de beslissing om niet een lijsttrekker aan te wijzen maar een lijsttrekkersverkiezing uit te schrijven, waarbij van alles mis is gegaan, dat niet rechtgezet is maar 'vertrouwelijk' moest blijven, het gebrek aan professionaliteit van de door Corona noodzakelijk geworden online bijeenkomsten en -stemmingen zowel van de lijsttrekkersverkiezingen als van het verkiezingsprogramma, de gebrekkige bereidheid om onrecht aan burgers aangedaan op correcte en adequate wijze recht te zetten, de verhouding en specifieke taakverdeling tussen de regering enerzijds en de Kamerleden anderzijds, het zijn alle punten die om heroverweging vragen. En punten die diepe sporen hebben nagelaten.

Enschede, 6 juni 2021 **Pieter Omtzigt**

****

Bijlage 1 : mail van 28 november: er is weinig geld. Sponsoren geven bedekt aan dat het aan de lijsttrekker ligt.

Van: Hans van der Wind <wind@sevenoaks.nl>
Datum: 28 november 2020 om 17:37:47 CET
Aan: Rutger Ploum <rutger.ploum@cda.nl>, Pieter-Jan van Zanten <p.van.zanten@odijsselland.nl>, Raymond Knops <Raymond.knops@minbzk.nl>
Kopie: Babette Lammerts <babette.lammerts@cda.nl>, Peter@pppwim.nl
Onderwerp: Doorst: Funding Campagne TK2021

Ha Rutger, Pieter Jan en Raymond

Wij begrepen dat er maandagavond een vergadering van de Verenigingsraad is waar over de campagne wordt gesproken.

Wij willen - om misverstanden te voorkomen - hierbij ook per mail bevestigen dat wij ons grote zorgen maken over de funding van de campagne. Zoals wij in meerdere gesprekken met Hugo, met Rutger en met Raymond hebben duidelijk gemaakt is de werving stil komen te liggen sinds de zomer. Het aantal leden van de C100 en BC neemt niet meer toe en de grotere funders zijn (uiterst) negatief en niet bereid in de huidige constellatie geld te geven, waar dat eerder wel het geval was.

Alles wegend is onze inschatting dat van de benodigde uiterst minimale 1,25 mln er op zijn hoogst 0,5 mln beschikbaar is voor de hele campagne. Zoals eerder aangegeven is de BC in de huidige omstandigheden niet bereid substantieel bij te dragen en staat de teller bij de C100 iets over de 50 leden. Leden die er dit jaar nog bij zouden komen zullen naar verwachting geen contributie voor 2020 betalen en dus beperkt bijdragen. In onze inschatting nemen we de informatie mee die ons bekend is uit andere bijdragen vanuit de partij, kleine en grote.

In de persoonlijke gesprekken die wij met Rutger en Raymond hebben gevoerd hebben we aangegeven waar ons inziens de huidige impasse door is veroorzaakt. Wij willen dat niet herhalen in deze mail maar zijn uiteraard voor toelichting bereikbaar.

Wij gaan er van uit dat jullie deze informatie delen met andere leden van het bestuur en meenemen naar het overleg maandag om verrassingen te voorkomen.

Uiteraard blijven wij ons inzetten. Hugo heeft Hans toegezegd binnenkort een brainstorm te organiseren.

Very best/Hartelijke groet,
Mede namens Peter Arensman,

Hans

Hans van der Wind
Vz fondsenwervingscommissie
+31 6 54 906186
Wind@sevenoaks.nl

Na deze mail wordt de druk op Hugo opgevoerd, begrijp ik.
Dat betekent dat Rutger en een ander lid van het DB (ik vermoed Pieter Jan) langsgaan bij Hugo om hem te vragen af te treden. De eerste keer lacht Hugo hen weg.
Ook andere mensen gaan drukken (waarschijnlijk Brinkman, Knapen)
Bij het tweede gesprek met Rutger geeft Hugo dan toe.

Bijlage 2: mail Pieter aan Alwyn van 5 januari over amendementen

Amendement 1: Nederland heeft de meest karige kindregelingen in de wereld. Dus je moet in de tekst echt mogelijkheid openhouden voor meer bijslag/kindgebonden budget.
De armoede onder gezinnen met kinderen is hoog (die onder ouderen is laag) in Nederland.
Verder zijn de voorstellen (op KOT, ouderschapsverlof) duur en zitten ze niet in de CPB plaat (vel hondreden miljoenen). Dus voorstel handhaven

Amendement 2:
Dit is een kernpunt: zie mijn stuk dat ik gisteravond stuurde
Lees het voorbeeld: een alleenstaande ouder op minimumloon houdt netto meer over dan een alleenverdiener op modaal (21.000 om 36.000). Dit is geen geintje. Terwijl de eerste slechts twee monden voedt en de tweede vier. Het is helemaal doorgeschoten.
Daar moet meer evenwicht in komen> Vandaar deze zin, die we moeten handhaven
Tweede punt – zie ook dat hoofdstuk – de deffectieve druk is 55,5% tot 106.000 euro en 49,5% daarboven (door de afbouw van de heffingskortingen).
Wat je dus doet is extra belasting vanaf 110.000 euro

Amendement 3: laatste zin over elektriche auto's graag onverkort handhaven

amendement 4: dit zijn essentiele zinnen: "Belastingheffing is en blijft een nationale aangelegenheid. Wij stemmen niet in met nieuwe Europese belastingen.
Die moeten we handhaven. Daarna wat meer dingen zeggen over goede coordinatie is OK

amendement 5: Het CPB heeft doorgerekend dat verhoging van het minimimumloon met 10% geen banen kost. En wederom, lees mijn hoofdstuk en het NIBUD> van een minimumloon kan een gezin niet rondkomen, op geen enkele manier.
Dus graag handhaven in de tekst.

het zijn dus de jongeren (18-21 jeugdminimumloon) en volwassen met kinderen die er niet van kunnen rondkomen
Verhoging is enige oplossing, gebeurt internationaal veel (VK heeft wedra hoger minimumloon dan NL, VS in veel staten al)

amendement 6:
Niet CDA invoegen: dit is algemeen. En het zou tegen de grondwet zijn als de partije een mandaat ontneemt.
Betere tekst
Volksvertegengwoordigers (lokaal en nationaal) verliezen hun mandaat als zijn tot een gevangenisstraf van meer dan een week veroordeeld worden.
Kandidaten voor verkiezingen zullen hen Verklaring omtrent het Gedrag openbaar moeten maken. Zo zij dan niet kunnen, dan worden hun veroordelingen openbaar zodat de kiezer zelf kan wegen of hij daar rekening mee wil houden

amendement 7
Hierbij moeten lidstaten
Betere tekst: Lidstaten moeten zelf hun schulden ook verantwoord afbouwen na deze crisis.

Amenement 8
Niet doen! Onze bestuurders willen het. Onze kiezers niet
Hoekstra krijgt de vraag: welke nieuwe gemeentebelastingen wilt u?

Bijlage 3 : mail van Eppy Boschma aan de kandidaten naar aanleiding van ethical hacker met een bijlage van Fox IT

Beste Pieter, Mona en Hugo,
Hierbij een korte stand van zaken vanuit FOX IT (Erik de Jong) waarin ze aangeven waar ze op inzetten en hoe we werken. Over de notaris volgt nog info later vandaag. Zet 'm op!
Hartelijke groet,
Eppy

Beste Eppy,

Bedankt voor je e-mail. Vooruitlopend op een eventuele rapportage, snappen wij ook het belang van tussentijdse communicatie over de status en voortgang van de zaak waar we aan werken, dus graag voorzie ik jullie langs deze weg daarvan.

In grote lijnen kan ik bevestigen wat je hieronder hebt geschreven, maar voor de duidelijkheid en omdat ik op een aantal punten nuance wil aanbrengen, verwoord ik het hierbij in onze woorden (en op sommige punten heb ik van jouw tekst gebruik gemaakt).

We hebben vastgesteld, nadat jullie initieel contact met ons hadden opgenomen, dat het stemsysteem zoals het er stond geen bescherming bood tegen geautomatiseerde aanvallen (technisch correct: brute-force-aanvallen), dat de 7-cijferige stemcodes (feitelijk 10 miljoen opties) te snel geautomatiseerd geprobeerd zouden kunnen worden, en dat logging van het systeem onvoldoende toereikend was om achteraf voldoende analyse te kunnen uitvoeren op de uitgebrachte stemmen (met als doel om frauduleuze stemmen te kunnen identificeren).

Vanuit de gedachte dat wisselen van stemsysteem niet wenselijk is en ook niet meteen een beter alternatief zou zijn, zijn wij aan de slag gegaan om mogelijkheden te identificeren om (1) de mogelijkheden tot het uitbrengen van frauduleuze stemmen te verkleinen en (2) de mogelijkheden om achteraf (na sluiting van de stemming) frauduleuze stemmen te kunnen identificeren te vergroten. Een garantie op een volledig veilige en betrouwbare stemming kunnen we daarmee helaas niet bieden, met name door de beperking die bestaat in tijd, en omdat we ons binnen deze kaders niet hebben kunnen richten op de staat van de beveiliging van de rest van het systeem.

De maatregelen waarover we jullie hebben geadviseerd en die jullie in samenwerking met ons door jullie externe dienstverlener Le Capuchon hebben laten implementeren en waar op sommige punten nu nog aan gewerkt wordt zijn de volgende:

- Implementatie van een CAPTCHA op de applicatie, rekening houdend met de eerder door de onderzoeker doorgegeven informatie over de eerdere CAPTCHA. Dit brengt de kans significant omlaag dat iemand succesvol een brute-force-aanval kan uitvoeren.
- De logging wordt verbeterd, hetgeen de kans verhoogt dat achteraf frauduleuze stemmen geïdentificeerd kunnen worden.
- Toegang tot het stemsysteem nu verkregen middels een 7-cijferige stemcode. Zonder deze code is het niet mogelijk een stem uit te brengen. Dit is tevens de code die een aanvaller heeft kunnen raden. Dit wordt (zowel online als voor het belsysteem) significant uitgebreid naar toegang via 14 cijfers, bestaand uit een combinatie van de unieke stemcode en het relatienummer (beide 7-cijferig). Dit biedt voldoende ruimte om een brute-force-aanval significant minder aantrekkelijk tot onhaalbaar te maken. Daarnaast wordt ook gevraagd om de postcode. Voorafgaande aan het stemmen vindt verificatie plaats inzake lidnummer en stemcode, dat moet matchen om te kunnen stemmen. Omdat daarmee een uitgebrachte stem potentieel niet meer anoniem is, hebben jullie besloten om na het stemmen de koppeling tussen lidnummer/relatienummer en stemcode los te laten en te verwijderen zodat het anoniem stemmen wordt gewaarborgd. We hebben daarbij ook besproken dat er mogelijk na verwijdering op systemen nog sporen zouden kunnen achterblijven. Een postcode check kan de notaris achteraf doen die in de gelegenheid is om het de-anonimiseren toe te passen.
- IP-adressen uit het buitenland worden geblokkeerd om daarmee te mogelijkheden tot succesvolle aanvallen vanuit meerdere IP-adressen te verkleinen (die worden dan beperkt tot Nederland). We hebben daarbij besproken dat Nederlander die vanuit een buitenland IP-adres stemmen als gevolg daarvan niet zullen kunnen stemmen, danwel omdat ze in het buitenland verblijven of bijvoorbeeld omdat ze een verbinding maken via een VPN met een IP-adres in het buitenland.

Aan bovenstaande punten wordt nog gewerkt op het moment van dit schrijven. Als deze punten succesvol zijn doorgevoerd kan met het stemsysteem ons inziens een stemming uitgevoerd worden waarvan de mogelijkheden tot fraude door met name brute-force-aanvallen significant zijn verkleind en de mogelijkheden om achteraf fraude te identificeren zijn verbeterd. Zoals eerder gezegd, de staat van beveiliging van de rest van het systeem is hierbij buiten beschouwing gelaten.

Ik vertrouw erop je hiermee van voldoende input te hebben voorzien. Mocht je vragen hebben, dan kun je me altijd bereiken.

Groetjes,
Erik de Jong.

Subject: EXTERNAL: Versterken stemsysteem

Beste Erik,

De call is er niet meer van gekomen, daarom nog even kort de punten op een rij inzake versterking stemsysteem. Met alle begrip voor de prioriteiten in de werkzaamheden is het tegelijkertijd van belang dat we helder maken aan welke maatregelen is en wordt gewerkt waar FOX IT in bijstaat en adviseert, die een garantie bieden op een veilige en betrouwbare stemming. Hierbij de verschillende elementen waar het om gaat vanuit de gedachte dat we niet wisselen van stemsysteem:

-Implementeren van een Captcha in de firewall waarmee je de kans op een aanval (brute force attacks) flink naar beneden brengt zonder de kans daarop tot o te kunnen reduceren.
-Een Captcha in de applicatie zelf die eveneens een vermindering met zich meebrengt op de kans dat een succesvolle brute force attack plaatsvindt.
-Logging verbetering en check zodat de monitoring wordt versterkt en achteraf met een goede aannemelijkheid bepaald kan worden of de stemming integer is verlopen.
-Systeem van stemmen passen we aan. Bij zowel de digitale ingang alsook de ingang van het belsysteem komt naast de stemcode ook de postcode en het lidnummer/relatienummer. Voorafgaande aan het stemmen vindt verificatie plaats inzake lidnummer en stemcode, dat moet matchen om te kunnen stemmen. Na het stemmen wordt de koppeling tussen lidnummer/relatienummer en stemcode losgelaten en verwijderd zodat het anoniem stemmen wordt gewaarborgd. Een postcode check kan de notaris achteraf doen die in de gelegenheid is om het de-anonimiseren toe te passen.
-IP adressen uit het buitenland worden geblokkeerd omdat het vaak zo is dat aanvallen vanuit het buitenland plaatsvinden.

Er wordt nog volop gewerkt om de verdere implementatie toe te passen.
Graag een bevestiging van jullie zijde op bovenstaande.

Alvast veel dank.

Met vriendelijke groet,

Eppy Boschma
Directeur Partijbureau

Buitenom 18
2512 XA Den Haag
(070) 342 48 02

Bijlage 4 : Documenten lijsttrekkersverkiezingen

Klacht team-Omtzigt van 8 juli over 'ethical hack' en lijst van verzoeken om notarieel toezicht

Aan: Procesbegeleiding
Cc: partijbestuur
Den Haag, 8 juli 2020 00:13 uur

Geachte mevrouw Heemels, geachte heer Hillen,

Kandidaat Pieter Omtzigt informeerde ons zojuist dat hij door de partijvoorzitter geïnformeerd is over een mogelijke schending van het kiessysteem. Er zou sprake zijn van een kwetsbaarheid in het stemsysteem vastgesteld door een 'ethical hacker'. Wij willen graag dat u hier onderzoek naar doet en de bevindingen rapporteert.

Op verschillende momenten in het proces hebben wij reeds onze zorgen geuit over de gebrekkige informatie over het stemproces en het ontbreken van extern, onafhankelijk toezicht.
Onze formele vragen zijn:
Wat is precies vastgesteld ten aanzien de van de ethical hack?
Wie heeft deze hack vastgesteld en door wie is de voorzitter/ het partijbestuur daarover geïnformeerd?
Wie zijn nog meer op de hoogte hiervan?
Wat zijn uw vervolgacties?
Graag ontvangen wij alle relevante documenten omtrent dit onderwerp.
Tevens maken wij ons zorgen over onrechtmatige verspreiding van gegevens van leden.

Gezien het spoedeisende karakter van de klacht willen wij graag 8 juli voor 12:00 uur een schriftelijke reactie en om 12:00 uur telefonisch overleg hierover met u. Onze zorg is dat de integriteit van het kiesproces ter discussie staat wat direct geadresseerd moet worden.

Wij behouden ons alle rechten voor.

Hoogachtend, namens team Omtzigt

Iris van de Wel - Kwakkel LLM

2 Bijlage 1: Contactmomenten over dit onderwerp met het partijbureau

Bij het campagneleider overleg op maandag 29 juni 2020 heeft Team Mona al de wens geuit om een notaris toe te voegen, wat wij 's avonds op dinsdag 30 juni 01:08 uur hebben bevestigd.

Op 30-6 17:41 heeft Nelleke Weltevrede ons geïnformeerd dat partijsecretaris M. Kip heeft gekozen voor een opzet zoals eerder gehanteerd in 2011, 2012 & 2013. Hiermee wees zij ons verzoek dus af.

Op 30-6 heeft Myriam Jans (Team Mona) om 23:38 gemaild dat ook zij akkoord gaan met notarieel toezicht op het stemproces. Op woensdag 1 juli 11:00 uur is een call geweest waarin

mondeling nogmaals onze zorgen zijn geuit en wij verzocht hebben om overleg met het partijbureau hierover.

Op vrijdag 3 juli is een call geweest met campagneleiders waarin nogmaals onze zorgen zijn geuit.

Op zondag 5 juli om 15:00 uur hebben wij het kiesproces doorgenomen. Ook in deze bijeenkomst is het verzoek notarieel toezicht op het kiesproces gedaan. Naar aanleiding daarvan is de afspraak met de directeur van het partijbureau gemaakt.

Op maandag 6 juli 2020 hebben wij een call gehad over het stemproces met Eppy Boschma (directeur partijbureau) en Frank van Dunsbergen (partij jurist) en opnieuw onze wens voor notarieel toezicht gedeeld. Dit werd subiet afgewezen door de directeur van het partijbureau wat ons zeer bevreemd wanneer er sprake is van een valide en transparant proces

Antwoord van Hillen en Heemels op klacht van 8 juli (ontvangen om 9.50 uur)

Geachte kandidaat-lijsttrekkers,

Naar aanleiding van de brief van Pieter Omtzigt en zijn team aan ons als procesbegeleiders hebben wij contact gezocht met het landelijk bestuur. Op basis daarvan hebben wij de volgende informatie ontvangen. Per vraag of opmerking uit de brief reageren wij met een inhoudelijk standpunt.

Wat is precies vastgesteld ten aanzien van de ethical hack?
Op dinsdag 7 juli 2020 is om 15.27 uur een e-mailbericht ontvangen van een Researcher van TU Delft. De researcher heeft aangegeven dat hij een kwetsbaarheid heeft ontdekt in het gebruikte stemsysteem. Hij noemde daarbij dat hij drie stemcodes heeft kunnen achterhalen. De researcher heeft daarbij ook drie stemmen uitgebracht.

Wie heeft deze hack vastgesteld en door wie is de voorzitter / het partijbestuur daarover geïnformeerd?
Wij hebben begrepen dat de hack is gemeld door de researcher. Hij heeft hierbij een e-mail gestuurd naar het algemene cda@cda.nl mailadres. De hack is daarna gemeld aan de ICT-coördinator, de beheerder van de stemapplicatie, de directeur van het partijbureau en de partij-jurist.

Wij hebben begrepen dat de directeur van het partijbureau de secretaris en de partijvoorzitter van het Landelijk Bestuur heeft geïnformeerd. Anderen die ook op de hoogte zijn betreffen de stemcommissie (Brigite van Haaften en Meindert Stolk), de procesbegeleiders (Hans Hillen en Cecile Heemels), Pieter Heerma, Ferdinand Grapperhaus, een expert van NCSC. Ook hebben we een ethisch hacker zelf gevraagd mee te denken. Tot slot is het team vanuit het Partijbureau dat met het stemproces aan de slag is, op de hoogte.

De situatie is dat de systeembeheerder dinsdag om 15.00 uur heeft getraceerd dat een 'aanval' gaande was; deze duurde ongeveer 10 tot 15 minuten. De hacker heeft hierbij drie stemcodes weten te achterhalen. Daarop is contact gezocht met de ICT-coördinator en waren er geen onregelmatigheden zichtbaar. Daarna is de mail ontvangen van de researcher die is

gedeeld en is een call geweest met de systeembeheerder, directeur, de ICT-coördinator en huisjurist. Er is hierop direct een extra verdedigingslinie ingesteld door de systeembeheerder, namelijk het plaatsen van een CAPTCHA. Dit is conform de afspraak die we hierover eerder hebben gemaakt.

Wat zijn uw vervolgacties?
Na het vaststellen van de hack is begin van de avond (om 20.00 uur) een overleg geweest met de partijvoorzitter, directeur partijbureau, hoofd communicatie, ICT-coördinator, systeembeheerder en de medewerker evenementen. Hier zijn ook een externe ethisch hacker en een adviseur van het NCSC bij aangesloten. Ook heeft de Partijvoorzitter jullie als kandidaat lijsttrekkers geïnformeerd.

Wij hebben begrepen dat mitigerende maatregelen in werking zijn gezet, naast het feit dat een CAPTCHA is toegevoegd. Aanvullende maatregelen zijn: het toevoegen van een postcode-veld in de stem-applicatie, waarbij wordt gecommuniceerd dat achteraf een controle plaatsvindt door een notaris die vaststelt of een stemcode en een postcode overeenkomen. Daarnaast zijn IP-adressen vanuit het buitenland geblokkeerd. Leden die op vakantie zijn, konden vanaf dat moment alleen stemmen via de telefoon.

Ook zijn afspraken gemaakt met de hacker. Er is afgesproken dat wordt gehandeld conform de leidraad CDV: coordinated vulnerability disclosure. Rond middernacht zijn afspraken gemaakt met een externe adviseur op het gebied van cybersecurity. Zij onderzoeken de mitigerende maatregelen die zijn genomen. Bovendien is de externe adviseur gevraagd om te onderzoeken in hoeverre de integriteit van de reeds uitgebrachte stemmen voldoende gewaarborgd kan blijven.

In de ochtend van woensdag 8 juli is de externe adviseur vanaf 08.30 uur doende geweest met het onderzoek. Zij hebben een mondelinge toelichting gegeven aan het landelijk bestuur.

Tevens maken wij ons zorgen over onrechtmatige verspreiding van gegevens van leden.
Wij begrijpen uw zorgen, maar wij zijn ervan verzekerd dat tijdens de hack geen onrechtmatige toegang is geweest tot persoonsgegevens van wie dan ook. Er heeft dus geen onrechtmatige verspreiding van gegevens van leden plaatsgevonden.

Tot slot merken wij op dat een notaris wordt aangehaakt om controlerende werkzaamheden aansluitend op de uitslag, te verrichten.

Wij vertrouwen erop jullie voor dit moment afdoende geinformeerd te hebben.

Hans HIllen
Cecile Heemels

Woensdag 8 juli 2020

Woensdag 9 juli: afhandeling klacht de Jonge over wel of niet campagne voeren

Geachte kandidaat-lijsttrekkers,

Naar aanleiding van een mailbericht van vandaag van het team-De Jonge over al dan niet voortzetting van de campagne hebben wij nagegaan wat de stand van zaken is. Wij hebben kunnen vaststellen dat het thema met alle kandidaten is besproken en dat daar geen eenstemmigheid over bleek te bestaan. Voorts hebben wij vastgesteld dat er van de zijde van het bestuur uiteindelijk hierover geen eenduidig standpunt is ingenomen en gecommuniceerd. Dat spijt ons.
Afspraken moeten voor iedereen eenduidig zijn en nu er verandering is opgetreden in de procedure dient ook op het onderhavige punt de spelregel eenduidig te worden aangepast.

Als procesbegeleiders nemen wij de navolgende positie:
De campagne kan duren totdat de stembus is gesloten. Nu de stemperiode is verlengd tot zaterdagmorgen 9 uur betekent dit dat er tot dat moment campagneactiviteiten kunnen plaatsvinden.

Met vriendelijke groeten,

Hans Hillen
Cecile Heemels

Woensdag 10 juli: afhandeling klacht Keijzer dat er geen debatten georganiseerd worden

Geachte kandidaat-lijsttrekkers,

Naar aanleiding van het mailbericht van Mona Keijzer, berichten wij als volgt.

Als procesbegeleiders bemoeien wij ons niet met de tijdstippen van overleg.

Ten aanzien van mogelijke debatten merken wij op dat het gestelde in 3.2.3. (“Het campagnebureau organiseert een aantal interactieve momenten…etc”) geen verplichting beschrijft, maar handelt over de rol van het bureau als faciliteerder.
Elk van de kandidaten is vrij om al dan niet deel te nemen aan gemeenschappelijke activiteiten. Daar waar gemeenschappelijk overleg heeft geleid tot afspraken, dienen deze natuurlijk te worden nagekomen. Welnu, in de resterende campagnetijd zijn geen verdere afspraken gemaakt voor debatten en hier geldt het adagium *it takes three to tango.*

Met vriendelijke groet,

Hans Hillen
Cecile Heemels

Woensdag 10 juli: afhandeling klacht Omtzigt over brieven Hugo

Vraag team-Omtzigt:

Geachte procesbegeleiders,
Geachte mevrouw Heemels en heer Hillen,
Wij hebben begrepen dat vanuit Team Hugo brieven worden verspreid onder de leden door afdelingen te vragen gebruik te maken van hun ledenbestand om zo de postadressen te achterhalen.
Graag zouden wij u willen verzoeken om te onderzoeken hoe dit zit, en we ontvangen graag uw oordeel hierover met verwijzing naar art. 2.4 van het campagnereglement.
Hoogachtend,
Iris van der Wel-Kwakkel

Dit signaal gaven wij af als team omdat ons dit soort berichten doorgestuurd werden uit de groepsapps van Hugo-supporters. En ze kwamen niet alleen uit Groningen.

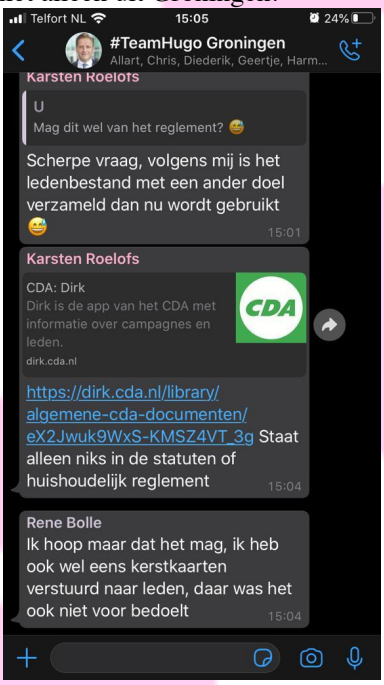

Antwoord procesbegeleiders:

Geachte kandidaat-lijsttrekkers,

Naar aanleiding van het mailbericht van team Omtzigt, berichten wij als volgt.

Wij hebben niet kunnen vaststellen dat op georganiseerde wijze afdelingen van het CDA worden gevraagd om hun ledenbestanden beschikbaar te hebben voor een van de kandidaten. Wij doen voorts een mail uit naar alle afdelingssecretariaten, waarin wordt gewezen op de onwenselijkheid hiervan en het bepaalde daaromtrent in 2.4 van het campagnereglement.

We kunnen niet uitsluiten dat er leden op incidentele en persoonlijke titel zijn benaderd om als postiljon op te treden naar, bij hun bekende, andere leden ten faveure van individuele kandidaten. Op zich is daar geen bezwaar tegen, maar de

schijn van het inzetten van partijregistraties ten behoeve van individuele kandidaten dient steeds nadrukkelijk te worden vermeden. Wij hebben de secretariaten hierop ten overvloede gewezen, het bericht naar de secretariaten is bijgesloten.

Met vriendelijke groet,

Hans Hillen

Cecile Heemels

Bijlage procesbegeleiders, mail aan afdelingen:

Tijdens de campagne voor het lijsttrekkerschap bereiken ons berichten dat vanuit een of meerdere individuele kandidaten gepoogd zou kunnen zijn om stemmen te werven met gebruik van de lokale ledenadministratie. Als dit al is gebeurd, dan zou dit in strijd zijn met het campagnereglement (artikel 2.4). Vanuit het oogpunt van zorgvuldigheid brengen wij dit onder uw aandacht. Ook de schijn dient te worden vermeden. Indien u observeert dat er bijzondere activiteiten in uw afdeling worden ontplooid ten faveure van een van de kandidaten, overtuigt u zich er dan van dat de administratie van het CDA dat niet faciliteert.

13 juli, afhandeling klacht Omtzigt over filmpje in laatste nieuwsbrief

Klacht team-Omtzigt kan ik niet terugvinden in mijn mail.
Het gaat om het feit dat de campagneleiding bepaalt dat er een laatste brief komt met info over beide kandidaten. De kandidaten wordt verzocht een stuk te schrijven (akkoord) en een filmpje van een bekend lid aan te leveren. Tegen dat laatste wordt bezwaar gemaakt.

Reactie procesbegeleiders:

Geachte kandidaat-lijsttrekkers,

Naar aanleiding van het bericht t.a.v. het format nieuwsbrief van Team Omtzigt, berichten wij als volgt.

De kandidaten zijn vrij om de inhoud van hun communicatie te bepalen. Inbreng hierover van het campagnebureau zijn suggesties, geen richtlijnen. Het algemene format (lengte van filmpjes e.d.) berust op een onderlinge afspraak en beide teams wordt verzocht zich daaraan te houden.

Met vriendelijke groet,

Hans Hillen
Cecile Heemels

13 en 14 juli: afhandeling van de klacht, bedankt voor “uw stem op Hugo de Jonge”

12 of 13 juli: klachten over stemverwisseling van team-Omtzigt

De originele klacht kan ik niet terugvinden. Het gaat om het feit dat Ayfer op mij gestemd heeft en het bericht krijgt: “bedankt voor uw stem op Hugo de Jonge”

Mail van 13 juli, 10.20 uur van de procesbegeleiders:

Geachte kandidaat-lijsttrekkers,
Naar aanleiding van het bericht t.a.v. de Stemtechniek van Team Omtzigt, berichten wij als volgt.
Teneinde optimale zekerheid te hebben over de kwaliteit van de technische kant van het stemproces heeft de campagnebegeleiding aan het campagnebureau gevraagd om vandaag de voortgang te laten onderzoeken. Uitkomsten hiervan zullen met de beide teams worden gecommuniceerd.
Met vriendelijke groet,
Hans Hillen
Cecile Heemels

Mail van 14 juli 12.10 uur van de procesbegeleiders aan de kandidaten

Geachte kandidaat-lijsttrekkers,
Naar aanleiding van het bericht t.a.v. de Stemtechniek van Team Omtzigt, berichten wij als volgt in navolging op ons eerdere bericht op dit onderwerp:

Ons bereikten vragen met betrekking tot het functioneren van het stemsysteem. Daarop hebben wij aan het campagnebureau verzocht om een grondige actuele analyse. Dat is geschied, waarbij zowel technologische expertise is ingezet als notariële verificatie.

De bevinding is dat het systeem vrij is van onregelmatigheden.

Met vriendelijke groet,
Hans Hillen
Cecile Heemels

Mail van 14 juli, 17.32 uur van team-Omtzigt aan de procesbegeleiders

Van: Kwakkel, i.
Verzonden: dinsdag 14 juli 2020 17:32
Aan: 'Cecile Heemels' <cecile.heemels@nl.ey.com>; 'hans@hanshillen.eu' <hans@hanshillen.eu>
Onderwerp: Vraag over meldingen en/of klachten

Geachte procesbegeleiders, geachte kiescommissie,

Graag zouden wij geïnformeerd worden over het aantal meldingen en/of klachten dat is binnengekomen naar aanleiding van haperingen in het stemproces. Bijvoorbeeld dat men niet kon stemmen, dat er gestemd is op de verkeerde kandidaat, in de eerste en/of tweede ronde geen mail ontvangen etc.

Met vriendelijke groeten,

Iris van der Wel-Kwakkel LLM

Mail van 14 juli, 18.04 uur van de procesbegeleiders

Geachte kandidaat-lijsttrekkers,

Het team van Pieter Omtzigt heeft zich gewend tot de procesbegeleiding met vragen over mogelijke haperingen in het stemproces, naar voorkomen en soort. Zie bijgaand bericht.

Antwoord van de procesbegeleiders:

Ons vorige bericht aan de kandidaten sloot af met de conclusie: *de bevinding is dat het systeem vrij is van onregelmatigheden.* Aan deze conclusie hebben wij niets toe te voegen.

Met vriendelijke groet,
Hans Hillen
Cecile Heemels

Mail van 14 juli, 20.26 uur van team-Omtzigt aan de kiescommissie

Geachte kiescommissie,

Onderstaand bericht heb ik eerder vanavond naar mevrouw Heemels en de heer Hillen gestuurd. De procesbegeleiders hebben ondertussen een reactie gestuurd. Deze vindt u in de bijlage.
Ik begrijp dat er geen overleg hierover geweest is tussen uw commissie en de procesbegeleiders, en aangezien wij ook graag de reactie van de kiescommissie ontvangen, stuur ik u hierbij na overleg met mevrouw Heemels rechtstreeks onderstaand bericht.

Alvast bedankt voor uw reactie.

Met vriendelijke groeten,

Iris van der Wel-Kwakkel LLM

Geen antwoord

Op deze mail komt geen antwoord en later zal blijken in het proces verbaal dat er niets me gedaan is

Verzoek team-Omtzigt om proces-verbaal van de verkiezingen voor bekendmaking van de uitslag

De uitslag wordt op 15 juli in de ochtend vertrouwelijk bekend gemaakt en het verschil is heel klein. Daarop vragen wij het proces-verbaal

Verzoek proces-verbaal om 10.15 uur op 15 juli van team-Omtzigt

Geachte procesbegeleiders,

Hierbij het verzoek om voor 10.30 het proces-verbaal aan de kandidaat-lijsttrekkers te sturen. Gezien het nipte verschil is zorgvuldigheid van het allergrootste belang. Ons advies aan de procesbegeleiders is om de aankondiging van de uitslag uit te stellen totdat volstrekt helder is dat er geen technische of andere onregelmatigheden hebben plaatsgevonden.

Met vriendelijke groeten,

Iris van der Wel-Kwakkel

Antwoord procesbegeleiders:

Beste Iris,

Wij hebben kennis genomen van jou verzoek. Wij verwijzen naar het gesprek dat Pieter met de partijvoorzitter gehad heeft.
Met vriendelijke groet,

Hans Hillen
Cecile Heemels

Bijlage 5 : Verklaringen van de notaris

Verklaring van de notaris voorgelezen door Ploum bij de tweede ronde:

Bij de uitslag op 15 juli leest Rutger Ploum de volgende tekst voor:
Notaris Lars Boelaard: “Door mij is ook de tweede ronde van de verkiezing van lijsttrekker van het CDA begeleid en de **uitkomst daarvan heb ik vastgesteld.** Bij de 2e ronde van de verkiezing is hetzelfde stemsysteem gebruikt als in de eerste ronde. De instrumenten die het stemsysteem ook tijdens deze ronde hebben gemonitored, hebben tot mijn volledige beschikking gestaan. Van de daarbij geboden mogelijkheden is door mij gebruik gemaakt, zowel tijdens deze stemronde als na afloop van de verkiezing. Na het beeindigen van de

verkiezing heb ik een controle op de uitgebrachte stemmen uitgevoerd. Ook bij deze stemronde heb ik voortdurend volledige transparantie en medewerking van alle betrokkenen ervaren. Mijn conclusie is dat de vastgesteld uitslag van de stemming, vanaf zaterdag 11 juli 21 uur tot gistermiddag 12 uur heeft geduurd een getrouw beeld geeft van de verkiezing van de lijsttrekker van het CDA."
Dan vraagt en krijgt Rutger de bevestiging van de notaris dat hij dit zo juist verwoord heeft.

Verklaring van de notaris, die maandenlang bij het CDA online gestaan heeft:

Verklaring van de notaris bij de tweede stemronde
De uitslag van de stemming van de lijststrekkersverkiezing is door mij, notaris, vastgesteld. Daartoe heb ik inzage gekregen in het stemsysteem en de instrumenten die dit systeem tijdens de verkiezingen hebben gemonitord. Aanvullend zijn door mij betrokkenen bij het stemsysteem van zowel het CDA zelf als van daarbuiten door mij ondervraagd. Bij deze werkzaamheden heb ik voortdurend transparantie en volledige medewerking van alle betrokkenen ervaren.

Al deze werkzaamheden resulteren in de conclusie dat de stemming die van afgelopen donderdagochtend 9:00 uur tot vanmorgen 9:00 uur heeft geduurd, een rustig verloop heeft gehad, dat er geen onregelmatigheden hebben plaatsgevonden en dat de vastgestelde uitslag van de verkiezing een getrouw beeld geeft van die verkiezing.

Opmerking: het tweede deel van deze verklaring komt uit de eerste stemronde. Die vond op die tijdstippen plaats. Verder klopt het stukje 'geen onregelmatigheden' natuurlijk niet.

In het proces-verbaal, dat mij op 17 juli vertrouwelijk is opgestuurd, staat het echt anders, zie de gescande bijlagen en de verklaring van de notaris bij het CGI rapport.

Die notariele verklaring van augustus staat hier:
https://d14uo0i7wmc99w.cloudfront.net/CDA/2020/onderzoeksrapport_lijsttrekker/Notarie%CC%88le%20verklaring%20%28verslaglegging%20van%20werkzaamheden%29.pdf

Bijlage 6: Briefwisseling met Ploum na de verkiezingen

Na de verkiezingen, 1e brief aan Rutger Ploum,

Aan het dagelijks bestuur van het CDA
T.a.v. de voorzitter, dhr. Rutger Ploum

Enschede, 9 augustus

Geachte heer Ploum,

Ik schrijf deze brief aan het dagelijks bestuur van het CDA, omdat ik mijzelf daartoe verplicht voel jegens alle partijleden die bij de verkiezingen voor het lijsttrekkersschap hun stem

hebben uitgebracht en in het bijzonder jegens de velen die hun stem op mijn hebben uitgebracht. Ik heb sinds de uitslag bij herhaling geprobeerd om de noodzaak tot het versturen van de brief te voorkomen. Helaas heb ik langs de daartoe geëigende informele wegen geen nakoming van gedane toezeggingen kunnen krijgen. Dat spijt mij zeer. Ik zie na rijp beraad geen andere mogelijkheid dan om u als dagelijks bestuur aan te schrijven. Het aanschrijven van het volledige partijbestuur lijkt mij vooralsnog een escalatie die ook voor het dagelijks bestuur en de partij onwenselijk is.
Daarom vraag ik u als dagelijks bestuur met klem om volledige transparantie en zorgvuldigheid. Ik heb als kandidaat-lijsttrekker jegens mijn achterban een verantwoordelijkheid die meebrengt dat ik nakoming van toezeggingen en antwoorden op vragen dien te krijgen.

Bij de verkiezingen voor het lijsttrekkersschap van het CDA zijn er in de eerste ronde onregelmatigheden geconstateerd. Daarop zijn de verkiezingen afgebroken en is de stemming gestaakt en is de eerste ronde overgedaan.

Aan mij als kandidaat is toegezegd dat het stemproces extern gevalideerd zou worden. Hierbij wens ik overigens op te merken dat ik al voor het openen van de stembussen om extern toezicht gevraagd had. Dat verzoek is meerdere malen terzijde geschoven, totdat een ethische hacker zich meldde bij het CDA.

Er is daarna extern toezicht/validatie geweest volgens u en volgens de heer Hillen, die procesbegeleider was, op zowel het elektronische stemproces als op het telefonische stemproces. Hiervan zijn twee rapporten gemaakt.

In een telefoongesprek met dhr. Hillen op de dag van de uitslag, 15 juli, om ongeveer 9.15 uur, heeft hij mij toegezegd dat ik deze twee stukken onmiddellijk na het bekendmaken van de uitslag om 12 uur zou ontvangen. Ik heb bezwaar gemaakt en gezegd dat ik die stukken graag voor het bekendmaken van de uitslag zou ontvangen. Dat kon niet volgens hem, maar er zouden geen bijzonderheden instaan.

Sindsdien heb ik (en ook mijn campagneleider Iris van der Wel-Kwakkel) meerdere keren gerappelleerd op het verkrijgen van

A. Rapport van Fox-IT over elektronisch stemmen
B. Rapport van Fox-IT over het proces telefonisch stemmen
C. Lijst van onregelmatigheden etc. die bij het partijbureau zijn binnengekomen

Ik ontving echter op 17 juli alleen de volgende stukken per aangetekende post:

D. De notariële akte van de verkiezing eerste ronde (herstemming)
E. De notariële akte van de verkiezing tweede ronde
F. Het proces-verbaal Stemcommissie lijsttrekkersverkiezing

Noch in de notariële akten, noch in het proces-verbaal wordt gerefereerd aan de twee validaties en er worden ook geen onregelmatigheden in het stemmingsproces geconstateerd. Evenmin wordt vermeld of een lijst van onregelmatigheden is bijgehouden. De stukken D, E en F kenmerken zich door het ontbreken van een beschrijving van de

daadwerkelijke werkzaamheden die de notaris en de Stemcommissie hebben verricht om de door hen getrokken conclusies te kunnen staven. De Stemcommissie stelt slechts bij herhaling bepaalde feiten te hebben "begrepen en geconstateerd" en de notaris vermeldt een enkele keer dat een "steekproef" zou zijn gedaan zonder dat nader wordt verklaard hoe die steekproef is uitgevoerd en welke resultaten deze heeft gehad.

De conclusies die door de Stemcommissie en de notaris zijn getrokken hebben beperkte waarde indien deze zijn gebaseerd op een incomplete kennisname van relevante feiten. De stukken A, B en C zijn uiteraard van groot belang voor hun conclusies. Zo kun je bijvoorbeeld alleen checken of aan artikel 102 van de statuten van het CDA is voldaan (Elk lid kan niet meer dan één stem uitbrengen. Stemming bij volmacht is niet toegestaan) indien je ten minste checkt of van een bepaald IP-adres meerdere keren is gestemd. Ook hackaanvallen en andere onregelmatigheden zouden worden bijgehouden door de monitoring door Fox-IT.

Hoewel er in de drie geleverde stuken geen enkel spoor van onregelmatigheden geconstateerd wordt zijn er onregelmatigheden gemeld bij het partijbureau en bij de procesbegeleiders. Ik geef hier een niet uitputtende lijst. Tenminste zes mensen hebben gemeld dat zij op kandidaat A gestemd hebben, maar een bericht teruggekregen hebben dat zij op kandidaat B gestemd hadden. Dit heeft u mij persoonlijk bevestigd. Een van deze meldingen komt van mijn echtgenote. Zij heeft de melding direct na stemming gedaan en geen terugkoppeling gehad. Er is voor zover ik weet niet onderzocht of hier sprake is van een systeemfout, en als dit al is onderzocht ken ik de uitkomst van dat onderzoek niet. Het enkele feit dat deze meldingen kennelijk niet aan de notaris zijn doorgegeven en ook de Stemcommissie niet hebben bereikt, geeft ernstig te denken.

Leden die in het buitenland verbleven konden niet inloggen om te stemmen, terwijl zij uiteraard wel stemgerechtigd waren. Deze problematiek is ook niet in de mij bekende stukken vermeld terwijl die uiteraard relevant is, mede nu veel CDA leden net als andere Nederlanders tijdens de stem periode in het buitenland zullen hebben verbleven. Het betreft vooral leden uit de vier noordelijke provincies, waar de schoolvakanties al begonnen waren.

Er zijn aanwijzingen dat gemeentelijke ledenlijsten uit DIRK gebruikt zijn om leden te benaderen. Dit is gemeld aan de procesbegeleiders, waarna het systeem tijdelijk dicht gegooid is. Dit is niet in de stukken vermeld die mij bekend zijn.

Deze zaken en andere zaken, die aan de procesbegeleiders gemeld zijn, staan niet in het proces-verbaal. Sterker nog, er staat geen enkele melding van een probleem of onregelmatigheid in het verslag. Als de Stemcommissie en de notaris van deze problemen en onregelmatigheden niet op de hoogte is gebracht, kan dat reden zijn om hun verklaringen te herzien. Zijn zij wel op de hoogte gebracht, en hebben zij ofwel geen onderzoek gedaan ofwel de resultaten daarvan niet vermeld, dan doet dit sterk af aan de waarde van hun verklaringen.

De stemcommissie had als een van de drie kaders voor zichzelf gesteld: "De Commissie onderzoekt na de stemming of de stemming op een juiste wijze heeft plaatsgevonden en of de uitslag van de stemming op reglementaire wijze tot stand is gekomen".
De hierboven gemelde problemen hadden ten minste genoemd moeten worden in het proces-verbaal, ook als de problemen opgelost zijn.

De rapporten (A en B) worden in zijn geheel niet genoemd in documenten D, E en F, ook niet indirect.

De notaris vermeldt zelfs uitdrukkelijk:

“ Ik heb hiervoor inzage gekregen in het stemsysteem door de beheerder van het stemsysteem (Le Capuchon)”
en
“Mijn – naar haar aard – juridische en administratieve werkzaamheden hebben niet gezien op het valideren van eerder verkozen systemen”

Nergens in het proces-verbaal wordt gerefereerd aan de twee eerdergenoemde rapporten of aan mogelijke onregelmatigheden en manieren waarop die zijn opgelost. De bedoeling van de notaris was nu juist dat hij, door middel van externe expertise juist zou instaan voor de zuiverheid van de procedure en voor het stemsysteem. Nu lijkt er, zonder dat ik daarvan af wist, zelfs een ander stemsysteem te zijn gebruikt dan in de afgebroken ronde.

Teneinde onnodige verdere escalatie naar het bestuur te voorkomen verzoek ik u dringend om mij binnen 7 dagen de drie documenten (A, B en C) te doen toekomen, evenals andere relevante documenten over de procedure en over onderzoeken die zijn gedaan naar onregelmatigheden, zoals over de afgebroken stremronde.

Tevens verzoek ik u mij antwoord te geven op de volgende vragen binnen dezelfde termijn.

1. Hebben de opstellers van het proces-verbaal de documenten A, B en C ontvangen? Zo ja wanneer? En zo nee, waarom niet?
2. Heeft de notaris de documenten A, B en C ontvangen? Zo ja wanneer? En zo nee, waarom niet?
3. Wie heeft op welke wijze gecheckt dat voldaan is aan artikel 102 van de statuten (verbod op stemmen per volmacht)? En is daaraan voldaan?
4. Op welke wijze is leden de mogelijkheid geboden om contributie voor de stemming te voldoen en is dat in overeenstemming met artikel 103 van de statuten (“Het stemrecht kan slechts worden uitgeoefend wanneer aan de financiële verplichtingen jegens de partij is voldaan. Aan deze verplichtingen kan nog bij aanvang van de desbetreffende vergadering bij de penningmeester worden voldaan.”)?
5. Er moest naar ik begrepen heb voor 24 juni betaald zijn, hetgeen in strijd lijkt met voormeld artikel van de statuten, hetgeen artikel 113 van de statuten verbiedt. Kunt u mij uitleggen waarom u blijkbaar meent dat aan de statuten is voldaan?
6. Hebben alle leden tijdig een herinnering gehad om hun contributie te betalen (dus ruim voor 24 juni). Deze vraag is relevant omdat bijna 10.000 leden niet konden stemmen. En wat was de reden dat leden dit jaar niet veel eerder een uitnodiging tot betalen kregen, zoals in eerdere jaren?
7. Op welke wijze is voldaan aan artikel 106, lid 2, namelijk dat “Het partijbestuur neemt een besluit als bedoeld in het eerste lid uitsluitend als gewaarborgd is dat de stemgerechtigde leden via het elektronisch communicatiemiddel kunnen worden geïdentificeerd, rechtstreeks kunnen kennisnemen van de verhandelingen ter vergadering”

De bedoeling van de stukken en vragen is om als kandidaat te kunnen beoordelen of de verkiezingen eerlijk en rechtmatig verlopen zijn. Openheid zorgt er normaal ook voor dat de uitslag van de verkiezing boven elke twijfel verheven is. Daarom had ik de stukken ook graag voor de bekendmaking van de uitslag of uiterlijk zeer kort na de uitslag ontvangen, zoals mij is toegezegd. Dat zou passend zijn in een transparante democratische partij, niet alleen richting de kandidaten maar ook richting de leden van de partij.

Zoals ik in het begin van deze brief heb vermeld, ben ik aan de leden verplicht en in het bijzonder degenen die op mij hebben gestemd, om mijzelf ervan te vergewissen dat de integriteit en rechtmatigheid van de verkiezingen buiten twijfel is verheven. Naar mijn bescheiden mening geldt voor u als dagelijks bestuur hetzelfde. Gezien het bovenstaande is dat nu niet mogelijk, terwijl het gebrek aan openheid aan nakoming van toezeggingen sinds de uitslag de twijfel slechts versterkt.

Tot slot, en hopelijk zonder dat dit noodzakelijk is, merk ik het volgende op. De (on)rechtmatigheid van het verkiezingsproces is ook in meer juridische zin van eminent belang. Artikel 843a van het wetboek van burgerlijke rechtsvordering geeft mij zonder enige twijfel recht op de bovengenoemde documenten. De (categorieën van) documenten zijn specifiek omschreven, betreffen een mogelijke onrechtmatige daad jegens mij en er is geen enkele reden waarom deze in weerwil van gedane toezeggingen niet aan mij en/of de Stemcommissie en de notaris zijn verstrekt.

Als gezegd vertrouw ik erop dat u voortvarend aan mijn verzoeken tegemoet zal komen. Nadien ben ik uiteraard tot een gesprek met u bereid.

Hoogachtend,

Pieter Omtzigt

Na de verkiezingen, 2e brief aan Rutger Ploum en het LB, 17 augustus

Aan het Landelijk Bestuur van het CDA
Tav de voorzitter, dhr. Rutger Ploum

Enschede, 17 augustus 2020

Geachte heer Ploum,

Dank voor uw bericht, waarin u helaas na een week niet de gevraagde stukken meezendt noch de gestelde vragen beantwoordt. Na vele gesprekken met u en de procesbegeleiders, is dit buitengewoon teleurstellend. Hoofdzakelijk omdat uit uw antwoord blijkt dat gevraagde openheid waarop ik recht heb, al weken niet wordt verschaft.

U schrijft letterlijk in uw antwoord app

“Je vraagt in je brief naar:

A. Rapport van Fox-IT over elektronisch stemmen;

B. Rapport van Fox-IT over het proces telefonisch stemmen;

C. Lijst van onregelmatigheden etc. die bij het partijbureau zijn binnengekomen.

De Fox-IT rapporten waar jij naar vraagt zijn niet opgesteld en evenmin is er een lijst van onregelmatigheden die bij het partijbureau zijn binnengekomen. Ook is nogmaals navraag gedaan bij Hans Hillen die met jou heeft gesproken. Jij stelt dat hij de toezegging tot het overleggen van stukken heeft gedaan. Hij heeft gedoeld op de processen-verbaal die inmiddels in je bezit zijn. Uiteraard staat het je vrij nog nader met hem een gesprek te voeren. “

Mijn vraag naar de documenten was een net andere vraag:

“…Ik verzoek u om mij binnen 7 dagen de drie documenten (A, B, en C) te doen toekomen, evenals andere relevante documenten over de procedure en over onderzoeken die zijn gedaan naar onregelmatigheden, zoals over de afgebroken stemronde.”

Mij is ondertussen uit zeer betrouwbare bron schriftelijk bevestigd dat er tenminste over twee momenten een verslag van werkzaamheden door Fox IT is opgesteld. De eerste na de ethische hacker en de tweede tijdens de tweede stemronde om fouten op te sporen. Het is evident dat deze twee documenten onder mijn verzoek vielen. Het zou overigens ook heel gek zijn als Fox IT op geen enkele manier verslag zou hebben gedaan van de werkzaamheden en bevindingen, of daarover zou hebben gerapporteerd.

Ik verzoek u dan ook om aan mijn oorspronkelijk verzoek te voldoen en deze en andere relevante documenten, waaronder documenten - emails en andere elektronische berichten daaronder begrepen - waarin Fox IT conclusies, bevindingen, verslagen van werkzaamheden en constateringen of rapportages heeft opgenomen, binnen twee dagen aan mij te doen toekomen. Het feit dat u dergelijke stukken niet noemt in uw antwoord op mijn vraag naar stukken, doet mijn vertrouwen dat deze zaak met openheid opgelost kan worden, niet toenemen. Ik zou u dan ook met klem willen vragen dit herhaalde verzoek nu serieus te nemen.

Ik herhaal ook mijn verzoek om een lijst van onregelmatigheden, ook als zij zijn opgelost, aan mij te doen toekomen. Het zou zeer onprofessioneel zijn als die niet is opgesteld, maar als dat zo is dan kunnen de betreffende medewerkers deze lijst alsnog opstellen.

Verder schrijft u: “Geadviseerd door de beste cybersecurity consultants van Nederland en de NCSC hebben de MT-leden en medewerkers van het partijbureau, mijn mede bestuursleden, de leden van de stemcommissie, de twee procesbegeleiders en de notaris dit proces in goede banen geleid”

Juist deze zin roept vragen op. Want de leden van de stemcommissie en de notaris verwijzen geen van beiden naar de in deze zin genoemde adviseurs en/of adviezen. Zij verwijzen wel naar tal van andere zaken.

Mijn nieuwe vraag is dus: welke documenten (inclusief emails of andere electronische documenten) hebben Fox IT en de NCSC opgesteld en gedeeld met de door u genoemde betrokkenen bij het verkiezingsproces, welke conclusies of bevindingen, rapportage of conclusie hebben zij schriftelijk of mondeling gedeeld en wie van de bovenstaande partijen (MT-leden, medewerkers van het partijbureau, De voorzitter van het bestuur, andere bestuursleden, de leden van de stemcommissie, de twee procesbegeleiders en de notaris) heeft de betreffende documenten ontvangen?

Verder is geen van mijn 6 oorspronkelijke, genummerde vragen beantwoord. Ik verzoek u deze een voor een te beantwoorden. En voor de documenten A, B, en C, bedoel ik dus inclusief alle schriftelijke en mondeling rapportages van Fox IT en het NCSC.

Dhr. Hillen heeft mij zeer expliciet meegedeeld dat er rapportages zijn over het elektronisch stemmen (en dat is nu dus bevestigd) en over het telefonisch stemmen en dat ik daar inzage in zou krijgen, want er waren volgens hem geen bijzonderheden geconstateerd. Hij refereerde daarbij expliciet niet aan het proces-verbaal van de Stemcommissie en de notariele verklaringen. En de toezegging was een inzage vlak na de uitslag. Het vertrouwen dat dit zou kloppen en zou worden nagekomen, lag ten grondslag aan mijn reactie op de uitslag.

Het verzoek om documenten is daarna schriftelijk een mondeling ingediend en herhaald sinds 16 juli 2020.

En juist daar klemt het behoorlijk. Indien er geen opzienbarende zaken in de stukken staan, had u deze reeds lang geleden overlegd. De constante ontwijkende antwoorden en het daarmee moeilijk verenigbare beroep op vertrouwen mijnerzijds, wekken slechts argwaan op.

Artikel 843a van het wetboek van burgerlijke rechtsvordering geven mij overigens gewoon recht op deze documenten.

Dan refereert u aan de onregelmatigheid bij de stem van mijn vrouw, die op mij stemde en in beeld kreeg dat zij op Hugo de Jonge gestemd had. Was dit alleen bij mijn vrouw het geval geweest, dan zou u dit terzijde kunnen leggen. U heeft echter mondeling bevestigd dat er zes van deze klachten heeft binnengekregen. Graag zie ik de schriftelijke verklaring daarvoor, die kennelijk ook bestaat, maar mij nog niet ter hand gesteld is.

En dit benadrukt ook de noodzaak om de lijst met onregelmatigheden in te zien.

Ik voel me daarom verplicht de vraag te herhalen en de gevraagde stukken binnen 48 uur te vorderen, evenals een antwoord op elk van mijn vragen. Nadien ben ik uiteraard tot een gesprek bereid.

Ter afsluiting: ik dacht dat mijn brief van zondag 9 augustus helder was in de zin dat ik wekenlang alle informele wegen heb uitgeput om simpelweg de inzage te krijgen in informatie waar ik als kandidaat met vrijwel de helft van de leden als stemmer recht op heb. Laten we kostbare tijd niet verder verspillen met pogingen om mij met een kluitje in het riet te sturen. Zoals u weet laat ik mij dat zelden gebeuren, en geef ik ook hier niet op. Niet omdat ik wil blijven hangen, maar juist omdat ik door wil gebaseerd op de feiten en documenten die mij daartoe in staat stellen. U schrijft over het TeamCDA. Uw antwoord op mijn brief bouwt niet aan dat team. In een team is sprake van openheid en vertrouwen. Uw antwoord is niet open en getuigt niet van vertrouwen.

Ik verzoek u deze brief en de vorige brief en antwoord te delen met de LB-leden.

Hoogachtend,

Pieter Omtzigt

Bijlage 7: 28 augustus, brief van 2 registeraccountants aan het hele bestuur van het CDA

Geachte bestuursleden,

Ons oog viel gisterenochtend op het FD artikel over de lijsttrekkersverkiezing binnen uw partij (bijgevoegd) en vooral op de 4e alinea: “Onderzoeker CGI ziet wel andere kwetsbaarheden in dat systeem dan de bedankmail. Zo was er geen functiescheiding tussen ontwerp, bouw, test en operationele ondersteuning van de applicatie. Die rollen werden 'grotendeels door één persoon' uitgevoerd, met 'vergaande autorisaties'.”

Ondergetekenden, beide registeraccountant, werden door deze passage direct gealarmeerd en zijn daarom op nader onderzoek uitgegaan. We hebben daarbij het verslag van CGI en de notariële verklaring integraal doorgenomen (volledigheidshalve bijgevoegd). Naar aanleiding daarvan willen wij u van het volgende op de hoogte brengen.

Het ontbreken van functiescheiding is een zeer ernstige tekortkoming. Dat betekent namelijk dat waarborgen in de organisatie die voor betrouwbare uitkomsten moeten zorgen ontbreken. Nu laten digitale vastleggingen altijd “sporen” na (logs). Daardoor is het bij controle theoretisch veelal mogelijk deze tekortkoming te ondervangen door het gehele proces vanaf de bron (de primaire vastleggingen) tot de uitkomsten (verkiezingsuitslag) te dupliceren. Volgens het CGI verslag is dat hier evenwel niet mogelijk. Op bladzijde 14 staat onder #25 namelijk het volgende:

- CDA Maatregel: “Bij het exporteren van het logbestand is gebruik gemaakt van de standaard exporteer functionaliteit van de LogEntries omgeving.”

- Bevinding: "Wij hebben geen waarneming kunnen doen van de gebruikte filter en export functionaliteit, omdat de omgeving waaruit het logbestand is gegenereerd niet meer bestaat. Deze is vanwege de gevoeligheid van informatie na de sluiting van de finale stemronde direct verwijderd. Om de betrouwbaarheid van de logs vast te stellen zijn gegevensgerichte werkzaamheden door CGI uitgevoerd."

Door het verwijderen van die omgeving is het dus onmogelijk om nu nog te controleren of de log gegevens niet zijn aangepast. Daarnaast is ook onmogelijk geworden om te controleren of de export ("dump") van het logbestand niet na export is aangepast, omdat die export niet meer gedupliceerd kan worden. De voor het verwijderen van die omgeving opgegeven reden (gevoeligheid van informatie) komt ons weinig geloofwaardig voor.

Nu zou de 2e genoemde controle (duplicatie van export van log gegevens) nog te ondervangen zijn. Bij die export wordt namelijk een hashtotaal gegenereerd. Dat is een controlegetal dat op zichzelf helemaal niets zegt. Een hashtotaal zou hier bijvoorbeeld kunnen zijn de som van alle stemcodes die in het logfile voorkomen, waarbij al die individuele codes steeds zijn vermenigvuldigd met de bijbehorende postcode alsmede met een 2 bij een stem op kandidaat A en een 3 bij een stem op kandidaat B.
Uit bevinding 26 op bladzijde blijkt evenwel dat van het bij export gemaakte hashtotaal niet met zekerheid kan worden vastgesteld dat het naderhand niet is aangepast.
Datzelfde probleem doet zich voor met de database. Ook daarvan kan door deze omissie niet meer worden vastgesteld of aanpassing na export heeft plaatsgevonden.

In bevinding #32 zien we de bevestiging van hetgeen in het FD artikel was opgenomen. Die luidt als volgt: "Wij hebben vastgesteld dat deze rollen rond de stemapplicatie grotendeels door één persoon zijn uitgevoerd. Ten eerste is voor deze medewerker geen equivalente vervanger bij afwezigheid of ziekte beschikbaar. Ten tweede is een voldoende diepgaande review van opgeleverde delen werk niet geborgd. Ten derde heeft deze medewerker vergaande autorisaties tot de broncode, stemapplicatie en onderliggende database. Ten vierde bestaat het risico dat de betrouwbaarheid van de logbestanden niet kan worden gegarandeerd."

Ook CGI signaleert dus het door ons hiervoor beschreven risico op ongeoorloofde aanpassing van log gegevens.
Uit de tekst blijkt het niet ondubbelzinnig, maar de systeembeheerder waarop hier wordt gedoeld, is met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid ook de persoon die zich met de hiervoor genoemde handelingen (#26 tot en met #30) heeft bezig gehouden. U kunt met zekerheid vaststellen of dat inderdaad zo is.

Deze tekortkomingen verklaren hoogstwaarschijnlijk ook de op bladzijde 6 beschreven zeer beperkte reikwijdte van het onderzoek. Daar staat o.a.: "De aan het onderzoeksteam opgeleverde informatie in analoge en digitale vorm is als waarheid behandeld in het onderzoek." Het wezen van controleren is echter dat de aangereikte informatie nu juist zelfstandig door een onafhankelijke controleur wordt getoetst aan de primaire vastleggingen (de brongegevens). Dat is hier evenwel niet mogelijk omdat die primaire vastleggingen (log gegevens) om voor ons onnavolgbare redenen zijn verwijderd.

Tenslotte vragen we uw aandacht voor de volgende tekortkomingen in de opzet van de stemming.

- We begrijpen dat van de telefonisch uitgebrachte stemmen niet is na te gaan of de telefonisch doorgeven kandidaat ook als zodanig is geregistreerd door de mensen van het belteam. Dit was eenvoudig mogelijk geweest door alle gesprekken op te nemen en de opnames te bewaren. Uit het CGI verslag leiden we af dat dat niet is gebeurd, zodat er geen enkele manier is om de telefonisch uitgebrachte stemmen te kunnen controleren. Welke aandeel in het totaal de telefonisch uitgebrachte stemmen vertegenwoordigen blijkt niet uit het verslag, wellicht gaat dit om een verwaarloosbaar aantal stemmen.
- Op bladzijde 3 staat dat de systeembeheerder ook de stemcodes heeft gegenereerd (zie #1). Die codes zijn cruciaal om vast te stellen dat een stem geldig en uniek is. In combinatie met het geheel ontbreken van functiescheidingen, herbergt dit het risico in zich dat het stempotentieel is benut van leden die van hun stemrecht geen gebruik hebben gemaakt. Deze stemcodes hadden dan ook door een andere medewerker toegekend, uitgereikt etc. moeten zijn om dit risico zoveel als mogelijk te beperken.

Samenvattend kunnen we stellen dat het ontbreken van functiescheidingen hier niet kan worden ondervangen door onafhankelijke duplicatie van de brongegevens en vergelijking van de aldus verkregen uitkomst met de gecommuniceerde uitkomst. Van zowel de logbestanden als de database kan immers niet meer worden vastgesteld of hierin geen ongeoorloofde wijzigingen zijn aangebracht. **In het bijzonder het verwijderen van de omgeving waaruit het logbestand is gegenereerd verdient naar onze mening nader onderzoek.**

Onze conclusie luidt dat u op basis van de uitkomsten van dit onderzoek allesbehalve een winnaar aan kunt wijzen. Sterker nog, **de tekortkomingen zijn zo ernstig dat naar onze mening het enige passende is een nieuw onafhankelijk onderzoek in te laten stellen alsmede het opnieuw organiseren van een verkiezing** o.b.v. een digitaal stemsysteem waarin deze ernstige tekortkomingen zijn weggenomen. Op zo'n stemming zou overigens een EDP-auditor en/of registeraccountant toezicht moeten houden. Een notaris is daartoe naar onze mening onvoldoende ter zake opgeleid en deskundig.

Wij zijn overigens geen lid van het CDA, maar achten het onze morele plicht u van onze bevindingen op de hoogte te brengen. We begrijpen dat onze bevindingen vragen bij u op kunnen roepen. Die beantwoorden we bijzonder graag, uiteraard geheel belangeloos.
In afwachting van een spoedige reactie uwerzijds, verblijven wij,

met vriendelijke groet,

drs. Paul Janissen RA, Geldrop
drs. Frank van Rossum RA, Baarle-Nassau

Tweede mail van accountants van 10 september

- de bijlagen heb ik beschikbaar –
Geachte heer Omtzigt,

Wij hebben vanuit vakmatige interesse het door CGI opgestelde "Verslag van bevindingen onderzoek stemproces" doorgenomen en zijn geschrokken door wat dat rapport ons leerde. Daarom hebben wij het bestuur van het CDA op 28 augustus een

uitvoerig e-mailbericht gestuurd met een uiteenzetting van onze bevindingen gevolgd door de conclusie dat op basis van de uitkomsten van het CGI onderzoek allesbehalve een winnaar aangewezen kan worden. Sterker nog, de tekortkomingen in het proces zijn zo ernstig dat naar ons idee het enige passende is dat het CDA bestuur een nieuw onafhankelijk onderzoek in laat laten stellen alsmede een nieuwe lijsttrekkersverkiezing organiseert.

Daarop is op 3 september niet veel meer dan een ontwijkend antwoord gekomen (van Eppy Boschma, directeur partijbureau). Daarop hebben wij diezelfde dag nog het volgende e-mailbericht gestuurd, wederom gericht aan het bestuur:

"U geeft aan dat CGI concludeert dat er geen aanleiding is te veronderstellen dat er sprake is van grove onregelmatigheden. Die conclusie kan evenwel niet los worden gezien van de enorm beperkte reikwijdte zoals door CGI verwoord in artikel 1.2: het als waarheid beschouwen van de aangeleverde informatie. Die beperking lijkt alleen maar terug te voeren op het verwijderen van de omgeving van waaruit het logbestand is gegenereerd, direct na de finale stemronde. Ze benoemt deze vreemde gang van zaken op bladzijde 14 (bevinding 25) van het rapport.
CGI is dus voor wat betreft de toetsing van de juistheid van de verkiezingsuitslag gestart bij het logbestand en de database die haar werden aangereikt. De vastleggingen daarvoor, met inbegrip van de verwerking van alle stemmen, heeft CGI in het geheel niet kunnen controleren. Daarom is de in het rapport opgenomen conclusie die u aanhaalt weinig relevant. De aanleiding voor het onderzoek was de gerede twijfel die was gerezen over de juistheid van de verkiezingsuitslag. Het onderzoek had dus antwoord moeten geven op de vraag of de verkiezingsuitslag juist is. Door het ontbreken van functiescheidingen én het direct na sluiting van de finale stemronde verwijderen van de omgeving waarin alle logs zijn weggeschreven, kan de juistheid van welke uitslag dan ook niet meer worden vastgesteld.
De gerede twijfel is door het onderzoek van CGI dan ook niet weggenomen. Integendeel, die is zelfs omgeslagen in ernstige twijfel, vooral vanwege het verwijderen van genoemde log omgeving. Wij achten dit voor de uitslag van een verkiezing binnen een democratische partij niet acceptabel, ook al begrijpen wij dat het erkennen daarvan u voor nieuwe uitdagingen stelt.".

Daarop heeft de heer Boschma op 8 september wederom een zeer teleurstellende reactie gegeven, die onze analyse afdoet als niet meer dan een mening. Het is ons daarmee duidelijk geworden dat het CDA bestuur geen waarde hecht aan een betrouwbare verkiezingsuitslag.

Na enige bedenktijd te hebben genomen, hebben we besloten u – als potentieel benadeelde – van deze mailwisseling op de hoogte te moeten brengen.
Wij zouden graag nader met u hierover willen overleggen.

Met vriendelijke groet,

drs. Paul Janissen RA
drs. Frank van Rossum RA

Bijlagen:

- tekortkomingen lijsttrekkersverkiezing (ons e-mail van 28 augustus);
- antwoord op uw mail aan het CDA (reactie van de heer Boschma van 3 september);
- RE: tekortkomingen lijsttrekkersverkiezing (onze reactie daarop van 3 september);
- antwoord op uw mail aan het CDA – 2 (tweede reactie van de heer Boschma van 8 september).

Bijlage 8: Memo van een fractiemedewerker van 2 juni 2021 over de lijsttrekkersverkiezingen en de onderlinge verhoudingen.

Lijsttrekkersverkiezing

9 juli 10:00 – 16:00 uur
12 juli 09.00 – 14:00 uur
13 juli 14:00 – 21:00 uur

Dit zijn de dagen dat ik beldienst heb gedaan. Hiervan heb ik 9 juli de ochtend, 12 juli de middag en 13 juli de hele dag directe telefoontjes opgenomen. De andere dagen/uren heb ik mensen teruggebeld die niet gelijk geholpen konden worden door de collega's die de directe telefoontjes opnamen.
Op 9 juli heb ik gewerkt met ongeveer vijf mensen die ook de telefoon opnamen. Op 12 juli waren het er minstens vier en op 13 juli ook vier.

Logboek
Tijdens de eerste dagen telefoondienst op het Partijbureau was er geen instructie om een logboek bij te houden. Een van de laatste dagen lag bij elke telefoon een A4 met een aantal situaties waar mensen voor zouden kunnen bellen. Ik heb deze ingevuld, maar werd na deze dag in de prullenbak gegooid.

Verkeerde stembevestiging
Ik heb zelf in ieder geval vier mensen aan de telefoon gehad die hebben aangegeven op Pieter Omtzigt te hebben gestemd maar bevestiging kregen dat zij op Hugo de Jonge hadden gestemd. In overleg met Joost Breas, het aanspreekpunt voor medewerkers met beldienst, is de lijn afgesproken om door te geven dat deze stemmen wel juist zijn binnengekomen.

Stemmers aan de grens
Er waren veel mensen die in grensgemeenten niet konden stemmen. Daarvoor zou een internationaal nummer wel werken, maar bij veel mensen werkte dit ook niet. Van een aantal van deze mensen heb ik hun locatie opgezocht en zij woonde soms verder dan 35 kilometer bij de grens vandaan.

Wanneer bovenstaande punten werden aangekaart was de reflexreactie: heb het hier nooit meer over en zeker niet met mensen buiten de partij. Met deze melding is verder niets gedaan.

Mail van Eppy Boschma na hulp aan het belteam

Bericht voor belteam (@Sandra en Joost: graag doorzetten aan belteam).

Beste mensen,

Allereerst heel veel dank voor al jullie inspanningen als balteam. Enorme prestaties zijn geleverd waarvoor super veel dank. We gaan daar nog op gepaste wijze bij stilstaan. Echter nu zitten we voor het spannende moment van de uitslag.

In dat kader vraag ik jullie strikte vertrouwelijkheid te betrachten over alle vragen, klachten of opmerkingen die jullie hebben gehad de afgelopen tijd. Dit om het hele proces ordentelijk te kunnen blijven vormgeven. Echt belangrijk. Ik heb er vertrouwen in dat dit bij jullie in goede handen is.

Alle goeds, Eppy

Hartelijke groet,

Frank Dunsbergen
CDA Partij-jurist

Communicatie binnen de organisatie over Pieter Omtzigt

Tijdens de lijsstrekkersverkiezing was er sprake van boosheid tussen collega's onderling. Medewerkers die op Pieter Omtzigt hadden gestemd kregen vervelende reacties wat soms zelfs leidde tot kort genegeerd worden.

Fractiemedewerkers en leden hebben Pieter Omtzigt de volgende termen genoemd: psychopaat, zieke man, teringhond, eikel, gestoord, labiel.
Hij werd omschreven als een man waarmee je niet kan samenwerken, hij zou dringend hulp nodig hebben en bewust de campagne gesaboteerd.

Campagne incidenten

Op aandringen van Thijn van Veghel en Nelleke Weltevrede is een medewerker aan het eind van de campagne gevraagd om geen werk te doen voor Pieter Omtzigt, terwijl dit wel zijn verantwoordelijkheid was. Dit betrof een fractiemedewerker die voor Kamerleden werkt.

Door de ontstane sfeer waren medewerkers selectief over het uitvoeren van hun werkzaamheden voor Pieter Omtzigt. Wanneer zij geen zin hadden was dat voor hen reden genoeg dit werk niet te doen. Voor andere bewindspersonen en Kamerleden geldt 'geen zin' niet als argument.

De dag na de verkiezingen vertelde medewerkers die werkte in de warroom over het tekenen van hitlersnorren op billboards van Kamerleden en daarna zouden deze zijn verbrand, dit gebeurde op de uitslagenavond. Hierin noemde zij uitsluitend de naam van Pieter Omtzigt.

De dag na het ontslag van medewerkers vanwege de teleurstellende verkiezingsuitslag is in een zoomcall gezegd dat de campagne van Pieter Omtzigt tot deze nederlaag heeft geleid. Dit kwam van een medewerker die er nu nog werkt en een leidinggevende functie heeft.

Een aantal voorbeelden:

Ongelofelijke klootzak dat ie er is 20:16
Echt waar zo klaar mee 20:16
Ik heb hier echt geen zin in 20:16
Dit is gewoon sarren en de boel verneuken 20:16
Teringhond 20:16
Nu klaar 20:16
Kost gewoon stemmen dit 20:16
Weet wel dat jij er niks aan kan doen 20:16
Echt serieus kappen met deze appjes 20:17
Maar gast is echt gestoord 20:17
Ben er zo klaar mee 20:17
Ga maar tegen Omtzigt aankruipen 20:17

Die KUT posters van Omtzigt in OP1 22:24
nahhh doe ff normaal 22:25
Ja man!!!! 22:25
Focking Eikel met die Nazi posters 22:26
nee jij moet normaal doen 22:26
wat is dit voor leipe haat? 22:26
Nou omdat men dit opvat als afwijking van de partij 22:26
Zie dus ook bij OP1 22:26

Bijlage 9: Kandidaten die mij verteld hebben dat hen gevraagd is of ze op Pieter of Hugo gestemd hebben tijdens de selectie

Mail 1 van Ronnie Buiks (via Gerard van den Anker), 10 mei 2021

Beste Gerard,

Zoals al mondeling aangegeven ben ik in 2020 gevraagd door het bestuur van de provincie Noord Brabant om me te kandidateren voor de 2e kamer verkiezingen in 2021. Ik zou dan een top kandidaat zijn samen met Inge van Dijk en René Peeters. Daarnaast had ik de volledige steun van alle afdelingen in West Brabant. Deze hadden gezamenlijk een brief gestuurd naar het hoofdbestuur waarin werd aangegeven dat ze mij wilde voordragen. In 2017 had ik op de lijst gestaan als staartlijst kandidaat. Ik haalde toen enorm veel voorkeursstemmen. Alle staartlijstkandidaten uit district Tilburg samen hadden in 2021 minder stemmen dan ik alleen al had in 2017. Ik heb ingestemd met mijn kandidatuur. Ik heb toen alle selectie rondes doorlopen. Vanaf het eerste gesprek heb ik aangegeven dat ik alleen beschikbaar zou zijn als ik in de top 20 terecht zou komen. Tijdens de 2e praktijkronde op zaterdag 12 september is mij gevraagd op welke kandidaat lijsttrekker ik mijn stem had uitgebracht. Ik heb toen aangegeven dat ik een duidelijke voorkeur heb voor Pieter Omtzigt. Dus ook mijn stem op hem heb uitgebracht. Dit gebeurde tijdens het interview wat bij mij werd afgenomen op die dag. Hierbij was Rutger Ploum ook aanwezig. Op 26 oktober werd ik gebeld door het bestuur met de

mededeling dat ik op plaats 30 terecht was gekomen. Ik heb me toen direct teruggetrokken. Ik ben later die avond gebeld door Rutger Ploum of ik het toch echt niet wilde doen. Inmiddels was er iemand afgevallen en kon hij mij plaats 29 aanbieden. Ik zou de West Brabantse kandidaat worden. Ik heb toen wederom aangegeven niet beschikbaar te zijn. De West Brabantse afdelingen waren furieus. Er is toen nog een overleg geweest tussen Rutger Ploum en de afdelingsvoorzitters. De lijst was toen al gepubliceerd. Ik kan natuurlijk niet met zekerheid verklaren dat er een verband is tussen de voorkeur voor Pieter Omtzigt en mijn plaats op de lijst. Opvallend is wel dat ik op deze plaats terecht ben gekomen terwijl ik alleen maar positieve terugkoppelingen kreeg op mijn opdrachten.

Tot zover. Voor verdere vragen mag je altijd bellen.

Ronnie Buiks

Mail van Gerard van den Anker, 10 mei 2021

Beste Pieter,

Op de selectiedag van vrijdag 11 september op het partijbureau in Den Haag, werd aan mij de vraag gesteld op wie ik had gestemd bij de lijsttrekkersverkiezingen, en ook waarom. Het was in het selectiegesprek met Hans Huibers en Ilse Duursma. Op zaterdag 3 oktober is deze vraag wederom aan mij gesteld tijdens een digitaal gesprek met twee leden van het landelijk CDA bestuur.

Ik heb bij de lijsttrekkersverkiezing altijd Pieter Omtzigt gestemd, en ik heb dat, desgevraagd, in de selectiegesprekken ook uitgebreid gemotiveerd.

met vriendelijke groeten,

Gerard van den Anker

Mail van Karin Zwinkels van 10 mei 2021

Beste Pieter,

Met veel enthousiasme en motivatie heb ik mij de afgelopen verkiezingen gemeld als kandidaat kamerlid voor het CDA.
Tijdens een gesprek met de vertrouwenscommissie werd mij de vraag gesteld op welke lijsttrekker ik had gestemd. Letterlijk ; “Hugo of Pieter”?
Dit heeft mij verbaasd en ik vond het eigenlijk geen vraag die op dat moment relevant was.
Ik heb toen eerlijk geantwoord dat ik op Pieter heb gestemd omdat ik veel respect en bewondering heb voor je inzet en resultaatgerichte aanpak. Daarnaast vond en vind ik het niet verstandig om Hugo , als minister belast met de coronacrisis , ook de taak van lijsttrekker toe te kennen.
Daar heb ik , achteraf gezien , ook gelijk in gekregen.
Het feit dat deze vraag mij gesteld werd, heb ik ook gedeeld met de toenmalige voorzitter.
Gezien de huidige ontwikkelingen en wat er nu speelt, wil ik je deze mail sturen.

Het voelt alsof er een tweedeling in de partij ontstaat en ik vind het frame en de druk die er nu voor jou ontstaat zeer onprettig.
Ik wens je veel sterkte en rust om te herstellen.

Met vriendelijke groet,
Karin Zwinkels

Bijlage 10: memo Catshuisregeling december 2020

De vergoeding van 30.000 euro voor de toeslag-ouders

Van Pieter Omtzigt
Aan Jitske Haagsma (voor Wopke) en Pieter Heerma

De standaardvergoeding van 30.000 euro is heel hoog.

In eerdere stukken is de Kamer voorgespiegeld dat er ongeveer 29.000 gedupeerde gezinnen zouden zijn en dat er ongeveer 390 miljoen aan compensatie nodig zou zijn. Dit is dus 13.500 euro per gezin.
Door nu iedereen in aanmerking te laten komen, wordt er in een keer 870 miljoen uitgegeven, het dubbele van wat beschikbaar is.

Dit heeft twee gevolgen

- De groep met grote problemen en schulden heeft er niets aan: het gaat rechtstreeks naar de schuldeisers. Zij zullen nog maanden moeten wachten totdat de werkelijke schade vergoed wordt.
- De groep met kleine terugbetalingen heeft echt een lot uit de loterij. Het zou mij niet verbazen als bij ten minste 10.000 gezinnen de schade niet meer dan een paar duizend euro bedroeg en terugbetaald kon worden. Die moesten doorbijten maar hun leven is niet vernietigd.

Ik heb nu een geval van iemand dit minder dan 90 euro moest betalen, al in aanmerking kwam voor duizenden euros door de regeling (veel vergoedingen zijn forfaitair en daardoor kreeg ze die allemaal). En nu krijgt ze 30.000 euro.
Dit is ook een klap in het gezicht van de ouders die echt schade hebben. Deze mevrouw vertelt dit trots in de besloten facebook groep van slachtoffers.

Het echte probleem, dat de belastingdienst zelf verantwoordelijk is voor de oplossing, wordt niet opgelost

De belastingdienst verbergt en vernietigt nog steeds stukken. Niet vreemd met een lopende aangifte. In normale omstandigheden is het al heel veel gevraagd om van een bestuursorgaan dat de fouten gemaakt heeft, de compensatie te regelen. Onder deze omstandigheden is het bijkans onmogelijk

Juridisch en politiek precedent

Tot nu toe kon er bijna niets vanwege precedentwerking. Met de 30.000 euro voor zelfs een kleine fout, zijn de poorten echt open gezet.
Vergelijk dit bedrag dat mensen die relatief weinig schade geleden hebben, eens met

- € 5.000 voor mensen die jarenlang in de jeugdzorg seksueel misbruikt zijn. (regeling van de commissie De Winter waar we vorige week mee hebben ingestemd)
- € 1.822 was het bedrag van 'Het Gebaar' in 2001. Dat waren mensen die in de oorlog in Nederlands-Indië door de bezetter geïnterneerd zijn. Dat kregen ze overigens alleen als ze nog in leven waren in 2001
- Als je partner door chroom-6 overleden is (defensie wist jarenlang dat dat giftig was) dan krijg je € 7.700 om de ziektekosten en de begrafeniskosten te betalen.

Er zijn nogal wat wetten die snoeihard uitpakken. Ik noem

- de bijstandswet (zie het boodschappenvoorbeeld, maar ik ken ergere gevallen
- de WGA, waar slechts de helft van de mensen een loongerelateerde uitkering krijgt. De andere helft slaagt er niet in om de helft van de verdiencapaciteit te benutten en belandt onder bijstandniveau.
- Mensen die niet in de WGA belanden omdat ze voor minder dan 35% arbeidsongeschikt zijn. Zij verliezen hun baan, krijgen geen uitkering en vallen overal buiten
- Jeugdzorg: Nederland is kampioen uithuisplaatsingen zonder goede rechtsbescherming.

Dit vraagt, dit schreeuwt op reparatie. Maar als je voor relatief beperkt leed al 30.000 euro krijgt, gaat dit tientallen miljarden, zo niet honderden miljarden kosten. Daarom is dit echt een foute keuze en dient alsnog een staffel ingevoerd te worden.

Bijlage 11: Memo Nieuw Sociaal contract en verkiezingsprogramma

Nieuw Sociaal Contract en Verkiezingsprogramma

Pieter Omtzigt

Het nieuw sociaal contract komt voor uit het verkiezingsprogramma uit CDA moties en uit CDA amendementen. Het bevat twee kleine nieuw onderdelen maar meer dan 25 punten zijn direct overgenomen uit het verkiezingsprogramma en initiatieven in de Kamer.

In deze memo staan ze op een rij en wel om twee redenen:
- Duidelijk te maken dat het nieuwe sociale contract volledig in lijn is met het verkiezingsprogramma. Het is geen eigen koers – zoals soms gesuggereerd in bijvoorbeeld de media – maar het is volledig de CDA koers, waarmee we de verkiezingen in gingen.
- Handvatten bieden over wat het CDA zo spoedig mogelijk in de formatie op tafel moet leggen. Dit is bij uitstek het thema dat Herman Tjeenk Willink nu behandelt. Dan is het aan

het CDA om het in te brengen. Omdat het CDA hierop een coherent antwoord heeft (zelfs als het niet compleet is)

1. **De grondwet, een grondwettelijke hof**

   Voorstel: instellen grondwettelijk hof (en schrappen artikel 120 grondwet, het toetsingsverbod) en het invoeren van geconcontreerde toetsing bij een grondwettelijk hof.

   Verkiezingsprogramma: pagina 81
   "Om de rechten van burgers in de 21e eeuw opnieuw te waarborgen wordt de Grondwet gemoderniseerd, in het bijzonder ten aanzien van de grondrechten. Zo halen we het verbod op constitutionele toetsing uit de Grondwet en bereidt de regering verschillende opties voor grondwettelijke toetsing voor. Bij deze opties kiezen wij niet voor een uitgebreide toetsing maar hebben wij een voorkeur voor een geconcentreerde toetsing. Er komt geen rechterlijke toetsing op de sociale grondrechten."

   Voorstel: het grondwettelijk hof kan ook oordelen over artikel 68, het verschaffen van documenten
   Verkiezingsprogramma, pag. 80:
   "het grondwettelijk recht op inlichtingen wordt expliciet vastgelegd als een recht op een document, als daar specifiek om wordt gevraagd."

2. **Vernieuwing van het kiesstelsel**

   Voorstel: invoering kiesstelsel naar Deens model. Een regionaal stelsel met een landelijke lijst zodat je evenredigheid hebt.
   Verkiezingsprogramma, pagina 80
   "Wij willen meer authentieke volksvertegenwoordigers met stevige wortels in de eigen regio of stad. Om de band met de kiezers te versterken en een goede vertegenwoordiging uit alle hoeken van het land te waarborgen, willen wij de invoering van een regionaal kiesstelsel. We kijken of in het nieuwe kiesstelsel dat wij voorstaan een kiesdrempel kan worden ingevoerd."

3. **Volksvertegenwoordiging die haar kerntaken serieus neemt**

   Voorstel: Behandel een wetsvoorstel in twee lezingen
   Dit kan wel in het RvO van de Kamer, maar gebeurt eigenlijk nooit.
   Maar eigenlijk moet het artikel 9.12 uitgebreid worden, zodat een tweede lezing ook een echt debat is en niet slechts herstel van fouten. Dit kunnen we doorvoeren.

   Voorstel: wetsvoorstellen artikelsgewijs behandelen
   De mogelijkheid hiertoe hebben we weer expliciet opgenomen in het RvO (artikel 9.10) middels het aangenomen amendement Van Der Molen/Omtzigt (35322, nr. 35) op 25 februari 2021
   Wat nog moet gebeuren: we moeten hier bij belangrijke wetsvoorstellen ook gebruik van maken.

   Voorstel: Commissie Rijksuitgaven herinvoeren
   De Kamer heeft amendement Van Der Molen/Omtzigt (35322, nr. 36) op 25 februari

2021 aangenomen. De commissie is hierbij heropgericht.
Nu moet er ook echt een goed werkprogramma komen.

Voorstel: akkoorden anders behandelen
Dit is echt aan de fractie: bij een akkoord voorbehouden maken en sommige zaken niet via akkoorden regelen. Het klimaatakkoord is met de verkeerde partijen geregeld.

Voorstel: Europese wetgeving
Dit is een stiefkindje en moet echt ook in het RvO opgenomen worden met een betere behandeling. Dit dient nader uitgewerkt te worden.

4. **Hervorming rechtsstaat en bestuursrecht**

Dit is een algemene oproep. Niet zeer concrete voorstellen. Dit heeft ook te maken met de scheiding der machten

Er zijn nu drie commissies, op verzoek van het CDA. Dus deze voorstellen volgen rechtstreeks uit onze parlementaire handelingen.
1. Praktische rechtsbescherming belastingrecht (motie 31066, nr. 468): dit rapport komt op 15 april uit
2. Venetie commissie (motie 35510, nr. 11) : de rapporteurs worden nu aangezocht. Venetie commissie heeft de opdracht aanvaard. Dat ging overigens niet helemaal vanzelf.
3. Staatscommissie (motie 35510, nr. 12): deze is nog niet ingesteld

Wat er moet gebeuren
1. We houden een zekere distantie als parlement tot de rechtsprekende macht. Vandaar dat dit bij commissie belegd is.
2. We nemen ons voor om de adviezen van de commissie over te nemen, tenzij.

5. **Professionele en benaderbare ambtelijke dienst**

Voorstel: ABD caroussel terugbrengen
Verkiezingsprogramma, pagina 81
“Wij beperken de omloopsnelheid van topambtenaren, zodat kennis en expertise behouden blijven”

Voorstel: betere bescherming van de klokkenluiders door richtlijnen van de Raad van Europa in te voeren
Verkiezingsprogramma, pagina 81
“.Om de positie van verantwoordelijke ambtenaren te versterken voert de overheid een klokkenluidersregeling volgens de nieuwe richtlijnen van de Raad van Europa.”

Voorstel: leesbare websites en brieven en op elke brief moet een naam en telefoonnummer of email adres staan van een behandelend ambtenaar|
Verkiezingsprogramma pagina 82
“Een dienstbare overheid communiceert in begrijpelijke taal. Dat geldt voor officiële beleidsstukken en regels, maar zeker ook in het directe contact met de burger. Bij communicatie vanuit de overheid kun je altijd persoonlijk contact opnemen via een naam van een medewerker en een direct telefoonnummer”

6. **Beter extern toezicht en externe onderzoeken**

Voorstel: toezichthouders zijn onafhankelijk en krijgen wettelijke basis en eigen begroting. Ze kunnen door het parlement gehoord worden
Voorstel: Afdwingbare regels voor Kamer, wanneer de regering onderzoek naar zichzelf doet.
Verkiezingsprogramma, pagina 81
"Wij gaan de onafhankelijke positie van rijksinspecties wettelijk vastleggen en van een eigen begrotingsartikel voorzien. De Kamer krijgt het recht om rijksinspecteurs te horen. Voor onderzoeken die het kabinet zelf instelt komt er een wettelijke basis om de onafhankelijkheid te waarborgen en de inzage van stukken of het horen van onderzoekers door het parlement te regelen."

Het laatste is ook in gang gezet met de motie Omtzigt/Bruins (31934, nr. 46), die vraagt om een onafhankelijke standaard voor onderzoek naar overheidshandelen. Die moet in oktober 2021 klaar zijn.

Voorstel: belastingombudsman instellen
Verkiezingsprogramma, pagina 48
"Er komt een onafhankelijke belastingombudsman met eigen bevoegdheden om onderzoek te doen en burgers bij te staan die zijn vastgelopen in een conflict met de Belastingdienst. De Belastingdienst is verplicht hieraan mee te werken. Alle fiscale uitspraken door de rechter worden gepubliceerd."

7. **Een levendig en onafhankelijk maatschappelijk middenveld**

Voorstel: bijvoorbeeld woningbouwcorporaties en verpleeghuizen worden zoveel mogelijk verenigingen
Verkiezingsprogramma pagina37
"Wij stimuleren maatschappelijke organisaties om zich om te vormen tot een vereniging, waarbij de zeggenschap bij de leden ligt. Dit vinden wij vooral van belang voor organisaties waar belanghebbenden maar een beperkte keuze hebben voor een andere aanbieder, zoals bij een woningcorporatie of een verpleeghuis."

Voorstellen
- er moet een charity board komen
- giften uit onvrije landen moeten verboden worden
- Goede doelen die tegen de grondwet ingaan verliezen hun status van goede doelen

Motie Van Toorenburg/Paternotte om charity commission te onderzoeken (motie 35228 nr. 29). Moet voor de zomer van 2020 naar de Kamer komen.

Verkiezingsprogramma, pagina 49
" De mogelijkheid van giftenaftrek in het belastingstelsel zal worden gehandhaafd en niet verder worden beperkt. Wel zullen giften uit onvrije landen en voor doelen die tegen de Grondwet of het EVRM ingaan, geen fiscale voordelen meer krijgen."

8. Serieus nemen van grondwettelijke taken: onderwijs, volkshuisvesting, bestaansminimum

Voorstel: elke twee jaar het sociaal minimum herijken
Verkiezingsprogramma, pag. 52: "Ook gaan we elke twee jaar het sociaal minimum herijken om te kijken of de hoogte nog toereikend is om van te leven"

Voorstel: 1 miljoen woningen bouwen
Verkiezingsprogramma, pag. 58: "Met een grootschalig Nationaal Woonplan gaan we binnen tien jaar 1 miljoen nieuwe en duurzame woningen bouwen."

Voorstel: beter leesonderwijs
Verkiezingsprogramma pag. 31: "De dalende leesvaardigheid onder scholieren is een van de grootste opgaven voor het onderwijs in de komende jaren. De helft van de jongeren vindt lezen tijdverspilling. Wij versterken het leesonderwijs en willen een onderwijsbreed leesoffensief om achterstanden weg te werken en de 'lol in lezen' terug te krijgen. Voorlezen - thuis en op school - moet meer aandacht krijgen. Bovendien willen wij een structurele aanpak van de laaggeletterdheid en een analyse van het onderwijscurriculum in primair en voortgezet onderwijs. Taalvaardigheid dient het uitgangspunt te zijn, waarbij in het voortgezet onderwijs veel meer aandacht moet gaan naar het inhoudelijk begrip van teksten."

9. Minder planbureaus minder modellen,, meer mensen, meer denktanks

Voorstel: meer denkcapaciteit bij de overheid over het belastingstelsel en de rechtsstaat. En elders: meer denktanks minder voorlichters.
Dit voorstel is nieuw

Voorstel: alleen open modellen
Verkiezingsprogramma, pagina 81:
"Alle modellen die door overheden en planbureaus worden gebruikt, worden openbaar."

Voorstel: ruimte voor discussie over modellen
De regering zegde in 2018 toe een conferentie over nut van modellen te organiseren. Die toezegging staat nog steeds, maar is een paar keer uitgesteld vanwege Corona. Dat betekent namelijk geen fysieke conferentie.

Voorstel: Algemene rekenkamer stelt definities vast
Dit voorstel is nieuw (maar zeer logisch)

10. Openheid over informatie en een goede informatiehuishouding

Voorstel: regeringscommissaris informatiehuishouding, die zich ook gaat bezighouden met welke informatie gemaakt moet worden (bv. Verslaglegging besprekingen Rutte) en welke informatie bewaard moet worden
Dit voorstel voor een regeringscommissaris komt uit de reactie van het kabinet op 'Ongekend Onrecht" en is er op ons aandringen in gekomen. De commissaris wordt voor 1 juli aangesteld.
In het debat over het aftreden van de regering zegde de regering toe terug te komen op standaarden voor verslaglegging.

Voorstel: inspectie Overheidsinformatie en erfgoed moet archieven controleren e boeters opleggen als de informatiesystemen en archieven niet aan wettelijke eisen voldoen
Verkiezingsprogramma, pag. 81
"Wij willen een rijksbreed project om de informatiehuishouding van de overheid te verbeteren en de transparantie te vergroten. De erfgoedinspectie krijgt meer capaciteit en bevoegdheden om toe te zien op deze taak. Alle modellen die door overheden en planbureaus worden gebruikt, worden openbaar."

Deel 2: aandachtspunten voor afspraken

Grondwettelijk Hof

- Het toetsingsverbod (artikel 120) verdwijnt uit de grondwet: hiertoe wordt binnen een jaar een wetsvoorstel ingediend (alternatief: ruimte voor een initiatief wetsvoorstel)
- De regering bereid twee opties voor voor grondwettelijke toetsing met de aandachtspunten
  a. geconcentreerde toetsing enkel bij een grondwettelijk hof (bepleit door bv. Remkes en in het CDA verkiezingsprogramma) of decentrale toetsing (bepleit door bv. Corstens)
  b. Welke artikelen van de grondwet kunnen waar getoetst worden
  Bijvoorbeeld: klassieke grondrechten zeker. Maar ook interbestuurlijke verhoudingen, inclusief het informatierecht van de Kamer (artikel 68)

Artikel 68
Twee opties: ofwel in de grondwet het woord 'documenten' toevoegen en dan via grondwettelijke toetsing
Ofwel bij wet vastleggen wanneer de regering een document moet verschaffen. In de wet wordt dan de plicht uitgelegd om binnen een redelijke termijn (normaal een week) specifieke documenten te verschaffen. Ook wordt een procedure vastgelegd voor staatsgeheime documenten en wordt limitatief opgesomd welke documenten geweigerd mogen worden.

Kiesstelsel
Tekst voor regeerakkoord: het kabinet dient binnen een jaar een wetsvoorstel in ter invoering van een gemengd kiesstelsel. Ongeveer 90 Kamerleden zullen via kieskringen gekozen worden die in principe de provinciegrenzen zullen volgen. De overige Kamerleden worden via een landelijke lijst verdeeld zodat de uiteindelijke verdeling binnen de grondwettelijke grenzen van evenredigheid valt.
(aandachtspunt: een Kamerlid voor de BES-eilanden? Eigenlijk dan oververtegenwoordiging maar in principe wel een juiste weg)

Dit wetsvoorstel moet natuurlijk ten minste een jaar voor de verkiezingen in de staatcourant staan.

Regeerakkoord
Dit akkoord (en andere akkoorden) zullen echt op hoofdlijnen gesloten moeten worden

Bestuursrecht

- De regering stelt spoedig de door de Kamer gevraagde staatscommissie (motie Omtzigt, van Dam) in en overlegt met de hele Kamer (coalitie en oppositie!) over de precieze vraagstelling voor de instelling
- De regering volgt in principe de aanbevelingen van de drie adviezen die worden uitgebracht

Algemene Bestuursdienst
De ABD wordt afgeschaft en de vaste termijn van 7 jaar voor topambtenaren verdwijnen. Wel zal een klein bureau zijn voor de werving van topambtenaren zodat de oorspronkelijke reden van de ABD, namelijk een beperkte vorm van roulatie, wel mogelijk blijft

Klokkenluidersbescherming
De regering dient een wet in waarmee ze de aanbevelingen van de Raad van Ministers van de Raad van Europa over klokkenluiders integraal opvolgt. Dit is inclusief bescherming van tijdelijke krachten en ZZP'ers en inclusief de mogelijkheid om extern te melden indien de klokkenluider gegronde redenen heeft om geen interne melding te doen

Inspecties
Er komt een wet op de rijksinspecties. Daarin wordt ten minste vastgelegd dat inspecties hun eigen begrotingsartikel hebben en onafhankelijk zijn door ze een ZBO-status te geven onder ministeriele verantwoordelijkheid. Ook worden alle rapporten van de inspecties (inclusief bewust niet voltooide concepten) aan de Staten-Generaal gestuurd. De Staten-Generaal hebben te allen tijde de mogelijkheid om een inspecteur te horen zonder tussenkomst van de minister. Dit geldt ook voor de nieuwe inspectie bij de belastingdienst.
De minister kan geen aanwijzing geven aan inspecties om zaken niet te onderzoeken of achter te houden. Wel kan de minister een aanwijzing geven om bepaalde zaken te laten onderzoeken

Onderzoeken door de Kamer
er komt een wet die de onderzoeken van de regering naar haar eigen handelen regelt. Daarin wordt vastgelegd dat de onderzoeksopzet en de samenstelling van de commissie aan de Kamer worden voorgelegd ter goedkeuring. Ook komen daarin aan de orde: de opdrachtverlening, onafhankelijkheid, inzagerecht, correctierecht, publicatierecht en recht van de Kamer op het horen van de onderzoekers,

Belastingombudsman
Er komt een belastingombudsman, die tevens substituut-ombudsman in. Hij/zij krijgt een gespecialiseerde afdeling met fiscaal juristen die (groepen) voor specifiek onderzoek bij problemen met de belastingdienst en met toeslagen.

Goede doelen
De giftenaftrek blijft in stand. Wel wordt samen met de goede doelen naar Brits voorbeeld een charity commission ingesteld ter regulering. Die stelt eisen aan publicatie en besteding. Goede doelen mogen geen giften aannemen uit onvrije landen en verliezen hun status als hun doelen of handelen in strijd zijn met de grondwet of het EVRM.

Sociaal Minimum
De regering herijkt het sociaal minimum elke twee jaar voor specifieke groepen zoals alleenstaanden, alleenstaande ouders, gezinnen met en zonder kinderen. En ook voor specifieke groepen zoals mensen in een WLZ-instelling of paren van wie een van de personen in een WLZ-instelling verblijft.
De minimumnormen in de sociale zekerheid, bijstand kindregelingen en eigen bijdragen WLZ worden zo afgestemd dat ze niet onder het relevante sociaal minimum komen.

Modellen
Alle modellen die de planbureaus en de ministeries gebruiken worden openbaar

Regeringscommissaris
De regeringscommissaris voor de informatiehuishouding stelt standaarden vast voor informatie die vastgelegd moet worden en hoe die bewaard dient te worden.

Archieven
Er komt een nationaal plan voor het op orde brengen van de overheidsadministratie. Het wordt voor overheden en ambtenaren ook effectief strafbaar om de regelgeving niet na te leven door bijvoorbeeld zwarte lijsten bij de houden of archieven illegaal te vernietigen. De inspectie krijgt hiervoor voldoende menskracht en middelen.